

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

IULIE 2010

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

IULIE 2010

SUMAR

iulie

2010

4 Sarea pământului
sau paraziți?
Rostul intelectualilor
M. VULCĂNESCU

ISTORIE CUNOSCUTĂ... MAI PUȚIN

5 Pe urmele
cavalerilor
lui Sienkiewicz
Grünwald 1410
C. REZACHEVICI

10 Vizita
care nu apare
în documentele
partidului
*Ștefan Andrei
în Marea Britanie*
M. RETEGAN

15 Speranța
lui Carol I
se împlinește
*Primii reprezentanți
ai S.U.A. în România*
ȘT. CIOCHINARU

19 Acasă
la George Washington
și Thomas Jefferson
O. POPESCU

22 Controversata
biografie a iezuitului
Antonio Possevino
A. CASTALDINI

24 De ce nu sunt
toți oamenii masoni?
*Marea Lojă a Cubei,
la 150 ani*
AL. TODERICIU

DIN PARLAMENTUL DE ALTĂDATĂ

26 Propășirea
școlii românești
în Dobrogea prin grija
unui mahomedan
C. BURCEA

28 Secretele
generalului Orlov
Odissea aurului spaniol
C. TRONCOTĂ,
D. MATEI

EXCLUSIVITATE

33 Cât aparține
Moscovei, cu cât
au plusat sateliții?
T. V. VOLOKITINA

38 Tovarăș de drum
fără voce
*Bălcescu în folosul
ideologiei comuniste*
C. ILIE

41 Mafalda
care nu și-a putut ghici
sfârșitul
*Prințesa
de la Buchenwald*
T. STĂNESCU-
STANCIU

45 La război,
ca la... teatru
„Bătălia” de la Terezin
A.-S. IONESCU

magazin istoric

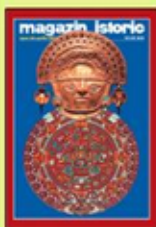
Anul XLIV – serie nouă – nr. 7 (520)

iulie 2010

www.magazinistoric.ro

e-mail: mistoric1967@yahoo.com; mistoric@gmail.com

Revista figurează în baza de date EBSCO, din S.U.A.

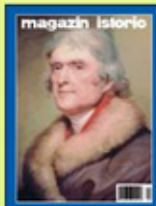
1 S-a speculat că în lăzile cu aur expediate din Spania republicană la Moscova s-a aflat și metal prețios adus de conchistadori din America Latină. Greu de crezut; s-a spus despre acel aur că „s-a scurs din Spania precum se prelinge ploaia pe acoperiș”. Cantitățile mari de aur jefuit de la azteci și incași au fost folosite pentru a plăti arme și produse manufacturiere de lux, cumpărate din Franța sau Țările de Jos. În imagini: o mască de aur incașă și un calendar aztec

2 Hedwiga (în polonă Jadwiga), fiica regelui Ungariei Ludovic I de Anjou, devenit și rege al Poloniei între 1370 și 1382, a fost acceptată de nobilimea polonă pe tron doar după ce regele i-a cedat o seamă de privilegii ale puterii regale. În plus, tânăra de 11 ani a fost căsătorită cu marele cneaz al Lituaniei (din 1377) Iogailas (în polonă Jagiello), rege al Poloniei (1386-1434) și întemeietorul dinastiei Jagiellone

3 Giovanni Battista Tiepolo (1696-1770), artist italian din școala venețiană, cu o forță de creație extraordinară, a lăsat posterității numeroase opere. A pictat la Veneția, la Milano, la Würzburg, în Bavaria, și la Madrid, unde a ajuns în 1762, invitat de Carol al III-lea. A decorat în frescă sau în ulei ample spații pe pereții bisericilor și ai unor palate grandioase. Când a coborât de pe plafoane, și-a zugrăvit cu multă înțelegere contemporanii. Pe coperta noastră este tabloul *Femeia cu mandolina*

4 Thomas Jefferson (în imagine), al treilea președinte american (1801-1809), a refuzat un al treilea mandat. S-a distins prin simplitatea modului de viață. Și-a construit singur reședința de la Monticello, unde se va și retrage, în lumea cărților de literatură europeană, citite în cele câteva limbi pe care le stăpânea: latina, greaca, franceza, italiana, spaniola

Revistă editată de
**FUNDAȚIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932-1999)

Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA

Consiliul științific:
academician **DAN BERINDEI**,
academician
DINU C. GIURESCU,
academician
IOAN-AUREL POP

Redactor-șef
Dorin Matei

Secretar general de redacție
Florentina Dolghin

Redactori:
Adrian Dumitru,
Theo Stănescu-Stanciu,
Irina Țăranu

Secretar de redacție
Theodor Lianos

Director economic
Doina Pascu

Corectura
Georgeta Apreotessei

Secretariat
Constanța Avram

Difuzare
Constantin Petrescu

Consilieri:
Ioana Ursu,
Radu Ion Popescu,
Haralambie Voicilaș

București, Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3,
sau strada Victor Eftimiu, nr. 2, etaj III,
camerele 283 (secretariat și difuzare), 285, 287,
Sectorul 1, Oficiul poștal nr. 1, Căsuța poș-
tală 15-702, Cod 010155, Telefon, Fax:
021.315.09.91, 021.312.68.77

Tipărit la C.N.I. – „CORESI” S.A. București

ROSTUL INTELECTUALULUI

Acest soi de oameni deosebiți, aceste ființe însemnate de propria lor conștiință cu pecetea preeminenței umane, această sare a pământului, care se cred a fi intelectualii, sunt socotiți de ceilalți ca: o clasă de paraziți, o clasă steapă, de oameni fără de folos. Țăranii obișnuiesc să numească „igromoenț“, adică agromon, pe omul care nu face nimic; nu fără oarecare jind, dacă ne gândim că munca aspră e socotită de el ca o pedeapsă de la Dumnezeu. Și nu fără oarecare

dorință de a ajunge, dacă nu el, măcar feciorii lui, și dacă nu toți, măcar unul, în această stare fericită de a nu mai trebui să muncească cu brațele. Cărtea nu e deci fără oarecare recunoaștere tacită a preeminenței intelectualului, cu toate că literatura populară este plină de ironie față de intelectual. Amintiți-vă de acea farsă tipică a avocatului Pathelin [*Farsa jupânului Pathelin*, o capodoperă a secolului al XV-lea, cu întâmplări pline de haz și învățăminte valabile și azi] cu autor anonim, sau de nesfârșitele isprăvi ale un Till Eulenspiegel, sau ale unui Păcală.

Muncitorii manuali nu sunt mai blânzi față de intelectuali. Și felul în care unii doctrinari ai sindicalismului, ca Berth, au vorbit de „păcatele intelectualilor“; precum și în vederea de ce a pățit capul când au ajuns să conducă mâinile și picioarele, este evidentă spre a le lămuri sentimentele.

Și aci, în spatele acestui dispreț, se deslușește însă necazul celui mai încercat față de cel căruia soarta i-a hărăzit o viață mai ușoară și la foarte mulți răvna ca, prin învățătură, sau alt prilej, să se ridice la starea acestora.

MIRCEA VULCĂNESCU

Oamenii așezați: boierii, boiernașii sau burghezia proprietară și negustorească nu sunt mai blânzi cu intelectualii. Aceleași învinuiri: de visătorie, de șicană, vorbărie steapă și osteneală fără rod, se aud de la ei, atât timp cât sunt, cum ziceau cei vechi, cu un termen nu prea reverențios, în pâine. Când sunt însă la nevoie, aceste categorii sociale, spre deosebire de cele precedente, nu șovăiesc să recurgă la intelectuali și chiar să se fălească cu dâșii. Bolnavul se duce la

doctor. Proprietarul la avocat, negustorul să se plângă funcționarului. Boierul, ca să se ridice iar, își aduce dascăl în casă și uneori și artiști, boiernașul se face el însuși inginer, arhitect sau medic.

Boierii, din stăpânitori de moșii și slujbași ai domniei, ajung învățați, lăsând urmașilor lor moștenire „cinstirea limbii“ și a „patriei mărire“.

Țăranii răstălmăcesc în școli vechiul proverb prin care arătau legătura dintre scris și ieșirea din devălmășia obicinuielnică, în sensul nou, că numai cel „cu știință de carte are parte“.

Iar boiernașii își pun chenar la ziarul lor de luptă maxima după care existența însăși e pusă în funcție de efortul de luminare a minții.

Și astfel se petrece un proces treptat de intelectualizare a vieții sociale, de care nu e străină apariția termenului nostru.

Nu vorbea oare acum trei zile un agricultor și de o intelectualizare a agriculturii?

(*Opere, Dimensiunea românească a existenței*, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, București, 2005)

B.N.R. – 130 DE ANI

49 Stirpea
lui Carada

D. CIOBOTEA,
A. FLORESCU

**PORECLA
ÎN RENUME**

53 Perfidul Albion

F. DOLGHIN

55 Să scrii cu umbre
*Cum a apărut
alfabetul coreean*

I. URIAN

**PASTILA
DE CUVINTE**

58 Bătrâni, moși,
delniță, jirebie

M. SALA

CHIPURI UITATE

60 Cu două secole
înainte de Cantemir
*Georgius din Mediaș
despre Islam*

R. TATU

**POVESTEA
UNUI TABLOU**

63 Crepuscul
venețian

Giovanni Battista Tiepolo
C. UNGUREANU

65 Milenii, secole
și o lună într-o pagină

66 Haiducii
din Baker Street
la Dunărea de Jos
*23 august, planul
„colonelului Negru“*

M. RETEGAN

71 În România,
acum 100 de ani
*„Am văzut la București
muncitori lucrând!“*

G. FILITTI

75 O victimă
colaterală a dictatului
de la Viena
Teatrul „Comedia“

P. ȚURLEA

78 Mult zgomot
pentru nimic
*„Pariserkanonen“,
o bijuterie tehnică
cu efecte nule*

I. I. SCAFES,
C. I. SCAFES

82 Invitație
la turism cultural
*Cetatea Râșnov,
în luna august*

N. PEPENE

85 Dascălul uitat
și creația sa
*Chimistul
Negoiță Dănilă*

L. MUREȘANU

89 Europa Centrală
sub lupă
*3-4 decembrie 2009.
Reuniune la Budapesta*
Ș.F. CIOCULESCU

**HOOVER
INSTITUTION**

93 De ce a fost
schimbat Brutus Coste

RUBRICI

32 Clio anunță
Universul feminin
I. ȚĂRANU

54 Pentru biblioteca
dumneavoastră

92 Telex

27; 94; 95
Blitz... Concurs;
Rebus; Dialog

În secolele XIV-XV, regatul polon reunificat de Vladislav I Lokietek (1320-1333) și transformat de fiul său Cazimir cel Mare (1333-1370) într-o adevărată monarhie autoritară centralizată arăta diferit de Polonia actuală. Cnezatul Mazoviei, inima Poloniei de azi, era doar vasal Coroanei, astfel că cele două părți ale acesteia, Polonia Mare și cea Mică, formau un fel de cizmă. Cazimir, despre care se spunea că a găsit o Polonie de lemn și a lăsat-o de piatră, și-a meritat porecla de „cel Mare“.

Moștenirea ultimului Piast

Abil diplomat, sub presiunea Ordinului cavalerilor teutoni în nord și a regatului boem în vest, Cazimir a fost nevoit să ducă o politică războinică. Din 37 ani de domnie doar opt nu au fost afectați de conflicte militare. Ordinul a închis încă din 1308 ieșirea Poloniei la Marea Baltică. În acest fel a apărut *prima mare problemă a istoriei medievale polone*: cea a ieșirii la una dintre cele două mări, Baltica sau Marea Neagră. În plus, la 1348, Cazimir cel Mare a fost nevoit să recunoască în sud-vest stăpânirea Sileziei de către regatul boem, care va reveni la Polonia abia după Al Doilea Război Mondial. Drept urmare, el a căutat compensații spre răsărit și sud-est, cucerind între 1340 și 1366 de la rușii halicieni și lituani Rusia Roșie și cea a Haliciului, cât și Volânia apuseană. Totodată, și-a impus

Vitautas (în polonă Witold), reconstituire de pictorul Jan Matejko, după sigiliul lui cel mare

suzeranitatea asupra cnejilor lituani din Volânia răsăriteană și Podolia apuseană.

Și-ar fi întins stăpânirea și asupra Moldovei, care reprezenta cheia ieșirii spre Marea Neagră, sub pretextul amestecului în lupta pentru tron dintre nepoții lui Bogdan I, Ștefan și Petru I, dar în 1368 cel din urmă a înfrânt oștile polone în „Codrii Plonini“ (*Magazin istoric*, nr. 1/2009), pe Prut, între Sniatyn și Cernăuți, oprind înaintarea polonă în acea direcție.

După 1366, regatul polon crescuse cu 25% în suprafață, alungind talpa cizmei cu care semăna, și cu 30% ca populație, depășindu-și limitele etnice. Devenise astfel o monarhie multinațională de felul celor reprezentate în Europa Centrală și Răsăriteană de Casele de Habsburg, Luxemburg, Anjou și Giedimyn. Jagiellonii nu au creat, ci doar au moștenit această realitate.

Cazimir cel Mare, ultimul rege Piast al Poloniei, a murit în 1370 fără urmași masculini. Coroana polonă a fost preluată de nepotul său de soră, regele Ungariei, Ludovic I de Anjou, devenit și rege al Poloniei între 1370 și 1382. Numai că nici acesta nu a avut băieți. Pentru a obține acordul nobilimii polone laice și ecleziastice la recunoașterea ca „rege“ a fiicei sale Hedwiga (în polonă Jadwiga), care, ca femeie, nu avea drept la tron, Ludovic I a cedat nobilimii o seamă de privilegii ale puterii regale încă din 1374 (actul de la Cașovia sau Kosice), care a stat la baza neobișnuitei ascensiuni a acesteia în Polonia.

Un lituan pe tronul polon

În cele din urmă, după doi ani de interregnum (1382-1384), nobilimea polonă a acceptat încoronarea Jadwigăi, venită de la Buda, la doar 11 ani, ca „rege“ (*rex*) al Poloniei, cu condiția căsătoririi ei cu o personalitate puternică, menită să asigure în exterior interesele Poloniei. În 1386, Jadwiga, acum de 13 ani, a fost căsătorită cu marele cneaz al Lituaniei (din 1377) Iogailas (în polonă Jagiello), rege al Poloniei (1386-1434). Astfel, acesta dobândește un aliat puternic în lupta cu Ordinul cavalerilor teutoni (inamici și ai Lituaniei, în bună parte încă păgână), dar și împotriva noului val al Hoardei de Aur, care se ridica la Răsărit. Lituanul Jagiello,

Istorie cunoscută... mai puțin

Regele Cazimir cel Mare, înconjurat de nobili și capii bisericii

1410. BĂTĂLIA DE LA GRÜN WALD

CONSTANTIN REZACHEVICI

În urmă cu 600 ani, la 15 iulie 1410, lângă Grünwald (polonii scriu Grunwald), la 120 km nord-est de Toruń, s-au înfruntat într-o adevărată „bătălie a națiunilor“, la nivelul vremii, statul ecleziastic al Ordinului cavalerilor teutoni, susținut de lumea germană și de Europa Apuseană, și regatul polon cu aliații săi lituani, ruși, moldoveni și tătari. Totul s-a petrecut într-o lume pe care românii o percep mai mult după romanul lui H. Sienkiewicz, Cavalerii teutoni (în original, Cruciații), decât din lucrări istorice. Căci istoriografia românească s-a ocupat doar de problema participării moldovenilor la marea confruntare (Magazin istoric, nr. 1/1982), neglijând desfășurarea propriu-zisă

a războiului din 1409-1411 și mai ales a bătăliei hotărâtoare de la Grünwald. Cu excepția notabilă a istoriografiei polone, cea universală a procedat cam la fel. Și-a îndreptat atenția spre „Războiul de 100 de ani“, dintre Anglia și Franța, de fapt un șir de lupte și confruntări cu caracter

feudal pentru Coroana franceză, în care s-au ciocnit forțe și

efective cu mult mai mici, comparativ cu cele din marile înfruntări euro-asiatice desfășurate în același timp în Europa Răsăriteană. Nici actorii principali ai mariei bătăliei din iulie 1410, de lângă Marea Baltică, nu sunt bine

cunoscuți cititorilor români.

Să-i urmărim, așadar, în cadrul politic al vremii lor.

xemburg, fostul cumnat al lui Vladislav Jagiello, de a-l determina pe Witold să treacă de partea cavalerilor teutoni la începutul secolului al XV-lea, Lituania și Polonia au acționat împreună, ca un inamic redutabil al acestora.

Năsterea Ordinului

Apariția la țărâmul baltic a „Cavalerilor Crucii”, pe scurt „Cruciații” (*Krzyżacy*), cum îi numeau polonii, a avut o lungă istorie, în bună măsură necunoscută sau chiar greșit înțeleasă în spațiul românesc. După modelul spitalului creat la Ierusalim, în timpul Crucidelor, între 1070-1080, pentru îngrijirea pelerinilor bolnavi sau răniți, protejați după 1120 de ordinele cavalierești ale Templierilor și Ospitalierilor, cruciații din orașele nordice germane Lübeck și Bremen au înființat la 1190, în timpul asediului cetății Accra (1189-1191), un spital pentru răniții lor (*Magazin istoric*, nr. 11/1977). La începutul anului 1198, o adunare a unor baroni și prelați cruciați hotărâște să pună această instituție sub protecția unui nou organism militar, împreună cu care să alcătuiască „Ordinul Spitalului Sfântului Ioan din Accra”. Bula Papei Innocențiu al III-lea, din 19 februarie 1199, întărea noul ordin militar, cu reguli de organizare și activitate preluate după cele ale cavalerilor ospitalieri și templieri. În 1211, regele Ungariei Andrei al II-lea (1205-1235) a chemat în Țara

Bârsei, populată de românii autohtoni și de primul val de coloniști germani, pe „Cavalerii spitalului Sfânta Maria din Accra” sau „Ordinul Ospitalierilor Sfintei Marii din Accra”, pentru apărarea zonei de atacurile cumanilor turcici. La 1211-1212, în Țara Bârsei nu a venit însă întregul Ordin, cum se crede eronat de obicei, ci doar o seamă de cavaleri, cu oamenii lor, conduși de „fratele” magistrul Theodoric, în vreme ce marele magistrul Hermann von Salza (1209-1239) se afla în Țara Sfântă. Cum cavalerii teutoni nu au respectat condițiile fixate prin privilegiul acordat în 1222, trei ani mai târziu Andrei al II-lea i-a alungat cu forța pe teutoni din Țara Bârsei (*Magazin istoric*, nr. 4/2008), în timp ce grosul lor se afla în campanie în Egipt. Ordinul avea și numeroase comanderii și posesiuni în Cipru, Armenia Mică, Moreea, Sicilia, Lombardia, Spania, Franța, statele germane, Boemia și Moravia,

de unde primea ajutoare militare.

„Cruciații” de la Marea Baltică

O parte a cavalerilor teutoni răspunzând cererilor de ajutor ale cneazului Conrad de Mazovia (1187-1247) din 1225-1226, s-au așezat la nord de hotarul Poloniei, în castelul Dobryń, învoindu-se să apere ținutul Chelmno (între Toruń la sud și fluviul Vistula la nord-vest) de atacurile pruşilor (pruthenilor) baltici păgâni. Ținând seama

de insuccesele cruciaților în Țara Sfântă, marele magistrul Hermann von Salza urmărea, ca și în Țara Bârsei, crearea unui stat ecleziastic al Ordinului, între Polonia, Moravia și Marea Baltică, susținut de papă și de împăratul romano-german, care a acordat cavalerilor ca fief întreaga Prusie păgână, pe care urma să o cucerească.

Folosind forța și falsificând, ca și în Țara Bârsei, privilegiile celui care îi chemase în ajutor, cavalerii teutoni au pornit de îndată la cucerirea Prusiei, cuprinsă între Vistula și Niemen, nord-estul Poloniei, nordul Mazoviei, vestul Lituaniei și Marea Baltică. Până în 1230, au ocupat ținutul Chelmno, în 1235 întemeind în sudul acestuia, pe Vistula, orașul Thorn (Toruń), chiar la granița Poloniei, unde ruinele castelului lor se văd și astăzi. Era prima barieră pe fluviul care asigura ieșirea regatului polon la Marea Baltică. În 1237, teutonii s-au unit prin

mare cneaz ereditar în Lituania, a întemeiat în acest fel în Polonia dinastia Jagiellonă, electivă în sânul aceleiași familii, dinastie care va conduce ambele țări între 1386 și 1572.

Lituanii de neam baltic, ca și pruşii (pruthenii) vechi sau letonii, vorbind o limbă baltică, apropiată

în parte de cea a daco-geților, prinși între slavi și germani, întemeiaseră în secolul al XIII-lea un stat semicentralizat, marele cneaz al Lituaniei (*Litva*), care sub urmașii lui Gediminas (în polonă Giedimyn; c.1275-1342) a ajuns unul dintre cele mai mari ale Europei, întinzându-se de la Marea Baltică la hotarul Moldovei de pe Nistru și de la Niprul mijlociu la Marea Neagră. Diferit ca organizare internă de regatul polon, cuprindea pe lângă lituani în curs de creștinare, ruși ortodocși din fostele cnezate kievene de sud-vest, pe care îi eliberaseră de sub stăpânirea mongolo-tătară. Din 1377, mare cneaz al Lituaniei a devenit Jogailas, un nepot al lui Gediminas. Sub presiunea pregătirilor de „cruciata” ale cavalerilor teutoni, la care se refugiase vărul și rivalul său Vitautas (în po-

lonă Witold), creștinat în rit catolic la 1383, Jogailas a renunțat la legăturile cu cneazul Moscovei, Dmitri Donskoi, care l-ar fi putut sprijini în lupta împotriva mongolo-tătarilor, acceptând, prin căsătoria cu Jadwiga, Coroana polonă. Opta astfel, împreună cu Polonia și Lituania, pentru stăvilirea expansiunii cavalerilor teutoni spre răsărit, în zona baltică.

Uniunea Lituaniei cu Polonia a fost un proces complicat, desfășurat treptat între 1385 și 1569. Rezultatul a fost „Uniunea” a două state egale,

adică „Republica” polono-lituană, în care ambele își păstrau organizarea proprie. Cunoscută ca „ideea jagiellonă”, Uniunea polono-lituană a fost cea de a doua mare problemă medievală a Poloniei. Din 1386, Jagiello aducea alături de Polonia o forță militară considerabilă,

formată din lituani, ruși (ruteni), moldoveni, legați prin relații dinastice și de vasalitate, și chiar aliați tătari. El însuși era o personalitate interesantă. Hărăzit cu o viață îndelungată (c.1348-1434), era de statură mijlocie, mai degrabă urât, dar, potrivit cronicarului J. Dlugosz, avea o sănătate de fier, urmare a unei vieți raționale. Evita alcoolul, făcea baie zilnic contrar obiceiurilor medievale, singurele sale pasiuni fiind vânătoarea și mesele bune. Era inteligent, moderat în toate, bun oștean și

bun comandant și strateg. Avea un real talent diplomatic. Astfel că a știut să îl atragă pe vărul său Witold, recunoscându-i calitatea de mare cneaz al Lituaniei (1401-1430), însă sub suzeranitatea sa de cneaz suprem (1401-1431). În ciuda încercărilor regelui Ungariei, Sigismund de Lu-

Cracovia, capitala Jagiellonilor, miniatură din secolul al XV-lea

Castelul ridicat de teutoni la Marienburg

1975

James Callaghan

Ștefan Andrei

ROMÂNI LA WHITEHALL

MIHAI RETEGAN

Pentru cititorii obișnuiți ai Scântei și României libere știrea că Ștefan Andrei, membru supleant al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., a efectuat o vizită în Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord (aprilie 1975) și a fost primit în cadrul unor întrevederi separate de către premier, Harold Wilson, și de către secretarul general al Foreign Officeului, James Callaghan, nu era ceva deosebit, mai ales în acel climat ce poate fi descris drept ofensiva diplomatică a României pentru cucerirea Vestului. Dar pentru cei obișnuiți cu nuanțele și uzanțele lucrurile puteau fi definite drept surprinzătoare.

În fond, ce era atât de neobișnuit ca o persoană ce ocupa o poziție înaltă în ierarhia de partid să întreprindă o călătorie oficială într-o țară aflată dincolo de Cortina de fier și să fie primită de primul om din executivul acelui stat?

Tocmai asta e! Într-o vizită în care „gazda” este într-o funcție de stat, „oaspetele” ar trebui să ocupe la rândul său o funcție pe linie de stat. Așa se întâmplase din 1959, de când Alexandru Bărlădeanu și Ion Gheorghe Maurer au vizitat Occidentul în calitate pe care o aveau pe linie de stat. Ceea ce nu era cazul cu Ștefan Andrei, care nu ocupa la acea dată nicio funcție pe linie de stat! Era secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist Român și, recent ales, de Congresul din noiembrie

1974, membru în Biroul Permanent.

Lucrurile nu au căpătat aspectul de „normalitate” nici dacă ne gândim la celălalt membru al delegației – Vasile Pungan –, a cărui poziție era, potrivit știrii din ziar, de „consilier al președintelui republicii”.

Iar pentru cercetător surprizele nu se opresc aici. În arhiva Cămarilor C.C. al P.C.R. nu am găsit nicio referire la această vizită în documentele circumscrise intervalului octombrie 1974-aprilie 1975!

La Cămară se adunau toate documentele pe care Secretariatul le elabora, iar în Secretariat se discutau și aprobau toate acțiunile și activitățile de politică internă și externă ale partidului comunist.

Pe de altă parte, nici în arhiva Ministerului Afacerilor Externe informațiile nu sunt prea bogate: doar câteva rapoarte ale ambasadorului român de la Londra, Pretor Popa, pe marginea vizitei celor doi demnitari români.

Într-o convorbire telefonică pe care am avut-o la începutul

înglobare cu Ordinul cavalerilor purtători de spadă din Livonia (pe teritoriul Letoniei și Estoniei de astăzi), prinzând ca într-un clește, între râurile Niemen în sud și ducatul Kurlandei de la golful Riga în nord, singura ieșire la Marea Baltică a marelui cnezat lituan, ținutul Samoșiția (Zmudz), pe care în cele din urmă l-au luat în stăpânire la 1398-1409. Aceasta a fost una dintre cauzele majore ale „Marelui război” care va culmina cu bătălia de la Grünwald.

Între timp, prin acțiuni sângeroase de „cruciată”, din 1233 până în 1263, cavalerii teutoni au ocupat întreaga Prusie Orientală, exterminând în bună parte pe vechii prui baltici. Ultima căpetenie a acestora, Skurdo, s-a refugiat cu oamenii săi în 1263 la nord de Niemen, la frații din Lituania, unde limba vechilor prui s-a stins către începutul secolului al XVIII-lea. În locul acestora, ordinul a adus coloniști germani, țărani, negustori, preoți, nobili, schimbând cu totul componența etnică a țării, care a păstrat doar numele vechilor prui. „Prusia Ordinului”, aflată în legături strânse cu Imperiul Romano-German și cu Hansa baltică, a devenit astfel baza unui stat ecleziastic centralizat, condus de marele magistr al Ordinului, teoretic supus doar papei și împăratului, care au susținut crearea sa prin acte juridice.

După lupte crâncene cu cnejii poloni din Pomerania Gdanskului dintre Vistula inferioară și Pomerania apuseană, începând din 1231, dar mai ales între 1242 și 1308, cavalerii teutoni au ocupat și această provincie, tăind cu totul accesul Poloniei la Golful Gdanskului de la Marea Baltică. În zadar a încercat Vladislav I Lokietek să recucerească Pomerania Gdanskului, în cadrul războiului din 1327-1332, apelând chiar la alianța cu Lituania. Gurile Vistulei erau pierdute pentru Polonia. Sub aspect militar și economic, Ordinul devenise extrem de puternic. În 1255 întemeiază Königsbergul, în partea răsăriteană a Golfului Gdanskului, iar la 1279-1280 fondează comanderia Marienburg (Malbork).

După căderea cetății Accra și părăsirea Țării Sfinte la 1291, marele magistr al Ordinului și-a stabilit, între 1291 și 1309, sediul la Veneția. După care, în 1309, s-a „prusificat” definitiv, mutând sediul central al Ordinului la Marienburg, care a devenit curând una dintre cele mai puternice cetăți din Europa. La sfârșitul secolului al XIV-lea, statul Ordinului se întindea de la Golful Gdanskului la cel al Finlandei. Acaparând între 1402-1457 și Noua Marcă germană de la răsărit de Oder, ordinul făcea prin aceasta legătura cu marca Brandenburgului și cu cele 50 de sedii pe care le avea în tot Imperiul romano-german. În fruntea acestora din urmă s-a aflat, până la 1528, un „magistr al Germaniei” (*Deutschmeister*),

al doilea personaj în ierarhia ordinului, după marele magistr de la Marienburg.

La sfârșitul secolului al XIV-lea, statul Ordinului teuton era o adevărată mașină de război. La începutul secolului următor, necutezând să atace frontal regatul polon, dar organizând neconținute incursiuni de „cruciată” în Lituania, pentru a slăbi Uniunea polono-lituană de sub conducerea lui Vladislav Jagiello, în care vedea, pe drept cuvânt, o amenințare, Ordinul cavalerilor teutoni a creat o tensiune de nesuportat. „Marele război” plutea în aer. ■

(Va urma)

Porta de intrare în fortăreața teutonilor din Toruń

vinte, obținerea de credite cu dobândă preferențială, pentru care românii erau gata să nu ia în considerare „sfaturile” Moscovei. Fostul ofițer de informații știa că în anumite circumstanțe sinceritatea era cea mai bună soluție: „În situația actuală, România nu are altă posibilitate decât să continue în forță și cât mai rapid dezvoltarea economică. Dar suntem conștienți că am atins aproape limita resurselor noastre financiare”. „În ciuda sfaturilor primite de la Brejnev – continua Bodnăraș –, România a solicitat Comunității Economice Europene să fie acceptată în planul de tratare preferențial. Deși mulți dintre membrii CEE arată simpatie pentru România, Franța a adoptat o poziție diferită și rezultatul e incert”.

Premierul britanic, care duse, și în interiorul Regatului și în afara lui, un război nu tocmai simplu pentru intrarea Marii Britanii în Piața Comună, dorea să „știe dacă Uniunea Sovietică urmărește să influențeze rezultatul solicitării românești pe lângă Comunitatea Europeană”. „Domnul Bodnăraș putem citi în stenograma întâlnirii crede că așa stau lucrurile și s-a referit la Conferința UNCTAD de la Santiago, când s-a căutat blocarea accesului țării sale în Grupul celor 77.” Din cele relatate de către Emil Bodnăraș, britanicii au conchis că „guvernul sovietic preferă ca problemele de acest fel să fie rezolvate prin negocieri între cele două blocuri, tratativele (la vârf) rămânând pentru ruși modalitatea favorită de a rezolva cele mai multe aspecte politice și militare. Gu-

vernul român are o opinie diferită și consideră că CEE poate avea o influență importantă asupra dezvoltării relațiilor în Europa”.

Trei ani mai târziu...

După mai multe demersuri, ale căror urme nu le-am putut identifica până în acest moment în arhive – „Prim-ministrul [scrie într-o notă adresată lui Harold Wilson – M.R.] își va reaminti că s-a întâlnit anul trecut în mai cu domnii Andrei și Pungan. Ei au avut o prolixă discuție despre CSCE, Orientul Mijlociu, recenta întâlnire a țărilor Pactului de la Varșovia și relațiile bilaterale” (19 aprilie 1975) –, dar care pot fi bănuite ca fiind extrem de laborioase și insistente, ambasadorul român la Londra, Pretor Popa, trimite, la 16 aprilie 1975, lui Ștefan Andrei, prin intermediul Centralei Ministerului Afacerilor Externe, un mesaj probabil așteptat cu nerăbdare. „Primul ministru Harold Wilson vă așteaptă pe dumneavoastră și pe tovarășul Vasile Pungan, în ziua de 23

Nicolae Ceaușescu îl primește pe Fototeca online a

aprilie a.c., întâlnirea fiind fixată pentru orele 17.00. Totodată, ministrul de Externe, James Callaghan, dorește să vă întâlnească în după-amiaza zilei de 24 aprilie, iar Ron Hayword, secretarul general al Partidului Laburist, în cursul aceleiași zile. De asemenea, intenționăm să stabilim o întâlnire cu secretarul general al PCMB [Partidul Comunist din Marea Britanie – M.R.], Gordon McLennan.” Ultimele

paragrafe ale telegramelor denotă graba cu care partea română a urmărit obținerea acordului britanicilor. „Întrucât nu cunoaștem data sosirii și durata vizitei dvs. – îi scria ambasadorul Popa lui Ștefan Andrei –, vă rog a dispune să fim informați de urgență și, totodată, să ne transmiteți dacă doriți să întâlniți, separat sau împreună cu tovarășul Vasile Pungan, și alte personalități politice, membri ai guvernului, conducerea unor orga-

Nicolae Ceaușescu felicitându-l pe Emil Bodnăraș la a 65-a aniversare de la nașterea sa (10 februarie 1969); Fototeca online a comunismului, cota 6/1969

acestui an cu domnul Ștefan Andrei, domnia sa mi-a relatat că dosarul discuțiilor de la Londra a fost fixat personal de către Nicolae Ceaușescu și privea chestiuni de interes pentru ambele state: construirea în comun a avionului BAC 1-11, situația din Orientul Mijlociu și din Cipru și... pregătirea vizitei președintelui României în Regatul Unit.

Umor... englezesc

România și Regatul Unit se aflau de o parte și de alta a Cortinei de fier, membre ale unor alianțe apărute în perioada evoluțiilor timpurii ale războiului rece. Astfel că dosarul relațiilor bilaterale era destul de subtil. Conținea însă câteva piese interesante și, încă o dată, surprinzătoare, dacă ținem seama de contextul în care evoluau cele două țări, fiecare dintre ele având „veri” și „prieten” de a căror părere trebuia să țină seama. Dar chiar și așa, de la sfârșitul anilor '60, între București și Londra se derulează călătoriile ale unora dintre membrii celor două Executive. Din partea română au trecut Canalul Alexandru Bărlădeanu (de mai multe ori, prima oară în 1959!), Emil Bodnăraș, iar între ei s-a intercalat, din partea britanică, Michael Stewart, în chiar anul de grație 1968. Scopul acestor misiuni era, pentru români, să obțină de la occidentali tehnologie fără de care industria românească nu putea supraviețui și credite, iar pentru britanici, dar mai ales pentru „verii” lor, era o ocazie nesperată de a privi în curtea din spate a „inamicului”. Tratatul de la Varșovia, dar și de a plasa tehnologie ce nu intra sub incidența legi-

lor care nu interziceau vânzarea acestora către țările din blocul comunist. Așa avea să se ajungă la construirea faimosului avion BAC 1-11.

Au existat în această perioadă chiar și unele episoade ce pot fi caracterizate amuzante, până când arhivele vor decide, poate, altfel. Este cazul unei vizite făcute în iunie 1972 la Londra de către Henri Coandă (care a premers călătoria lui Emil Bodnăraș), la acea dată consilier personal al președintelui Ceaușescu pentru probleme științifice. Conform documentelor Foreign Office aflate în Arhivele Naționale de la Kew, „domnul Coandă a propus o cooperare anglo-franco-română în vederea construirii de nave pe perne de aer, înzestrate cu armament nuclear, pentru a fi folosite împotriva flotei sovietice din Marea Neagră”!! Trebuie subliniat că cel ce înaintase acea năstrușnică idee nu era un necunoscut în cercurile diplomatice și științifice occidentale. Pionier al aviației mondiale, Coandă construise și testase în 1910 primul avion cu reacție din lume și descoperise efectul care-i poartă numele, cu multiple aplicații în numeroase domenii ale tehnicii. Dar anii trecuseră și

peste savant: „Dacă Ceaușescu și conducerea română se gândesc în mod serios că guvernul britanic și/sau francez sunt gata să-și asume riscul provocând Uniunea Sovietică angajându-se într-o asemenea cooperare cu un stat membru al Pactului de la Varșovia, atunci justetea raționamentului lor este îndoielnică. Când îl vom întâlni pe vicepreședintele Bodnăraș, în cursul lunii, vom putea spune cât de mult președintele Ceaușescu și apropiații săi își dau seama ce a propus domnul Coandă. Poate fi o ușurare dacă se dovedește că propunerea izvoarăște din fantaziile unui strălucitor, dar bătrân om de știință”. Cert este că britanicii au sărit ca arși auzind propunerea făcută de Henri Coandă. Pentru că cercurile diplomatice britanice erau „îngrijorate de tonul emoțional și nerealist”, „ministru Apărării a vorbit la Rolls Royce în termenii cei mai fermi despre pericolul reprezentat de discuțiile pe marginea extraordinarelor idei ale românilor...”.

Bodnăraș vine cu lucruri mai serioase

În cronică relațiilor româno-britanice, ziua de 26 iunie 1972 consemnează două întrevederi pe care premierul britanic Edward Heath le-a avut cu vicepreședintele Consiliului de Stat, Emil Bodnăraș. „Deși România – spunea acesta – a progresat mult în domeniul industrial, românii încă se consideră a trăi într-o țară în curs de dezvoltare și ei speră să obțină toate beneficiile din această clasificare”. Cu alte cu-

Premierul britanic Harold Wilson (stânga) și președintele american Lyndon B. Johnson, împreună cu soțiile

întâlnirile lui Ștefan Andrei și Vasile Pungan la Londra.

Dosarul înaintat premierului Wilson cuprindea stadiul relațiilor politice și comerciale anglo-române și punctele de vedere ale conducerii de la București în legătură cu Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa, cu tratativele pentru reducerea armamentelor și forțelor armate (MBFR), dezarmarea generală, Orientul Mijlociu și probleme economice.

Dosarul se deschide cu interesante caracterizări ale membrilor delegației române. Despre Ștefan Andrei se spunea că este „al cincilea om din Biroul Permanent al Comitetului Politic Executiv, cercul celor mai apropiați consilieri ai lui Ceaușescu”. Faptul că este născut în Oltenia „ca și președintele Ceaușescu, ar putea explica parțial rapidul său progres. Competent, distant, o rupe pe englezește. Este căsătorit”.

Fișa de prezentare a lui Vasile Pungan era mai completă, el nefiind un străin pentru cei de la Foreign Office. Pungan fusese ambasador la Londra între 1966 și 1972, „când s-a dovedit constructiv și de ajutor. A fost cu deosebire activ în domeniul relațiilor comerciale. Amabil, prietenos, vorbește bine engleza. Are o fată care a urmat un timp studiile în Anglia. Soția a murit de cancer în 1973. Născut în 1926, este doctor în economie, fost profesor de științe economice, specialitatea economie agrară. A fost director general în Ministerul Agriculturii, 1955-1958, consilier la Washington între 1959 și 1962 și

director al Direcției Europa de Vest din Ministerul Afacerilor Externe, 1963-1966. În prezent este unul dintre consilierii personali ai președintelui, însărcinat în principal cu relațiile economice cu statele occidentale”.

Mapa premierului și relațiile bilaterale

„Există numai un impediment în relațiile noastre. Acesta este datoria României (cifrată la aproximativ 42 milioane de lire sterline), care nu a fost încă reglementată. Nemenționarea acesteia în trecut i-a făcut pe români să aprecieze eronat că noi nu ne gândim în mod serios la rezolvarea ei. Ar fi de ajutor dacă prim-ministrul ar putea face, în trecere, o simplă referință exprimându-și speranța că această problemă va fi discutată curând.” Dacă acesta era singurul impediment, el era pe cale de a fi rezolvat, căci în urmă cu circa o săptămână partea română propusese întâlniri la nivel de miniștri adjuncți de Finanțe.

Din documentele aflate la Arhivele Naționale ale Regatului Unit reiese că partea română avea un interes aparte

în grăbirea fixării datei vizitei lui Nicolae Ceaușescu și a caracterului acesteia. În documentele înaintate premierului Wilson pentru pregătirea discuțiilor cu Ștefan Andrei și Vasile Pungan se face un scurt istoric al problemei: „Președintele Ceaușescu a fost întrebat în iunie 1973 dacă dorește să vină în Marea Britanie într-o vizită de stat sau de lucru. Câteva luni mai târziu, el a răspuns că ar prefera o vizită de stat, preferință care a fost în mod repetat subliniată de oficiali români. Ne putem aștepta ca domnul Andrei să insiste în vederea fixării unei date ferme; din păcate, noi nu suntem în situația de a-i oferi una. Noi le-am spus românilor că programul pentru vizite de stat [în Regatul Unit] este fixat pe doi ani înainte, astfel că anii 1975 și 1976 sunt ocupați”.

La fel de rezervați erau funcționarii Foreign Office și în ceea ce privește vizita premierului în România. „Este de așteptat ca domnul Andrei să reînnoiască invitația lansată în mai trecut premierului Wilson să viziteze România. Prim-ministrul poate în principiu să-și exprime dorința, fără a menționa însă o dată.” Și atunci se ridică întrebarea: ce anume a intervenit,

cum de s-a găsit timp și, doar câteva luni mai târziu, în septembrie același an, Harold Wilson s-a deplasat la București în ceea ce avea să fie prima vizită a unui șef de guvern britanic în această parte a Europei după Al Doilea Război Mondial (cu excepția U.R.S.S.)? ■

(Va urma)

Ian Mikardo (așezat)

savantul Henri Coandă (9 iulie 1967);
comunismului, cota 418/1967

nizații etc., pentru a lua măsuri corespunzătoare.“

După două zile, același Pretor Popa revine cu o nouă corespondență prin care, după sondarea intențiilor colegilor săi din Foreign Office, transmite câteva opinii în legătură cu ceea ce astăzi se numește agenda întâlnirii: „Pe lângă problemele pe care le va ridica tov. Ștefan Andrei, credem că premierul britanic va fi interesat să discute mai ales diverse aspecte ale situației internaționale actuale. Pe planul relațiilor bilaterale este de presupus că Wilson va aștepta un răspuns la invitația pe care a adresat-o tovarășului N. Ceaușescu de a vizita Marea Britanie, ca oaspete al guvernului englez. Din câte cunoaștem, el ar aprecia, de asemenea, un răspuns scris la mesajul pe care l-a adresat prin Ian Mikardo“ (om politic britanic, fost președinte al Partidului Laburist, adept al mișcării sioniste).

„Dintre problemele internaționale cărora guvernul britanic le acordă o mare atenție, Wilson s-ar putea referi la: turneul tov. N. Ceaușescu în Japonia, Filipine, Iordania și Tunisia; CSCE; dezarmarea (îndeosebi atitudinea noastră față de tratatul de neproliferare a armelor nucleare); Orientul Mijlociu; evenimentele din Asia de Sud-Est și consecințele lor asupra raportului de forțe internațional; probleme ale economiei și comerțului mondial“.

Popa adaugă la agenda și așa încărcată a trimișilor Bucureștilor o serie de probleme de natură economică: acordul de colaborare economică și cooperare pe termen lung; acordul privind evitarea dublei impozitări; obținerea sprijinului britanic ca în schimburile comerciale cu CEE România să beneficieze de tratamentul aplicat celorlalte țări în curs de dezvoltare; solicitarea sprijinului britanic în vederea recunoașterii de către țările membre ale CEE, în discuțiile din cadrul GATT, a tarifului vamal al României. „Ar fi potrivit – încheia Pretor Popa lista recomandărilor sale –, să se solicite și sprijinul guvernului englez pentru candidatura României ca membru neper-

manent în Consiliul de Securitate al O.N.U.“

Astfel orientat, „tovarășul Ștefan“ se putea sui în avion și pleca la Londra. Acolo, cei de la Foreign Office își făcuseră și ei temele.

Cum se vedeau lucrurile din cealaltă parte

Este uimitor faptul că britanicii au acceptat „calendarul scurt“ al românilor (dacă nu cumva acesta nu fusese fixat cu un an înainte!) și s-au pregătit cu seriozitate pentru întâlnire. La 19 aprilie 1975, B.G. Cartledge, de la Departamentul Europa de Est și Uniunea Sovietică din Foreign Office, transmitea secretarului personal al prim-ministrului o mapă cu corespondență în legătură „cu întâlnirea pe care o va avea miercuri 23 aprilie, la orele 18.30“. Și este uimitor pentru că „această vizită, întocmai ca și precedenta, are loc la inițiativa României și credem că scopul ei este de a continua convorbirile private pe care domnul Wilson le-a avut cu președintele Ceaușescu în 1972, de a dezvolta contactele dintre cele două părți și de a stimula relațiile anglo-române“. Și mai uimitor

este că „românii nu doresc niciun fel de publicitate la această vizită“!! Ceea ce ar putea explica într-un fel tăcerea din dosarele Cancelariei C.C. al P.C.R. Rămâne ca cercetări viitoare să explice de ce Bucureștii au dorit ca vizita celor doi emisari să fie învăluită în anonimat, mai ales că *Scânțiea* și *România liberă* și-au informat cititorii despre călătoria și

Rombac 1-11, avion realizat prin cooperare cu britanicii

sa pe lângă revoluționarii români aflați în capitala otomană pentru ca în Principate să nu aibă loc tulburări care să determine o intervenție armată a sultanului. La rândul lor, românii din Istanbul solicită ministrului american să intervină pe lângă consulul englez, pe care îl determină să sprijine permisiunea de întoarcere în Principate a unor refugiați implicați în revoluția de la 1848.

Carroll Spence vizitează Bucureștii la începutul lunii mai. Gazeta bucureșteană *Romania*, din 7/19 mai 1857, consemna laconic evenimentul în încercarea de a menaja susceptibilitățile otomane: „Duminică, la 5/17 ale acestei luni, a sosit în capitala noastră Excelența Sa C. Spence, ambasadorul Statelor Unite la Constantinopol“. Câteva zile mai târziu, știrea a fost difuzată și de cealaltă gazetă unionistă a Capitalei, *Concordia*. Vizita a prilejuit și primul incident protocolar româno-american. Caimacamul Alexandru D. Ghica, nici după zece zile de la prezentarea protocolară, nu îi întorsese vizita trimisului american, încălcând uzanțele epocii. Spence a fost extrem de iritat de impolitețea caimacamului și s-a folosit de serviciile lui S.B. Lakeman, alias Mazar Pașa (*Magazin istoric*, nr. 11/1973), pentru a-i cere lui Ghica explicațiile de rigoare. Tentativa a eșuat, Mazar Pașa nefiind primit la Palat. Cei doi protagoniști s-au reîntâlnit la reședința lui Henry L. Bulwer, Comisar din partea Angliei pentru aplicarea

Tratatului de Pace de la Paris. Potrivit mărturiilor epocii, Spence l-a umilit pe caimacam, refuzând să-i întindă mâna și întorcându-i spatele.

Spence era bine cunoscut caimacamului pentru legăturile sale cu unioniștii. Ziarul londonez *The Morning Post* scria: „călătoria întreprinsă în Principate de ministrul Statelor Unite pe lângă Poartă are o țintă politică“. În telegrama nr. 42 din 15 iunie 1857, adresată de Spence Departamentului de Stat, el informa: „Tocmai m-am înapoiat din Principatele dunărene, unde am fost câteva zile spre a culege informații politice și statistice cu privire la această interesantă regiune a Imperiului Otoman. Am hotărât să fac o scurtă vizită în aceste provincii, deoarece am constatat că în presa europeană este cu neputință să afli informații corecte cu

privire la starea lor actuală, precum și pentru că am fost convins că guvernul nostru va fi bucuros să obțină știri credibile și corecte cu privire la o țară a cărei politică și organizare rețin atenția puterilor europene și ar putea să le pericliteze pacea.“

Observațiile adunate în timpul vizitei efectuate la București, asociate contactelor numeroase întreținute cu exilații români din Istanbul i-au asigurat lui Carroll Spence informația necesară cunoașterii aprofundate a chestiunii românești și a realităților din Europa de Sud-Est, contribuind într-o măsură esențială la fundamentarea unei imagini corecte și complexe la Washington. Acest lucru s-a ilustrat, de altfel, în sporul de interes manifestat de Departamentul de Stat față de Principate, începând din 1858, înainte chiar ca Unirea să fi fost înfăptuită, și materializat în decizia Washingtonului de a deschide în Principate o agenție diplomatică de rang consular, care să reprezinte permanent și direct interesele Statelor Unite ale Americii.

La 30 martie 1858, președintele american James Buchanan a emis patentă (dispoziția) de numire în funcția de consul al S.U.A. la Galați a lui Henry T. Romertze, cetățean american originar din București, emigrat în America și locuind în New York. Totodată, Departamentul de Stat a cerut ambasadorului american de la Istanbul, James Williams, confirmarea nu-

Henry T. Romertze a fost numit consul al S.U.A. la Galați (gravură din secolul al XIX-lea, înfățișând o biserică din oraș)

STATELE UNITE, INTERESATE DE EST

Washington la jumătatea secolului al XIX-lea; stânga: secretarul de Stat William L. Marcy; dreapta: Ștefan Golescu

Dr. ȘTEFAN CIOCHINARU

Numirea, la 11 iunie 1880, a lui Eugene Schuyler ca agent diplomatic și consul general al Statelor Unite ale Americii pe lângă guvernul Alteței Sale Regale Carol, principele suveran al României, marca debutul relațiilor diplomatice oficiale dintre cele două țări (Magazin istoric, nr. 6/2010). Înaintea acestei date se aflau mai bine de două decenii de contacte între reprezentanții României și cei ai S.U.A.

Unirea Principatelor găsește capitala Imperiului otoman în mare fierbere. Ambasador al Statelor Unite la Istanbul, de la 5 februarie 1854 până la 16 decembrie 1857, a fost Carroll Spence, nu doar un observator foarte atent al evenimentelor din Țările Române, dar și un sprijinitor al cauzei Unirii Principatelor. Carroll Spence era într-o strânsă legătură cu exilații români de la Istanbul: Ion Ghica, A.I.C. Golescu și generalul Gheorghe Magheru. Despre eficiența activității revoluționarilor români depune mărturie peste timp

scrisoarea lui Spence, din 16 februarie 1857, adresată secretarului de Stat William L. Marcy, considerată drept primul document diplomatic american consacrat exclusiv Țărilor Române.

Carroll Spence prevede că, în urma Unirii românilor, „regenerarea neamului latin în Orient ar putea conduce, după părerea unor oameni politici austrieci, la revendicarea de către Principate și a Transilvaniei și a Bucovinei aflate în stăpânirea Imperiului”. În fapt, continuă el, „neamul românesc din acele provincii nu fusese niciodată credincios

Curții imperiale, iar Austria este perfect conștientă de acest fapt”.

Presa europeană nu oferă informații corecte

În aprilie 1857, după o lungă discuție purtată cu omologul francez, Moustier, ministrul Spence transmitea Departamentului de Stat noi informații. Interesant este contextul discuției amintite, trimisul Franței la Înalta Poartă rugându-l pe ministrul american să uzeze de influența

Primit de Carol I

Despre impresia personală pe care i-o făcuse principele Carol, E. Joy Morris îi scria asistentului secretarului de Stat, W. Seward, la 2 noiembrie 1866: „Am descoperit un om tânăr, de vreo 27 de ani, cu maniere plăcute, cu o inteligență superioară și, aparent, onest și deschis, animat de dorința sinceră de a promova bunăstarea țării la căruia căreia a fost chemat. Și-a exprimat cu entuziasm admirația pentru forța materială și morală a Statelor Unite și pentru munca eficientă a instituțiilor noastre politice. Speră să vadă că Statele Unite își vor extinde influența și în est, zonă în care, în ultimă instanță, ar trebui să fie mult mai interesate. A apărut foarte mulțumit de înființarea consulatului general al Statelor Unite la București și și-a exprimat dorința ca acesta să fie cât mai curând ocupat de acela căruia i se cuvine. În măsura în care sorții României depind de prințul de Hohenzollern, cred că nu există riscuri în a prezice că acestea se vor împlini cum doresc cei mai ardente patrioți ai săi“.

Diplomatul american care urma să fie numit în postul de la București și la care făcea referire principele în discuția cu E. Joy Morris se numea Louis Czapkay, originar din Ungaria, dar rezident în California și numit în funcție la 20 iunie 1866. La data învestiturii lui Carol la Înalta Poartă, Czapkay se afla pe drum, locul său la

București fiind deținut temporar de Adolf Hartmann. Drumul spre Principate avea să se dovedească însă mult mai lung decât se crezuse. La 22 februarie 1867, Czapkay, oprit la Paris, se adresa lui W. Seward, la Washington, cerând instrucțiuni suplimentare în chestiunea uzanțelor diplomatice, deoarece, pus în gardă de ambasadorul american la Paris și de experiența consulilor francezi din Principate, se părea că nu este deloc indicat să prezinte „autorităților de la București *exequaturul* dobândit de la Poartă“. La 16 martie, el se afla la Viena, iar la 4 aprilie la Pesta, de unde confirma primirea de la ambasadorul american la Istanbul, E.J. Morris, a beratului otoman ce îl recomanda autorităților române ca împuternicit „să supravegheze comerțul și afacerile negustorilor și cetățenilor americani ce vizitează Bucureștii“.

Odată ajuns în capitala Principatelor, Louis Czapkay

este primit, la 30 aprilie, pentru o întrevedere neoficială, de ministrul român de Externe Ștefan Golescu. În raportul expediat la Washington a doua zi, Czapkay nota că ministrul român se arătase „foarte politicos, exprimându-și marea satisfacție pentru prezența mea ca reprezentant al unei mari și puternice națiuni“, dar, în momentul în care l-a informat că avea asupra sa beratul otoman, „ministrul a zâmbit ironic, spunând că de la urcarea pe tron a lui Carol, consuli și reprezentanții străini în România prezintă scrisorile de acreditare direct domnitorului“.

Pentru soluționarea situației, Czapkay a obținut, prin mijlocirea Ministerului Român de Externe, o întrevedere la Palat chiar a doua zi, prilej cu care, vorbind mai întâi în engleză, apoi în germană, Carol a spus: „Sunt fericit să văd acum, potrivit dorinței mele, Statele Unite reprezentate în România. Recunosc cu plăcere interesul arătat de țara dumneavoastră dezvoltării și prosperității tinerei națiuni române, sperând sincer că timpul va consolida legăturile de prietenie ce le-ați inițiat între cele două guverne.“ Rezultatul vizitei a fost pozitiv câtă vreme, într-o corespondență datată 15 mai 1867, L. Czapkay comunică Departamentului de Stat că, începând cu acea zi, biroul său fusese deschis, după prezentarea scrisorii de acreditare direct domnitorului Carol. ■

Președintele James Buchanan

mirii de către sultanul Abdul Medgid I.

Sultanul cedează în fața hotărârii românilor

Procedura numirii lui Henry T. Romertze a întâmpinat numeroase obiecții, rezerve și chiar proteste din partea noilor autorități politice românești, în fața cărora Henry T. Romertze s-a înfățișat cu mare întârziere de la data desemnării sale în funcție – după primirea beratului otoman de confirmare, la 4 aprilie 1859, și după prezentarea sa la post, la 29 aprilie –, abia în august 1859. De altfel, cu prilejul vizitei protocolare la Iași, la sfârșitul lunii august a aceluiași an, consulul american avea să afle, la Ministerul de Externe al Moldovei, că maniera în care autoritățile americane și otomane procedaseră la deschiderea primului consulat oficial american în Principatele Unite leza dreptul românilor la autonomie, un subiect extrem de sensibil.

În absența ministrului de Externe, Vasile Alecsandri, aflat în misiune în Occident, locțiitorul acestuia, Petrache Donici, i-a arătat consulului american că președintele S.U.A. ar fi trebuit să se adreseze direct Altei Sale Principelui Cuza, și nu sultanului. În plus, printr-o notă ce i-a fost înmănată diplomatului american la 18-30 august, Ministerul de Externe mai preciza că „autorizația pentru exercitarea funcțiilor dumneavoastră consulare intră esențialmente în atribuțiile princiere“.

Mazar Paşa

În același timp însă, „în virtutea înaltei considerațiuni pentru guvernul Statelor Unite“, numirea lui Romertze a fost acceptată prin nota din 1/13 septembrie transmisă consulului american de același minister: „Alteța Sa Principele, fără a mai lua în seamă că beratul pe care îl aveți de la Poarta otomană este incompatibil cu drepturile Principatelor Unite și ținând seama numai de deferența pentru guvernul dumneavoastră și dorind a înlesni raporturile comerciale între Statele Unite

Sultanul Abdul Medgid I

ale Americii și Principatele noastre, a dat ordin să fiți recunoscut de autoritățile competente, atât moldovene, cât și valahe.“

La 10 noiembrie 1859, consulul american Henry T. Romertze este primit de domnitorul Principatelor Unite, Alexandru Ioan Cuza, în tabăra militară de la Florești și constată direct interesul extraordinar al principelui român față de America, în general, față de Constituția americană, în particular, precum și față de posibilitățile de dezvoltare a raporturilor bilaterale.

Concomitent cu acordul autorităților române, lui Romertze i s-a autorizat exercitarea drepturilor consulare nu numai la Galați, dar și la Iași, București, Ismail, Brăila și Giurgiu, ceea ce a permis diplomatului american să înscrie sub protecția sa un număr de 100 de persoane, americani aflați deja în Principate, potrivit cercetărilor istoricului român Dumitru Vitcu.

După aducerea în țară a tânărului Carol de Hohenzollern (1866), Poarta ezita între intervenția armată pentru alungarea „uzurpatorului“ și acceptarea situației create. În cele din urmă, în octombrie 1866, are loc la Istanbul învestirea noului domnitor. Ambasadorul S.U.A. la Înalta Poartă, E. Joy Morris, concluzionează cu acel prilej că acceptul sultanului se datora în primul rând deciziei lipsite de echivoc a românilor de a se opune prin forță oricărei amenințări armate, subliniind că aceștia „par hotărâți să conserve unirea provinciilor cu un principe străin ca domnitor“.

Locuința lui George Washington de la Mount Vernon, din statul Virginia, a fost moștenită de acesta în 1759, de la fratele vitreg, Lawrence, cel care și botezase locul în onoarea amiralului Edward Vernon (1684-1757), sub care a servit în Marea Caraibilor.

Căsătorindu-se, în 1759, cu Martha Custis (1731-1802), George Washington s-a stabilit la Mount Vernon, ducând pe acea plantație o viață liniștită, timp de 15 ani, până la începutul Revoluției Americane (în acea perioadă, devenise și membru al Convenției Burghezilor Virginici). În 1775, Washington a fost delegat la al II-lea Congres Continental de la Philadelphia, când a fost numit comandant șef al Armatei Continentale. Au trecut șase ani până să-și revadă îndrăgitul Mount Vernon. Din 1789, când a devenit primul președinte al Statelor Unite, a fost nevoit să trăiască departe de Mount Vernon, pentru încă opt lungi ani, cu excepția unor scurte perioade.

Retrăgându-se din viața publică în 1797, s-a reîntors la Mount Vernon, unde s-a stins din viață, la 14 decembrie 1799, fiind și îngropat acolo. Soția, Martha, a murit în 1802, fiind și ea înmormântată alături de George, în vechiul cavou al familiei.

În bătrânul parc din Mount Vernon totul a fost lăsat așa cum era pe vremea lui Washington. Aleile, presărate cu nisip auriu, duc la o poieniță cu iarbă tunsă. Copacii bătrâni

Washington Memorial...

se dau parcă în lături, lăsând să se vadă o casă joasă, cu etaj, cu un mic foișor pe acoperiș, un conac trainic, cu aripile larg desfăcute. Acolo, unde timpul pare a se fi oprit în loc, peisajul este deosebit de frumos. Prin frunzișul pomilor, se întrezăresc apele bogate ale Potomacului, care curg lin la poalele casei.

Pătrunzând în interior, prin vestibul, în salonul cu mobilier vechi, greoi, pe pereți stau de strajă portrete înnegrite de vreme. În dormitoare, se văd paturi cu baldachin, sprijinite de stâlpi sculptați. În odaia lui Washington, nimic nu pare de prisos. Același fel de pat, la picioarele căruia se află un sipet îmbrăcat în piele, cu marginile bătute în ținte de aramă. E odaia unui soldat, a unui om nepretențios, care știa să se dăruiască, pe de-a-ntregul, unei cauze, odaia unui înțelept, care vedea

fericirea vieții nu în lux, nu în huzur și confort, nu în bogăție, nu în gloria lumescă, ci în fapte. Se văd și astăzi masa, înnegrită de ani, la care a lucrat, lada, în care și-a transportat, în timpul campaniilor, puștinelul avut, dar și patul, în care se odihnea după muncă și în care și-a dat obștescul sfârșit.

Cuvintele spuse despre Washington de unul dintre contemporani au reușit, poate, să îl caracterizeze cel mai bine: „primul la război, primul la vreme de pace și cel dintâi în inimile concetățenilor săi“.

Thomas Jefferson (1743-1826), autorul *Declarației de Independență a Americii*, a fost investit al treilea președinte al S.U.A., la 4 martie 1801. Doi ani mai târziu, în 1803, a reușit să cumpere, de la Napoleon, teritoriul Louisiana, ceea ce aproape a dublat suprafața de atunci a Statelor Unite. Reales ca președinte în 1804, ar fi putut să obțină și un al treilea mandat, dar a preferat să-i urmeze exemplul lui Washington și să se retragă, la Monticello, în vârstă de 66 ani, după aproape 40 de ani de activitate politică, stingându-se din viață la 4 iulie 1826.

Plantația Monticello, desenată și ridicată de Jefferson, rămâne un exemplu clasic al arhitecturii americane. Spre deosebire de oricare altă așezare anterioară, a fost construită pe un platou, în vârful unui deal, în apropierea localității Charlottesville.

MEMORIA PREȘEDINȚILOR

Dr. OVIDIU POPESCU

Americanii știu să își respecte și onoreze marile personalități din istorie. Prin restaurarea caselor lor, prin memoriale impresionante și sculpturi gigantice, le amintesc urmașilor de marii oameni care au contribuit la crearea noului stat.

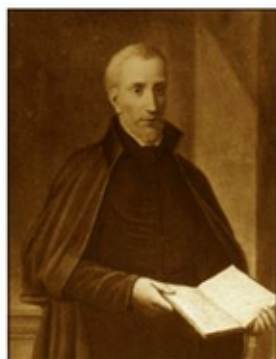
Să exemplificăm prin doi președinți ai S.U.A.: George Washington și Thomas Jefferson...

● La fel ca pe vremea lui Washington ● Odaia unui soldat ● Președintele care a dublat suprafața S.U.A. ● 898 scări până în vârf ● Darul Papei Pius al IX-lea furat și negăsit până azi ● Pentru generația actuală și, mai ales, pentru cele viitoare

Cei doi președinți americani, Thomas Jefferson (stânga) și George Washington, și reședințele lor: Monticello (stânga) și Mount Vernon, în imagini de epocă

Anul următor se vor împlini patru secole de la trecerea în neființă a iezuitului Antonio Possevino, unul dintre personajele principale ale Contrareforme catolice, scriitor fecund și diplomat plin de zel al Papei Grigorie al XIII-lea (1572-1585) în acțiunile întreprinse în Europa Centrală și de Est. În această calitate a și rămas în istorie ca primul preot iezuit care a pășit pe teritoriul Rusiei, în 1581, drept cel care a intermediat semnarea armistițiului dintre Ivan al IV-lea, cel Groaznic (1533-1584), și polonezi (15 ianuarie 1582) sau ca fondator al unor importante lăcașuri de învățământ – colegiile iezuite, precum cele din Vilnius (Lituania, 1582) și Cluj (1583).

ANTONIO POSSEVINO, PREOT IEZUIT, SCRITOR, DIPLOMAT ȘI... EVREU?

ALBERTO CASTALDINI,

Directorul Institutului Italian de Cultură, București

Antonio Possevino s-a născut la Mantova, la 12 iulie 1533, în familia unor aurari din cartierul Sf. Leonardo, Francesco și Caterina, și s-a stins din viață la Ferrara, la 26 februarie 1611.

Între anii 1550-1552, tânărul Antonio a fost trimis la Roma pentru a deprinde tainele literaturii și ale filosofiei. Dar, din învățăcel, a devenit repede un cunoscut învățat al timpului, renumele atrăgându-i și o primă ofertă pentru o slujbă de profesor. Cardinalul de Augsburg, August Otto Truchsess von Waldburg, l-a recomandat ca preceptor al fiului împăratului german Ferdinand I (1556-1564), viitorul împărat Maximilian al II-lea (1564-1576). În locul deplasării în Germania, Possevino a rămas însă la Mantova, unde cardinalul Ercole Gonzaga (1505-1563) i-a încre-

dințat educația celor doi nepoți, Francesco și Scipione.

După ce și-a desăvârșit cunoștințele de filosofie la Ferrara (1556) și pe cele de drept la Padova, Antonio s-a întors, în februarie 1559, la Mantova. Dar, pentru scurtă vreme, deoarece, cu sprijinul aceluiași Ercole Gonzaga, a obținut conducerea abației Sf. Antonio, din Fossano, în regiunea Piemontului. Din nou însă, Antonio a fost mereu pe fugă, căci, în iulie același an, îl găsim la Padova, unde și-a reluat studiile universitare.

Ideile iezuitului Benedetto Palmio, numeroasele lecturi ale principalilor corifei ai curentului și, nu în ultimul rând, exemplul fraților Achille, Leonetto și Ludovico Gagliardi, nobilii padovani care s-au decis să treacă în rândurile Companiei lui Iisus, l-au îndemnat să ia decisiva decizie.

Și, astfel, la 29 septembrie 1559, Antonio Possevino a devenit membru al Ordinului. În scurt timp, și-a pus semnătura pe importante disertații teologice și istorice, al căror succes a fost dovedit și de numeroasele ediții, apărute atât pe teritoriul italian, cât și în străinătate: *Moscovia* (Vilnius, 1586, cu titlul *Commentarii di Moscovia*, Comentarii din Moscova, ediția apărută câțiva ani mai târziu la Mantova, în 1596); *Il soldato christiano* (Soldatul creștin), Roma, 1569, *Il Commentario di Transilvania* (Comentariul Transilvaniei), 1584, Budapesta 1913; *Trattato del santissimo sacrificio dell'altare detto messa* (Tratat despre prea sfântul sacrificiu al altarului, zis messa), Lyon, 1563, *Cultura ingeniorum* (Cultivarea genilor), Veneția, 1604, *Apparatus sacer ad scrip-*

ville, din statul Virginia. Casa adăpostește nu numai mobilă și obiecte personale, care au aparținut lui Jefferson, ci și o bogăție de invenții arhitecturale, ce i-au fost atât de dragi. Grădinile de la Monticello au fost restaurate în concordanță cu planurile originale ale lui Jefferson. Între documentele sale au fost găsite multe scheme și desene ale grădinilor, inclusiv ale straturilor de flori din apropierea casei.

Jefferson a fost înmormântat în cimitirul familiei, situat în apropierea casei. Pe piatra de mormânt stă înscris un epitaf, scris de el însuși: „Aici a fost înmormântat Thomas Jefferson, autorul Declarației Independenței Americii al Statului Virginiei, luptător pentru libertatea religioasă și tatăl Universității Virginia”.

În capitala Statelor Unite, Washington, monumente și memoriale mărețe amintesc de cei doi pomeniți anterior. De-a lungul timpului, Monumentul Washington a fost denumit în numeroase feluri: „tribut în piatră”, „matematică în acțiune”, „puritatea formei abstracte”, „un semn de exclamare înalt de 184 metri”. Este plasat la intersecția liniilor Casa Albă Memorialul Jefferson și, respectiv, Capitolul – Memorialul Lincoln.

Construcția obeliscului a

început în 1848, pe locul desemnat anterior pentru o statuie terestră a lui Washington, iar piatra din vârf a fost așezată doar în 1884, adică după aproape 40 de ani de la punerea temeliei.

Cu o înălțime de 184 metri, o greutate de peste 90 de tone (adâncimea fundației este de 12 metri), obeliscul numără 898 de scări, pe care doar cei curajoși și tineri le pot urca până aproape de vârf, de unde pot fi răsplătiți cu o minunată panoramă a orașului spre toate cele patru puncte cardinale.

Din inscripțiile sculptate pe multe dintre cele 190 de plăci memoriale ce îi întâmpină pe vizitatorii care îi urcă scările, se pot afla numele celor care au oferit donații generoase, datorită cărora a și fost ridicat monumentul. În afară de instituții și de cetățenii americani, s-a făcut apel și la diferite țări, pentru a contribui la înfrumusețarea obeliscului. Grecia, de exemplu, a trimis o bucată de marmură albă din ruinele Parthenonului. Dar cea mai frumoasă piesă din istoria monumentului a fost tot o bucată de marmură din templul Concordiei din Roma,

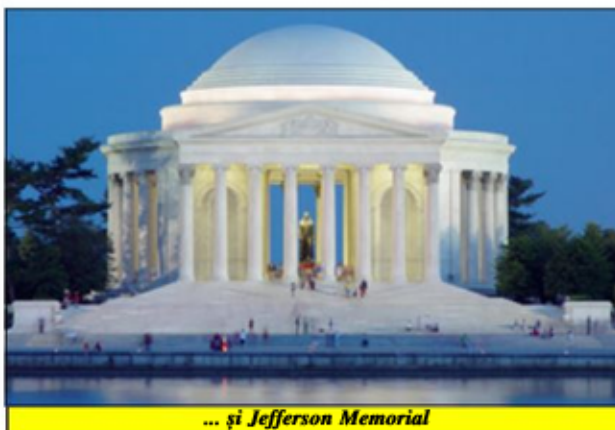
unul dintre monumentele emblematice ale Forumului, donată de Papa Pius al IX-lea (1846-1878), însă, din păcate, ea a fost furată în 1854, nemaifiind găsită nici până în zilele noastre.

Memorialul Jefferson, situat pe malul bazinului Tidal („bazinul cu mare”), construit în stilul Pantheonului din Roma, pe care Jefferson îl admira în mod deosebit, conține numeroase inscripții ce exprimă vederile președintelui cu privire la libertate și la democrație. Deasupra intrării în Memorial, tronează un grup sculptural, ce îl prezintă pe Jefferson în fața Comitetului numit de Congresul Continental pentru a redacta *Declarația de Independență*.

Interiorul memorialului, în formă de dom, este dominat de statuia eroică a lui Jefferson, din bronz, înaltă de șase metri, situată pe un pedestal din granit negru, înalt de doi metri.

Pe teritoriul Statelor Unite mai sunt multe alte opere de artă, case memoriale și locuri istorice restaurate, prin care

americanii își amintesc de înaintași, pentru ca generația actuală și, mai ales, cele viitoare să păstreze vie memoria zilelor apuse. Este, în fond, reflectarea mândriei naționale și a atașamentului față de valorile trecutului. ■

... și Jefferson Memorial

Statuia lui José Martí; echerul și compasul, simbolurile masonice, deasupra globului pământesc ce străjuiește sediul Marii Loji a Cubei; Marele Maestru al Cubei, José Ramón González Díaz, alături de Dale I. Goehrig, Marele Maestru al Marii Loji din Florida, S.U.A., la ceremonia din fața statuii

La începutul lunii decembrie 2009, Marea Lojă a Cubei, într-o impozantă și inconfundabilă locație din Havana, „Gran Templo Nacional Masonico“, i-a invitat pe masonii de pretutindeni să participe, alături de un numeros public universitar din Cuba și de pretutindeni, la manifestările omagiale, dedicate aniversării a 150 de ani de funcționare neîntreruptă.

CUBA: CURAJUL LIBERTĂȚII!

Dr. ALEX TODERICIU

Am avut privilegiul să particip la această întâlnire internațională, fiind martor al unor evenimente mai puțin obișnuite. L-am putut reîntâlni pe Marele Maestru al Cubei, José Ramón González Díaz, un mai vechi prieten al României. Evenimentul a depășit prin noutate caracterul unei întâlniri masonice aniversare. Participarea numeroasă a delegațiilor străine, a zeci de membri ai Tropical Lodge # 56 din Fort Myers, conduși de Dale I. Goehrig, Marele Maestru al Marii Loji din Florida, S.U.A., a secretarului executiv al Confederației Masonice Interamericane CMI, Rafael Eduardo Aragón Guevara, a Marilor Maeștri ai statelor latino- și central-americane, a Marilor Maeștri ai Germaniei,

Armeniei, Spaniei și Rusiei, a reprezentanților Marii Loje Unite a Angliei (UGLoE) a atras atenția presei și a încununat lunga cale spre lumină a exercițiului de libertate al masonilor cubanezi.

Membrii din partea Marii Loji a statului Washington, S.U.A., au fost primiți sub flamura drapelului Statelor Unite. Același drapel, arborat și în fața hotelului „Melia Cohiba“, a atras atenția reprezentanților mass-mediei internaționale, ai BBC-ului, care au relatat despre aniversarea masoneriei cubaneze, conferindu-i notorietate.

Aniversarea, felul primitor și ospitalier în care ea a fost serbată, pentru prima dată în

tores Veteris et Novi Testamenti (Despre scrierile din Vechiul și Noul Testament), Veneția, 1603-1606.

Familia lui Possevino nu a dat însă numai un singur intelectual de marcă. Nu trebuie uitat Giovan Battista, mort în 1552, autorul lucrării *Dialogo dell'onore* (Dialogul onoarei, 1553), publicată postum la Veneția, cu sprijinul lui Antonio, în care erau prezentate, pe larg și cu comentariile de rigoare, ideea „duelului”, a tuturor caracteristicilor și gradelor nobiliare în care se vede onoare, precum și o nouă teorie despre legăturile dintre literatură și familie, cât și despre rolul pe care putea să îl aibă femeia.

Din păcate, alți doi frați, Giorgio și Alessandro, nu au cunoscut o soartă prea fastă: primul a trăit zece ani în exil, printre străini, iar al doilea a intrat într-o căsătorie cu totul și cu totul nefericită.

Tot din rândul clanului Possevino trebuie amintit și Antonio, cel tânăr, nepotul iezuitului, medic de profesie, autorul operei în versuri *De theoria morborum* (Despre teoria bolilor, 1600). Un alt nepot, Giambattista Bernardino, preot la biserica Sf. Leonardo din Mantova, a fost unul dintre apropiații arhiepiscopului de Milano, cardinalul Carlo Borromeo, căruia i-a și dedicat o biografie. Dintre lucrările sale, tratatul *De officio curati* (Despre îndatoririle preotului, Ferrara, 1610) a ocupat un loc aparte, dovadă stând numeroasele sale ediții ulterioare.

O chestiune, la prima vedere marginală, a provocat însă numeroase discuții în lumea istoricilor interesați de personalitatea lui Antonio Possevino – presupusa origine ebraică a iezuitului nostru.

A Cincea Adunare generală a membrilor Companiei lui Iisus, ce și-a deschis lucrările la 3 noiembrie 1593, sub conducerea lui Claudio Acquaviva (1543-1615), a aprobat sub presiunea Spaniei un decret în care se specifica interzicerea pătrunderii în confrerie a oricărei persoane de origine ebraică sau sarazină.

Trebuie însă amintit că unul dintre cei mai importanți discipoli ai lui Ignazio de Loyola (1491-1556), devenit și cel de-al doilea conducător al Ordinului, Diego Lafnez (1512-1565), a fost evreu. Originilor acestuia le-a dedicat Possevino ultimele sale luni din viață! Într-o scrisoare adresată fratelui iezuit Francesco Sacchini, Antonio Possevino a încercat chiar să-și clarifice aceste aspecte, înainte de a finaliza propria istorie a Ordinului.

Subiectul fusese ales poate și pentru faptul că, în 1557, deci înainte de intrarea în rândul fraților Companiei lui Iisus, literatul florentin Donato Giannotti (1492-1573) îl acuzase pe Possevino de a fi

avut origini evreiești. Asemenea acuze au fost făcute din nou publice câțiva ani mai târziu, în 1585, în vremea în care iezuitul își îndeplinea misiunile diplomatice în serviciul papal.

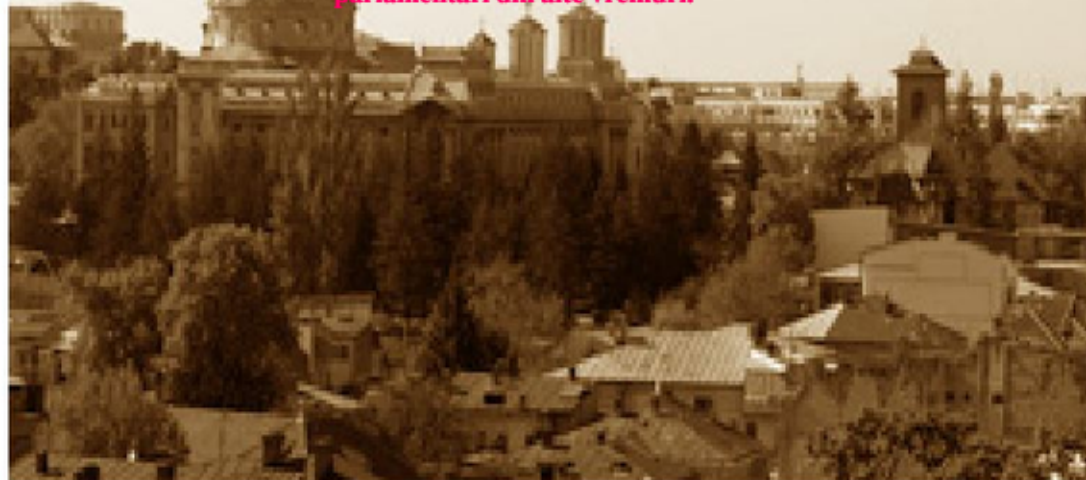
În paginile unei autobiografii rămase inedite, astăzi păstrată în Arhivele Companiei lui Iisus, ca și, de asemenea, în cuprinsul unei scrisori, datată 1600 și adresată unui alt florentin (Baccio Valori), Antonio Possevino a notat că bunicul din partea tatălui, alături de acesta – ambii meșteri aurari cunoscuți – au emigrat din Asti, mai întâi la Milano și apoi la Mantova, unde au ajuns în jurul anului 1526. Din textele sale reiese apoi că, ajunsă acolo, familia sa și-ar fi schimbat numele din Cagliani sau Calliani în Possevino. Numele inițial se pare că ar fi fost derivat din Calliano, un cunoscut oraș medieval din regiunea Monferrato, zonă cu o semnificativă și îndelungată prezență a comunității evreiești.

În ultimii ani de viață, Possevino a fost nevoit să audă din ce în ce mai multe zvonuri legate de posibila sa origine ebraică. Atât de multe, încât s-a văzut obligat să scrie în propria sa apărare. Misiva, redactată cel mai probabil în primăvara anului 1608, cuprindea o enumerare a tuturor personajelor de origine evreiască ce stăteau la baza edificării Bisericii Catolice, însușirea în care Possevino și-a introdus și propriul nume.

Astăzi, Antonio Possevino este considerat unul dintre fondatorii Universității din Cluj, una dintre cele mai mari de pe teritoriul României, și numele său tronează pe frontispiciul Bibliotecii italiene a Centrului cultural italian din acest oraș. ■

Din Parlamentul de altădată

Inaugurăm o nouă rubrică, propusă de colaboratoarea noastră. Vă vom oferi, în cadrul ei, momente semnificative cu parlamentari din alte vremuri.

RUȘINE, BRE!

CARMEN BURCEA

În ședința din 3 aprilie 1924, Selim Abdulachim (1866-1943), primul deputat de Constanța de naționalitate tătară, își convinge colegii să doneze diurna pe o zi. Înainte de a-i asculta pledoaria și a afla pentru care scop solicita obolul colegilor, să precizăm că Ion Dinu (1890-1965), personaj care apare în textul de mai jos, a fost avocat și teolog, ctitor, profesor și director al Gimnaziului „Traian” din Adamclisi.

– D-le președinte, d-lor colegi, fie iertat unui deputat român, purtător încă de fes, să-și înceapă rugămintea ce are a vă adresa, printr-o povestire... orientală.

Era în vremea aceea ministru al Cultelor marele dispărut Take Ionescu și primar la Medgidia micul și neînsemnatul Kemal.

Biserica românească în construcție pe atunci, în pomenitul orășel, încredințată, din cauza dihonilor dintre români, oblăduirii numitului musulman, tânjea. Fără a mai sta pe gânduri, Kemal Efendi ia trenul, se oprește drept în fața ministrului Cultelor și-i cere, așa cum se pricepea, un ajutor ca să termine Sfântul locaș.

Take Ionescu a început să invoce eterna lipsă de fonduri și de prevedere bugetară. Turcul, căruia nu putea să-i intre în cap cum o

vistierie ce încasează de dimineața până seara, în fiecare zi, să nu aibe parale, luând toate argumentațiunile celui supranumit „Gură de Aur” drept pretexte și neadmițând să se înapoeze fără de ispravă, ia deodată o poză serioasă și adresează distinsului său interlocutor următoarea apostrofă: „Când un mahomedan vine să ceară bani pentru o biserică creștină, păcat și rușine, bre, pentru un ministru român să spună că n-are parale!” (Mare ilaritate, aplause îndelung prelungite).

Take Ionescu a ordonat pe loc plata a 70.000 lei și azi călătorii spre Constanța pot admira în trecerea lor pe la Medgidia monumentală biserică ce se înalță în mijlocul orașului, începută prin osârdia locuitorilor și isprăvită grație – cum să-i zic? indelicatetei unui musulman.

us o reuniune în Templul masonic din Havana. Eveniment unic în anele masoneriei cubaneze din ultimii 50 de ani! Pentru prima dată după revoluția cubaneză, delegațiile masonice internaționale au

luat parte și la o manifestare masonică publică, intitulată „Coloquio: Masoneria en el siglo XXI”.

José Martí (1853-1895), poet, scriitor și mason, este venerat în Cuba drept o mare personalitate. Anual, masonii se întâlnesc și depun jerbe de flori la mormântul lui Martí din Cementerio Santa Ifigenia, aflat în Santiago de Cuba. Colanul și șorțul masonic ale lui Martí sunt expuse în sanctuarul muzeului masonic de la Marea Lojă a Cubei, care este accesibil publicului larg. În parcul din apropierea clădirii Capitoliului din Havana se află o impozantă statuie a lui Martí. Participanții la evenimentul masonic din Havana au asistat la depunerea unei coroane de flori. A fost o altă manifestare publică cu însemnele masonice la vedere.

După cum se poate observa din imagini, un numeros public, fotoreporteri și jurnaliști s-au înghesuit să-i vadă pe masoni. În Basilica Menor del Convento de San Francisco de Asis (1579), redeschisă publicului după restaurare, în 1994, am fost invitați la un concert simfonic, din nou cu însemnele frățești

ultima jumătate de secol, a dovedit statornicia lucrului masonic în Cuba. Oaspeții din Florida au con-

la vedere. Dacă raportăm numărul masonilor care lucrează în loji și ateliere pe teritoriul Cubei la populația acestei țări și comparăm, spre exemplu, acest raport cu acela din Germania sau Austria de astăzi, observăm că masoneria este mai puternic reprezentată numeric în Cuba. Organizația funcționează,

bineînțeles, legal și este strâns legată de structurile administrative ale statului, bucurându-se însă de o bună reputație în rândul opiniei publice.

Filosoful german I. Kant, în *Critica puterii de judecare*, definește conceptul de intelectual pe de o parte prin latura etică „numai mo-

ralitatea îl face pe om să fie scop ultim, căruia toată natura să-i fie subordonată teleologic”, iar pe de altă parte prin voința comunicării bucuriei spirituale „om nobil e considerat cel care este dispus și este în stare să comunice plăcerea sa și altora [să] promoveze ceea ce cere înclinația naturală a fiecăruia”. Masoneria nu-și propune să promoveze judecăți de valoare despre sisteme politice și de partid sau credințe religioase. Astfel, comentarea experimentului politic din Cuba nu face obiectul acestei relatări. Am citat public în Cuba, la sfârșitul expozeului meu, de la tribuna colocviului internațional amintit mai sus, din I. Kant, a cărui lecție este relevantă nu numai pentru devenirea iluminismului, cât și pentru a descrie destinul masoneriei de astăzi dintr-o societate, precum cea cubaneză, căreia i se potrivește descrierea de „societate închisă” datorată lui K. Popper: „De ce nu sunt toți oamenii masoni?” – i-am întrebat retoric pe cei prezenți la conferință. Răspunsul meu, citându-l pe marele filosof german, a fost auzit în Cuba: „Sapere aude! Ai curajul de a te servi de propriul intelect!” (I. Kant, Berlin, 1784). ■

Placa memorială dedicată președintelui american Franklin Delano Roosevelt; autorul alături de Marele Maestru al Cubei (fotografii realizate de autor)

O alee din parcul în care a ajuns o parte a rămășițelor pământești ale fostului general

Parcul Gorki este unul dintre reperele cele mai cunoscute ale Moscovei. Creat în 1928, se întinde pe o suprafață de 1,2 km². Este situat în apropiere de Kremlin și de sediul fostului KGB, Lubyanka. Într-o zi din anul 1973, pe aleile sale se plimba o per-

soană, cu teama că ar putea să fie oprită de

vreun milițian și întrebată ce transportă în pachetul pe care îl ducea. A avut noroc și a putut să își ducă la îndeplinire misiunea primită. O misiune nu tocmai obișnuită: trebuia să îngroape într-un loc din parc o urnă cu cenușă. Așa și-a găsit o parte dintre resturile fostului general sovietic de informații Leiba Lazarevici Feldbin, mai cunoscut sub numele Aleksandr Orlov

ALEKSANDR ORLOV: DEFECȚIUNE SAU DEZINFORMARE?

CRISTIAN TRONCOTĂ, DORIN MATEI

● Telegrama lui Stalin ● Tezaurul să fie predat fără dovezi scrise ● Aprobarea cortesurilor nu a mai venit vreodată ● Patru camioane dispar în noapte ● 100 de lăzi cu aur, gheșeful sovieticilor ● Stalin dă un chef ● De ce a tăcut Franco

Aleksandr Orlov a continuat să fie, și după moarte, un personaj extrem de controversat. Pentru unii istorici ai serviciilor de informații, el a fost piesa principală a unui joc de dezinformare pus la cale de sovietici. Pentru alții, un agent care a ales, la un moment dat, să treacă în tabăra cealaltă. În sfârșit, destui îl consideră o persoană care a făcut servicii importante lumii occidentale, contribuind la căderea unor importante rețele de informații so-

vietice și la prezentarea lui Stalin în adevărata lui lumină. Toți sunt de acord că nu a dezvăluit americanilor toate secretele pe care le știa. Chiar Gazur spune că înainte să moară i-a promis că îi va face o dezvăluire importantă. Nu a mai apucat și americanul se întreba dacă dezvăluirea era legată de vestita rețea de la Cambridge (*Magazin istoric*, nr. 8-12/1996) sau vroia să îi dezvăluie unde ar fi ascuns o parte din aurul spaniol preluat de sovietici în contul armelor

furnizate guvernului republican în timpul războiului civil (*Magazin istoric*, nr. 10/1993).

De operațiunea „aurul spaniol”, așa cum a relatat-o Orlov lui Gazur, vrem să ne ocupăm în continuare, urmând să revenim în episoadele următoare asupra altor secrete dezvăluite de fostul general sovietic, cât și asupra controverselor legate de rămânerea lui în Occident. Am ales acest prim subiect pentru că ne interesează în mod deo-

Cu aproape același scop, cam același fel de supărare îmi voi permite să vă fac astăzi, onorați colegi.

La Adamclisi, sub inspirațiunea și sub scutul pietrelor cari, în limba și în neclintirea lor, de 2.000 de ani, au mărturisit tuturor hoardelor trecătoare că „Dobrogea este și va rămâne pământ românesc“, (aplaude călduroase, îndelung prelungite, strigări repetate de bravo), acolo, la Adamclisi, din inițiativa unui modest fiu de învățător dobrogean, care deși poartă în buzunar trei titluri academice, s-a izolat la țară – și el se numește Ion Dinu –, din inițiativa acestuia și cu sprijinul tuturor sătenilor de prin prejur, funcționează de la război încoace un gimnaziu, cu numele împăratului care a împlântat cei dintâi piloni ai adevăratei civilizațiuni în acest colț de țară.

Roadele și faima acestei instituțiuni au trecut de mult granițele Dobrogei și se află înregistrate cu litere de aur în repetatele rapoarte ale diferiților d-ni inspectori care au vizitat numitul așezământ, unde elevii și elevele, din toate semințiile dobrogene, interni toți și în

Ion Dinu

număr de aproape 300, primesc o educație și o cultură exemplară.

Gimnaziul „Traian“ așa îl cheamă – vrea să ridice azi o clădire proprie, care, alături de Tropaeum Traiani, să însemne un al doilea focar de patriotism în partea locului și o a doua dovadă a civilizațiunii vechi și neolatinice.

D-lor colegi, dacă foloasele culturii, în general, le cunoaște și le apreciază o lume întreagă, utilitatea culturii naționale, dați-mi voie să vă rog să binevoiți a o aprecia și judeca după acela

care vă adresează aceste cuvinte (aplaude călduroase îndelung prelungite, strigări de bravo)... și care simte, pe cât vă vorbește azi românește, grație școlii și culturii românești. (Aplause îndelung repetate.)

Pentru gimnaziul „Traian“ din Adamclisi, care este prototipul și modelul școlii naționale, atât de necesară în toată țara, dar mai ales în Dobrogea, dați-mi voie să vă solicit obolul, constând din diurna pe o zi. (Aplause călduroase și îndelung repetate.)

Voci: Se aprobă în unanimitate. (Aplause îndelung repetate.) ■

BLITZ... CONCURS

Trimiteți, până la 15 august 2010, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și puteți câștiga un abonament pe un an de zile la revista **Magazin istoric**.

– Ce a făcut Ludovic I de Anjou pentru a obține acordul nobilimii polone la recunoașterea ca „rege“ a fiicei sale?

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din luna mai 2010 este:
24 martie/5 aprilie 1880

Premiul de un abonament pe un an la revista **Magazin istoric** a fost câștigat de **Iulian-Alexandru Grigore**, din **Botoșani**.

Abonamentul se efectuează începând cu luna ianuarie 2011.

Adresa noastră: **Magazin istoric**, O.P. nr. 1, C.P. 15-702, sect. 1, București

blicani. Lăzile cu aur și argint au fost depuse în peșteri în apropierea Cartaginei, alături de muniții depozitate acolo pentru a fi ferite de bombardamentele germane.

Decretul preciza că tezaurul spaniol trebuia evacuat „într-un amplasament care, în opinia [ministrului de Finanțe] oferea cea mai mare securitate“. În niciun caz nu se vorbea de evacuarea în U.R.S.S. De asemenea, în cel mai scurt timp, cortesurile trebuia să aprobe această măsură, ceea ce nu s-a mai întâmplat niciodată. Se pare că a fost ideea lui Negrin să îl evacueze la Moscova și după ce a obținut acordul președintelui Azaña și al prim-ministrului Caballero, l-a abordat pe atașatul comercial sovietic la Madrid, care a informat Moscova. Potrivit lui Orlov, la întâlnirea avută cu Negrin, în prezența ambasadorului sovietic, în biroul acestuia, ministrul de Finanțe spaniol a vorbit despre punerea la adăpost a aurului, nu despre achitarea vreunor obligații.

Orlov s-a străduit să asigure cel mai deplin secret. Dacă ar fi scăpat cea mai mică informație, navele sovietice puteau fi interceptate pe drumul către Odessa. Și mai rău era însă faptul că la aflarea veștii, spaniolii s-ar fi revoltat și exista riscul ca guvernul republican să piardă și așa firavul sprijin popular, iar operația să fie compromisă înainte să înceapă. De altfel, Orlov i-a cerut lui Negrin să-i asigure documente din care să rezulte că este reprezentantul lui Bank of America și că aurul era evacuat către S.U.A.

Orlov a organizat, cu ajutorul ministrului Apărării spaniol, trimiterea mai multor nave de luptă spaniole în diferite puncte ale Mediteranei, cu misiunea ca, în cazul că vreuna dintre navele sovietice încărcate cu aur s-ar afla în dificultate sau ar fi amenințată să fie capturată de vreo navă germană sau italiană, să intervină. El a trimis o telegramă și la Moscova, cerând ca nave militare sovietice să se alăture acestui

cordon de protecție. Nu a primit vreun răspuns, dar a aflat apoi că propunerea lui a fost luată în seamă.

La Cartagena a beneficiat de sprijinul comandantului unei brigăzi de tancuri sovietice, tocmai ajunsă în port. Camioanele brigăzii au fost folosite pentru a încărca și transporta în port lingourile de aur. În prima noapte, patru dintre cele zece camioane câte număra convoiul s-au rătăcit și nu au mai ajuns în port. Orlov le-a căutat cu disperare și abia când s-a luminat de ziuă le-a descoperit. Șoferii ruși, necunoscând nici zona, nici limba spaniolă, au preferat să rămână pe loc, decât să se învârtăască fără rost.

Potrivit relatării lui Orlov, Negrin nu știa nici măcar câte lăzi trebuia să încarce. În final, Orlov a socotit că s-au încărcat 7.900 lăzi, în vreme ce lui Negrin îi ieșiseră la socoteală doar 7.800. Din rapoartele comandanților celor patru nave pe care aurul a fost încărcat au rezultat tot 7.900 lăzi. Orlov nu a insistat cu o nouă numărătoare, căci sovieticii ieșeau în avantaj. Era vorba de șapte tone de aur în plus. Și-a luat însă măsuri de siguranță, ca să nu fie el scos responsabil de Moscova. A telegrafiat diferența dintre socoteala lui și cea a spaniolilor și a cerut ca la Odessa să se facă o numărătoare cu toată atenția. După ce navele au ajuns cu bine la destinație, a cerut confirmarea numărului de lăzi. I s-a spus să tacă din gură și să nu mai deschidă subiectul în discu-

Juan Negrin (în pardesiul alb) și președintele Azaña (palton negru)

(Magazin istoric, nr. 2-4/1990), odihna de veci în pământul țării unde se născuse, sub nasul autorităților pe care le trădase.

Acțiunea fusese inițiată de Edward Gazur, agentul FBI care s-a ocupat de Orlov în ultima parte a vieții lui în S.U.A. După cum pove-

șteste în cartea pe care i-a consacrat-o –

Alexander Orlov. The FBI's KGB general (Aleksandr Orlov, generalul KGB al FBI-ului), apărută la Carroll and Graf Publishers, New York, 2002 –, este convins că fostul spion ar fi zâmbit la o asemenea idee. Operațiunea a fost posibilă grație ajutorului pe care un coleg din comunitatea de informații americană i l-a acordat lui Gazur.

Juan Negrin, în costum alb, cel care a avut ideea evacuării aurului spaniol în U.R.S.S.

sebit, dintre toate operațiunile în care Orlov a fost implicat. În urmă cu trei ani, Banca Națională a României a invitat la București, pentru a conferența pe această temă, pe profesorul spaniol Pablo Martin Aceña, care a avut amabilitatea să acorde atunci un interviu pentru revista noastră (*Magazin istoric*, nr. 7/2007). Conferința domniei sale se înscria într-o serie de astfel de manifestări organizate de B.N.R., care urmăreau să prezinte situațiile similare ale unor tezaure, precum cel polonez, lituanian, ceh sau spaniol, ce au părăsit țara de origine în condiții de război, unele revenind la posesor, altele nu. Se realiza astfel o încadrare într-un context universal a situației tezaurului B.N.R. evacuat la Moscova în timpul Primului Război Mondial și care nu a mai revenit acasă nici până astăzi.

Profesorul Aceña a arătat atunci că situația tezaurului spaniol este diferită de cea a

tezaurului României, Spania nemaieiând azi niciun fel de pretenție asupra lui, căci a plătit astfel armele cumpărate de la sovietici. De ce a fost totuși nevoie ca aurul să plece în cel mai mare secret din Spania, sub supravegherea NKVD (precursorul KGB)? Să îl lăsăm pe Aleksandr Orlov să ne povestească.

Totul a început la 12 octombrie 1936, când cifrul i-a adus o telegramă pe care trebuia să o descifreze cu codul lui personal. Era semnată Ivan Vasilievici, numele de cod al lui Stalin. Acesta îi cerea lui Orlov, cel care conducea echipa NKVD trimisă să sprijine guvernul republican spaniol în lupta contra forțelor monarhiste conduse de generalul Franco, să ia legătura cu prim-ministrul spaniol Caballero și să organizeze transportul rezervelor de aur ale Spaniei către U.R.S.S., în cel mai deplin secret. I se cerea să refuze orice chitanță care

să ateste transferul, sub pretextul că avea să fie eliberat un astfel de document de către Banca de Stat din Moscova, când va ajunge transportul acolo.

În relatarea pe care Orlov i-a făcut-o lui Gazur nu apare niciun moment vreo referire la trimiterea acestui aur drept plată făcută de guvernul spaniol către U.R.S.S. pentru armele primite. Doar surprinderea că spaniolii au putut să îi încredințeze aurul lui Stalin.

Explicația pe care o dă Orlov pentru gestul lor este apropierea lui Franco de Madrid și pericolul ca tezaurul să cadă în mâinile franchiștilor. De altfel, tezaurul a fost evacuat, înainte să fie preluat de sovietici, în orașul Cartagena, în baza unui decret dat la 13 septembrie 1936 și semnat de președintele Azaña și de ministrul de Finanțe Negrin. Ceea ce i-a ușurat sarcina lui Orlov, căci orașul era și portul unde soseau navele sovietice încărcate cu ajutoare pentru repu-

**Clio
anunță**

ISTORIA LA... FEMININ

Clotilda Avereșcu (stânga), Titela Haque și Clemensa Plăcințeanu (dreapta)

IRINA ȚĂRANU

Ministerul Culturii și Patrimoniului Național, Muzeul Național de Istorie a României, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, Teatrul Național București, Muzeul Național Filatelic și Societatea Română de Radiodifuziune au organizat în perioada 18 martie-3 aprilie, la sediul Muzeului Național de Istorie a României, expoziția intitulată *Istoria... la feminin*.

O elegantă a secolului al XVIII-lea și bijuteriile pe care le putea purta

Exponatele de o gamă diversă, de la obiecte de casă la bijuterii din metale prețioase sau sticlă colorată (secolul I î.H.), fier, bronz, os, costume populare din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea și diferite accesorii vestimentare, te ajută, cu un mic efort de imaginație, să te întorci în timp. Ele aruncă o lumină asupra universului feminin de-a lungul istoriei.

Femeile din Țările Române – asemenea tuturor femeilor – iubeau podoabele și bijuteriile, de la doamna țării până la ultima țărăncă, chiar dacă acestea nu erau neapărat din metal prețios. Femeia, în calitate de stăpână a casei, primea la căsătorie cheile tuturor ușilor și lăzilor din locuință. În cadrul expoziției, câteva obiecte specifice ilustrează aceste aspecte din viața cotidiană.

Expoziția mai găzduiește și fotografii cu femei celebre, care au pus o piatră de temelie în domeniile în care au activat, testamente, obiecte casnice de tors, țesut, cusut, brodat.

Panourile intitulate *Artista 1910*, *Artista în perioada interbelică* și *Artista 1960-1970* prezintă fotografii în care găsim o trecere în revistă a vedetelor anilor respectivi, de la Tina Barbu, Maria Cinski, Maria Ventura, Dina

Cocca, Elvira Popescu, Lucia Sturdza Bulandra, Elvira Godeanu până la Margareta Pogonat sau Gina Patrichi.

Alte fotografii înfățișau pe prima femeie compozitor de muzică de operă din România, Clemensa Plăcințeanu (Mansi Barberis), 1899-1986, și pe Titela Haque (1894-1969), fondatoarea emisiunii *Ora copiilor* și inițiativa Teatrului Radiofonic pentru copii.

Diplome de bacalaureat, de licență, carnete de student, invitații la nunta, acte de botez, anunțurile de căsătorie, fotografiile de la nunți te ajută să pătrunzi în lumea începutului de secol XX.

Alte vitrine adăposteau fotografiile ale Clotildei Avereșcu, fondatoarea, în 1926, a Societății „Clotilda Mareșal Avereșcu” pentru ocrotirea tinerelor fete, medalii ale societăților de binefacere, farfurii cu portretele reginelor Maria și Elisabeta, scrisori, o mașină de scris din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, o trusă de scris care a aparținut Elenei Cuza, biroul Mariei Rosetti, soția lui C.A. Rosetti.

Viața de zi cu zi a fost ilustrată cu piese de toaletă, de la sfârșitul secolului al XIX-lea, oglinzi, perii de păr, sticlute de parfum, servicii de cafea, case de bijuterii, evantaie, carnete de bal, până la încălțăminte și accesorii vestimentare din prima jumătate a secolului al XX-lea. ■

Accesoriiile unei doamne din secolul al XIX-lea

țiile cu spaniolii. Era clar că numărătoarea lui fusese cea corectă. Cert este că în U.R.S.S. au fost trimise doar trei pătrimi din rezerva de aur a Spaniei, nu întreaga cantitate.

Orlov l-a întrebat pe ministrul de Finanțe dacă partea spaniolă va însoți cu vreun document transportul. Negrin i-a răspuns că colegii lui nu vor să își pună numele pe vreun document și că a luat asupra lui totul. După încheierea îmbarcării aurului, directorul Trezoreriei i-a cerut lui Orlov o chitanță. Acesta, conform instrucțiunilor primite, a refuzat. Cum directorul era disperat, i-a propus ca pe fiecare vas să fie urcat câte un reprezentant al Trezoreriei spaniole, care să primească chitanță când aurul era predat la Moscova. Directorul nu avea la dispoziție decât doi angajați, așa că a trebuit să mai caute prin oraș doi voluntari, pe care să îi trimită să însoțească navele sovietice. Orlov s-a temut pentru viața lor, dar a aflat ulterior că după încheierea războiului civil din Spania au fost lăsați să plece acasă.

Din portul Odessa, aurul a fost transportat cu trenul până la Moscova, sub pază puternică. Adjunctul șefului NKVD pentru Ucraina a mers alături de mecanicul trenului, în locomotivă. După ce a primit vestea că aurul a ajuns cu bine la Moscova, Stalin a dat un chef, la care au participat vărurile NKVD.

În februarie 1937, Orlov s-a întâlnit la Paris cu Abram Slutski, șeful Directoratului extern al NKVD, care i-a

confirmat că spaniolii nu își vor mai vedea vreodată aurul înapoi. Peste câteva luni, corespondentul ziarului *Pravda* în Spania a făcut o călătorie la Moscova. La revenirea în Spania, i-a adus aceeași veste lui Orlov, plus cuvintele rostite de Stalin: „Ei [spaniolii] nu își vor mai vedea vreodată aurul, așa cum nu-și văd propriile urechi“.

Orlov își explica tăcerea lui Franco față de dispariția tezaurului de aur prin faptul că după preluarea puterii, situația economică a țării era foarte grea, din cauza distrugerilor provocate de război. Generalul avea tot interesul să păstreze iluzia existenței unui tezaur de aur, atât pentru a împiedica o devalorizare catastrofală a monetei naționale, cât și pentru a crea statelor care împrumutau Spania iluzia că aceasta avea cu ce garanta împrumuturile.

Spaniolii au vorbit pentru prima oară oficial despre aurul trimis în U.R.S.S. la 29

decembrie 1956. Atunci, Ministerul de Externe spaniol a anunțat că în februarie 1937 se obținuse o chitanță pentru aurul depus în U.R.S.S. Chitanța fusese găsită printre lucrurile care îi aparținuseră lui Negrin, decedat la Paris. La 5 aprilie 1957, ziarul *Pravda* a publicat un comunicat în care se arăta că guvernul sovietic a primit aurul spaniol în 1936, dar că acest aur garantase cumpărăturile de armament făcute de guvernul republican spaniol, care încă mai datora 50 milioane de dolari U.R.S.S. Pentru Orlov, cantitatea de aur era cu mult mai mare decât furnizările de armament făcute de sovietici. Care oricum se redusese simțitor în momentul evacuării aurului, căci Stalin dorea doar să lungască conflictul din Spania, pentru a-l ține ocupat pe Hitler cât mai mult timp și a câștiga astfel timp, iar nu victoria republicanilor. ■

(Va urma)

Prim-ministrul Largo Caballero, alături de tatăl lui Santiago Carillo, viitorul lider al partidului comunist spaniol

*Louis Blériot înainte să pornească în traversarea Canalului Mânecii cu avionul „Blériot XI”, la 25 iulie 1909.
(Fotografie din colecția Smithsonian National Air and Space Museum Archives)*

*Iulie 1898. Soldați americani în localitatea filipineză San Roque.
Veniți inițial în sprijinul rebelilor filipinezi, care se revoltaseră contra stăpânirii spaniole, americanii au intrat în conflict cu tânăra republică filipineză*

ALBUM ISTORIC

Imaginile pe care vi le propunem în acest Album istoric au un element care

le justifică prezența alături. Toate au fost surprinse, în ani diferiți, în luna iulie.

14 iulie 1830, Ziua Franței

Cel de al VI-lea Congres Internațional de Geografie, ținut la Londra, în iulie 1895, a încurajat țările participante să trimită expediții de cercetare către misteriosul Pol Sud. Un an mai târziu, la 4 iulie, în portul Anvers o veche balenieră norvegiană era rebotezată „Belgica”. La bordul ei avea să plece, la 10 august 1897, în expediția către Polul Sud, și savantul român Emil Racoviță

Clădirea Flatiron, din Manhattan, este considerată unul dintre primii zgârie-nori înălțați în lume. Fotografie din iulie 1901

*Scriitorul american Mark Twain
în vizită în Parlamentul britanic,
iulie 1907*

*În programul Olimpiadei din 1900,
desfășurată la Paris, a figurat și proba
de ericket. O imagine luată în iulie,
în Bois de Boulogne*

Pe o plajă din S.U.A. în 1919

*Ernest Hemingway la pescuit, în iulie 1904, la vârsta de cinci ani
(Fotografie din Ernest Hemingway Photograph Collection,
John F. Kennedy Presidential Library and Museum, Boston)*

*Ofițeri din regimentele indiene așteaptă pe terasa Parlamentului britanic
să participe la încoronarea regelui Edward al VII-lea (iulie 1901)*

Dosarele unui Pătrășcanu (aici ultimul din dreapta, alături de generalul Susaikov, Petru Groza, consilierul Pavlov și generalul Moskvitin)...

În opinia noastră, cauzele unor asemenea fenomene se explică prin refluxul real de la tendințele democratice, exprimate clar în perioada perestroikăi prin nemulțumirea, pe de o parte, față de derapajul către „autoritarismul blând”, pe de alta, față de absența unui „model” de lider, adecvat parametrilor mentalității locuitorilor Rusiei. Sunt la fel de evidente și sentimentele de nostalgie față de pierderea de către U.R.S.S. a vechiului statut de superputere, personificat în figura „conducătorului”.

Geopolitica securității „lagărului”

Rafturile librăriilor din Rusia sunt suprasaturate de „literatură” despre Stalin. Ceea ce, din păcate, nu adaugă claritate în interpretarea nici a personalității înseși, nici a trecutului sovietic. Diapazonul existent astăzi pentru analizele activi-

tății și rolului lui Stalin în istoria statului sovietic și a politicii internaționale este destul de larg, accentele în studierea acestei personalități fiind puse diferit.

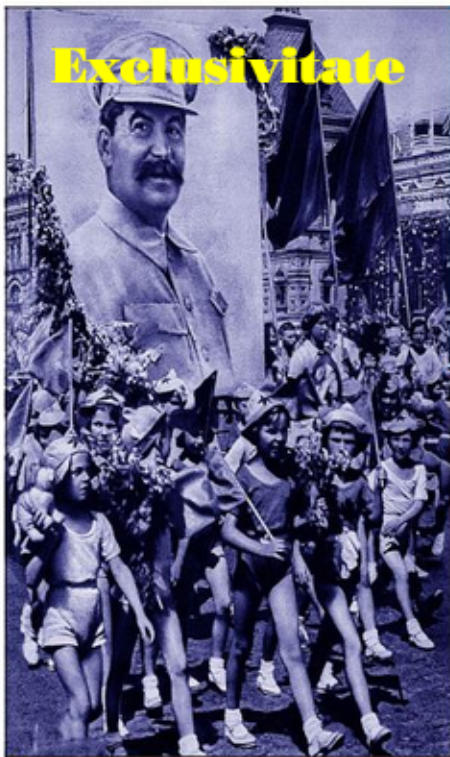
După părerea noastră, dacă am încerca să clarificăm cu seriozitate fenomenul Stalin și stalinismul, atunci, oricât ar fi de greu să depășim abordarea politizată, devenită astăzi o adevărată catastrofă pentru istorici, ar trebui să refuzăm prezentarea unidimensională a unei figuri politice atât de mari și multilaterale. Este inacceptabil ca istorici specializați în caracterizarea regimului politic sovietic și în personalitatea lui Stalin să nu găsească în bogata limbă rusă altceva decât lexicul penal rezervat infractorilor, emoțiile sufocând principiile universale ale eticii cercetării, între care abordarea nepărtinitoare.

Multe fenomene constatate în studierea stalinismului de către cercetătorii ruși sunt

tipice și pentru istoriografia țărilor din fostul bloc sovietic, unde la granița anilor '80-'90, ai secolului trecut, au avut loc, sub lozinci anticomuniste, transformări în caracterul puterii. În timpul polemicilor științifice în jurul evaluărilor trecutului „socialist” și rolului conducerii politice sovietice și personal al lui Stalin în cadrul acestuia, s-a înregistrat un proces complex, de multe ori contradictoriu, de reconstituire a adevărului istoric.

Dar, demontând vechile mituri, rareori cercetătorii pot depăși tentațiile creării unor noi mituri. În literatura istorică din Rusia, consacrată analizei situației postbelice din Europa de Est, există nu puține probleme controversate, în jurul cărora se poartă discuții de mulți ani. Poate cea mai importantă dintre acestea, cea a constituirii blocului estic (sovietic), este cea a sovietizării Europei de Est și cadrului cronologic al acestui proces. Nu și-au pierdut caracterul controversat nici aspecte legate de apariția și funcționarea instituției consilierilor sovietici, de represaliile politice din regiune și de rolul „factorului sovietic”. Trebuie să recunoaștem însă studierea inconstantă a problemei, explicată prin starea bazelor documentare, a izvoarelor. Din cauza limitării acestora, deocamdată, nu și-a găsit, cu rare excepții, cercetătorii o problemă atât de importantă, de exemplu, ca „revoluția cadrelor”: formarea nomenclaturii de partid și de stat în țările blocului sovietic, transformarea centralismului bi-

Exclusivitate

La sfârșitul lunii decembrie 2009, la 130 de ani de la nașterea lui Stalin (21 decembrie 1879), media moscovită a prezentat câțiva nostalgici mărșăluind cu portretul liderului sovietic, iar presa scrisă a publicat cifrele unor sondaje ce ilustrează o societate încă divizată și fluctuantă în ce privește această personalitate: 54% dintre ruși îi apreciază calitățile de conducător (cu 9% mai puțini decât în anul 2000, iar 8% dintre ei se situează pe o poziție absolut contrară; 58% cred că o conducere de tip stalinist nu mai este necesară țării lor). Un istoric rus ne prezintă opiniile sale.

Cultul lui Stalin atunci și acum

STALINISMUL ÎN EUROPA DE EST. DEZBATERILE CONTINUĂ...

TATIANA V. VOLOKITINA (Moscova)

Prima jumătate a anilor 1990, când în Rusia a început „revoluția arhivelor” și cercetătorilor li s-a oferit posibilitatea de a se adresa unor materiale documentare altădată inaccesibile, poate fi considerată de răscruce în procesul studierii stalinismului. S-a deschis posibilitatea reconsiderării critice a trecutului, a devenit evident că procesul studierii stalinismului nu evoluează nici pe departe simplu, că este caracterizat de tendințe contradictorii.

În centrul atenției majorității autorilor se află personalitatea lui Stalin, față de care interesul societății din Rusia continuă să crească. Într-un sondaj de opinie efectuat

în 2008 de compania de stat de tele- și radiodifuziune, Stalin și-a depășit ușor mulți dintre „rivali”, intrând în primele 12 personalități importante ale Rusiei din toate

timpurile. Sondajele sociologice constată dorința unei mari părți a societății post-sovietice de a cunoaște „întregul adevăr” despre fostul lider și acțiunile sale.

amintirilor, caracteristic unor autori. În toate aceste cazuri, problema obiectivității documentelor folosite capătă o importanță-cheie (istoricii din Rusia au avut ocazia să discute pe această temă cu autorii cehi, polonezi și români). Nu mai puțin importantă este și maniera de interpretare a faptelor istorice, care deseori îl duc pe cititor către „urma Moscovei“, chiar neconfirmată de documente.

Din punct de vedere al obiectivității, pe timpul studierii instituției consilierilor, nu trebuie să lăsăm „în paranteză“, după părerea noastră, rolul pe care aceștia l-au jucat în modernizarea (sau crearea) unor ramuri avansate de bază ale complexului militar-industrial și armatelor țărilor Europei de Est.

Represaliile politice, garantul funcționării „normale“

Analizând diferite aspecte ale problemei, ne permitem să constatăm că instituția consilierilor nu a fost nici pe departe impusă de partea sovietică, pentru a-și asigura influența și controlul asupra Europei de Est, ci a fost cerută în mod obiectiv. Apariția acesteia a fost legată indisolubil de procesul înlocuirii elitelor politice și de caracteristicile calitative ale păturii noilor manageri – bazele

În drumul către tribuna oficială, pentru a asista la parada de Ziua Victoriei, prim-ministrul Putin și președintele Medvedev trec prin dreptul statuiei lui Stalin

nomenclaturii de partid și de stat, care se comporta ca vector al puterii partidelor comuniste. Lipsa nivelului necesar de pregătire, a experienței în conducere, uneori pur și simplu a educației deveneau o barieră insurmontabilă în rezolvarea problemei transformării structurale a vieții politice și economice. În aceste condiții, grupările dominante ale elitelor naționale au văzut soluția în atragerea specialiștilor sovietici, sufocând literalmente conducerea de la Moscova cu solicitări corespunzătoare.

Numărul acestor solicitări a crescut brusc în anul 1949, când a început faza „fierbinte“ a „sovietizării“ și în țările regiunii s-a trecut la implementarea modelului stalinist, a sistemului de conducere

centralizat, administrativ și de comandă. În apelul la experiența și autoritatea consilierilor sovietici, elita conducătoare vedea ieșirea din situația dificilă, obținerea garanțiilor pentru construcția cu succes a socialismului și, totodată, posibilitatea ca în situațiile dificile să atribuie insuccesele și intensificarea stărilor negative din societate „oamenilor Moscovei“.

Documentele demonstrează că grupările comuniste conducătoare, dorind să se asigure politic, au recurs deseori conștient la o anumită atingere a suveranității țărilor lor, ceea ce s-a observat în mod deosebit în activitatea consilierilor sovietici pe lângă ministerele Securității statului și Forțelor Armate. Fără îndoială, și pentru Moscova rolul instituției consilierilor sovietici este important. În mâna ei, acești consilieri au ajuns unul dintre cele mai importante instrumente de diseminare a modelului stalinist într-o regiune aflată nemijlocit la granița cu lumea occidentală. Cu alte cuvinte, instituția consilierilor a concentrat în sine suprapunerea intereselor conducerii politice sovietice cu cele ale elitelor politice naționale.

Este caracteristic faptul că în 1958, când partea sovietică a început procesul de desființare a instituției consilierilor, niciuna dintre țările Europei de Est nu a trecut la lichidarea ei completă, limitându-se la propuneri de

rocratic într-o caracteristică esențială, trainică, a regimurilor politice în formare.

Analizând problema-cheie a obiectivelor de politică externă ale conducerii sovietice, scopurile, motivația acesteia în anii celui de Al Doilea Război Mondial și în perioada imediat postbelică, o parte dintre cercetători observă caracterul definitoriu al ideologiei, al principiilor de clasă. Ei afirmă că, având drept punct inițial obiectivele revoluției mondiale de tipul celei din 1917, din Rusia, Moscova, pe măsura eliberării Europei de Est, a acționat cu perseverență pentru a impune socialismul în sfera sovietică de interese și nu a renunțat la intențiile sale.

Alți autori demonstrează că până aproape de anii 1947-1948, acțiunile conducerii politice sovietice erau guvernate de calcule geopolitice, legate de constituirea „cordonului de securitate”, de-a lungul granițelor vestice ale U.R.S.S. Ei subliniază că suprapunerea rigidă într-un întreg a obiectivelor ideologice și geopolitice s-a petrecut mai târziu, când „dezghețul” în relațiile dintre aliații din coaliția anti-hitleristă a fost înlocuit cu „războiul rece”, iar sovietizarea Europei de Est a fost recunoscută drept factor hotărâtor în asigurarea securității întregului „lagăr socialist”.

„Urma Moscovei”

Există și o poziție oarecum internațională, ai cărei adepți consideră că în politica lui

Stalin s-au combinat într-un întreg două componente: diseminarea puterii comuniste în afara granițelor U.R.S.S. și asigurarea securității granițelor sovietice. Fiecare punct de vedere enunțat naște în rândul oponentilor lui nu puține întrebări și critici, nu întotdeauna loiale, dar, în ansamblu și fără îndoială, stimulând cercetări ulterioare.

Importante și fără a-și pierde caracterul de dezbatere până azi, ba, dimpotrivă, întărindu-și sonoritatea politică, sunt problemele consilierilor sovietici în regiune, presiunile politice și rolul Moscovei în acestea. Studierea lor întâmpină un obstacol serios, cel al insuficienței surselor necesare, mai ales „confidențialitatea” unor documente extrem de importante ale conducerii sovietice și structurilor de forță. Cu toate acestea, materialele aflate la dispoziția cercetătorilor demonstrează că instituția consi-

lierilor, ca fenomen complex și multilateral, nu poate fi apreciată cu un singur semn, plus sau minus. Desigur, ea a constituit cel mai important indicator al accentuării dependenței statelor regiunii de U.R.S.S., care le-a limitat treptat suveranitatea.

Și mai trebuie spus ceva: că istoricii naționali, care, și ei, simt deficitul acut de surse sigure, pedalează de regulă pe această latură a problemei. Ei își întemeiază concluziile, cel mai adesea, fie pe memorii politizate, fie pe materiale statistice, care ilustrează indicatori cantitativi: numărul de consilieri în diferite domenii ale vieții sociale din țările regiunii. Se introduc în circuitul științific și surse apărute mai târziu, memoriile, de pildă.

Fără a avea ceva împotriva acestui tip de surse, remarcăm totuși că în analiza lor cercetătorul trebuie să țină cont și de fenomenul „actualizării”

... sau Laszlo Rajk (imagine de la înmormântarea lui)
au fost făcute de tovarășii din propriul partid,
dar consilierii sovietici au făcut posibil fenomenul

ANTICOMUNISTUL NICOLAE BĂLCESCU

CRISTIAN ILIE

În anii în care, după Al Doilea Război Mondial, începea rescrierea istoriei culturii române, Nicolae Bălcescu devenea un „precursor” al ideologiei regimului instaurat în România de trupele sovietice. „Opera de recuperare” a sa în această ipostază a fost elaborată spre sfârșitul deceniului cinci și la începutul „obsedantului deceniu”.

În domeniul literar, culturnicii i-au comandat lui Camil Petrescu, recuperat și el, și ca atare cu datorii față de regim, să îl prezinte pe Bălcescu „într-o suită de tablouri vivante fără mare grijă pentru construcția dramatică, foarte atent să «corespundă» însă figura croulului cu clișeul oficializat, admis” după cum scriau Mircea Zăciu și Ion Vartic, în *Procesul „tovarășului Camil”*. Și „tov. Camil”

s-a supus și a realizat o biografie dramatică, despre care George Călinescu scria că este „de un stil focos și dezlănțuit, cu patetice căderi de cortină, excepție făcând finalul enorm de infatuit în care Bălcescu prevede, pe patul de moarte, reînvierea sa peste un secol prin pana lui Camil Petrescu”.

„Greul sarcinii” date de partid a căzut însă pe umerii istoricilor. Cercetători mai vechi sau mai noi s-au aliniat sub

conducerea lui Mihail Roller (*Magazin istoric*, nr. 10/2002) și au început munca pentru scoaterea la lumină a „precursorului”, afundat în adâncuri de „reacționara” istoriografie burghezo-moșierească. Astfel, deși Nicolae Bălcescu se bucurase de o deosebită apreciere, atât în timpul vieții, cât și după aceea, din partea celor care-i citiseră opera (I. Ghica, Al. Odobescu, M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, M.

reducere a numărului de reprezentanți sovietici.

Bine cunoscuta teză despre U.R.S.S. ca „imperiul răului“, despre „vinovăția absolută“ a conducerii sovietice pentru tot ce s-a întâmplat în regiune în perioada analizată apare în mod deosebit atunci când se studiază problema represaliilor politice. Aici poziția istoricilor din Rusia este destul de incomodă, din pricina lipsei materialelor-cheie din instituțiile de forță. Folosirea lor are, din păcate, un caracter absolut aleatoriu. Cu toate acestea, studierea surselor accesibile a permis să se constate că în perioada 1949-1952, în Europa de Est, după model sovietic, s-a folosit în mod activ un asemenea mecanism de influențare a societății și de control al acesteia. Este vorba despre amenințarea cu represaliile politice. Ele au constituit acel instrument cu ajutorul căruia s-a asigurat stabilitatea regimurilor existente, funcționarea lor „normală“, respectiv, conform modelului sovietic.

Mai multe adevăruri?

După cum arată documentele, represuniile s-au desfășurat în mai multe direcții: ele i-au afectat succesiv pe inamicii reali și presupuși ai noii puteri, vectorii alternativelor necomuniste ale dezvoltării sociale, structurile

Poza făcută de ginerele lui Stalin, generalul-locotenent Nikolai Vlasik, șeful gărzii care îl păzea. În 1952, Stalin l-a trimis în Gulag, de unde a scăpat abia după moartea soacrului

economice, armata și, în sfârșit, au devenit element al luptei pentru putere în interiorul partidelor. Printr-o metodă specială de forță și folosind sistemul de înfricoșare, s-a atins o anumită concordie civică, o înțelegere între societate și putere.

Desigur, nu numai represaliile au constituit cauza unui asemenea consens impus (nu putem, printre altele, să ignorăm procesele modernizării accelerate de tip extensiv). La fel de neproductiv din punct de vedere al studierii politicii de putere este și refuzul de a analiza represuniile ca factor de consolidare specifică a societății. Represuniile în interiorul partidelor conducătoare s-au desfășurat și au jucat un

rol decisiv în constituirea partidelor-stat, ca fundament al regimurilor politice de tip sovietic în regiune.

Vorbind despre rolul Moscovei, să subliniem că pentru partea sovietică era important înainte de toate rezultatul – confirmarea la cârma puterii a comuniștilor ortodocși în țările regiunii. Alegerea „figuranților“ în procesele politice se făcea local, adică de către conducerea națională. Moscova își păstra dreptul de a reacționa. Conducerea națională au fost cele care au întocmit „dosarele“ Rajk, Kostov, Pătrășcanu, Slansky și ale altor comuniști de seamă. Adică ale foștilor „tovarăși de drum“. Tot de la ele, cum arată docu-

mente, au pornit și propunerile privind pedepsele. O abordare nepărtinitoare duce la concluzia că nu numai Moscova este răspunzătoare pentru cele ce s-au întâmplat în fiecare dintre țările regiunii, ci și reprezentanții elitelor comuniste locale.

Abordările propuse cititorilor despre câteva aspecte ale problemei stalinismului în Europa de Est nu pretind nici pe departe a fi adevărul absolut. Ele sunt chemate doar să demonstreze complexitatea studierii acestui fenomen, existența „mai multor adevăruri“, prin urmare, și necesitatea unor dezbateri ulterioare. ■

În românește de
Florentina DOLGHIN

În realitate, N. Bălcescu nu numai că nu a „demască” eforturile înaintașilor și contemporanilor în încercările lor de a scrie istoria neamului, dar chiar găsea că „se cuvine să fim drepiți și să nu osândim fără pricină pe bărbații cărora le suntem datori respect și mulțumită, ci să întrebăm dacă ei putea să facă altminterile în împrejurările în care se afla și dacă noi putem pretinde cu vreun drept să avem până acum o istorie, în adevăratul ei înțeles, despre patria noastră. Nu, și pricina este lipsa documentelor”.

Opera lui Bălcescu era apreciată de către apologetii noului regim ca fiind „un izvor nesecat de forță în lupta pentru un viitor socialist”; sau: „Moștenirea lui N. Bălcescu... este o tradiție prețioasă în lupta clasei muncitoare din țara noastră, condusă de partidul ei de avangardă... Această tradiție constituie un izvor de forță în lupta pentru făurirea unui viitor fericit patriei noastre socialiste.”

A fost Nicolae Bălcescu un precursor al ideologiei comuniste? Categoric nu. Nu, pentru că Nicolae Bălcescu era un anticomunist, se declara împotriva principiilor comuniste propagate în epocă de către unii dintre adversarii săi politici. O spune chiar el, cât se poate de clar, într-o scrisoare adresată la 6 iunie 1850 lui Ion Ghica. Era la scurtă vreme după ce Bălcescu publicase la Paris studiul *Question économique des Principautés danubiennes* (Chestiunea economică a Principatelor Dunărene). Studiul, considerat de către specialiști drept cea mai

C.A. Rosetti

elaborată operă a lui Nicolae Bălcescu, a fost larg răspândită și a avut un considerabil ecou în epocă, atât în țară (soluțiile propuse de către autor au fost mereu amintite în dezbaterile pentru reforma agrară), cât și pe plan internațional, fiind prima analiză social-economică, științifică, amplu documentată în privința evoluției raporturilor social-economice din Țările Române.

În scrisoarea amintită, Nicolae Bălcescu, după ce își întreba prietenul despre impresia făcută turcilor de lucrarea sa, se plângea acestuia că unii dintre emigranții români,

„comuniștii” (C.A. Rosetti și grupul de susținători), nu fuseseră mulțumiți de demersul său. „Comuniștii noștri aci [Paris – n.n.] sunt nemulțumiți că n-am cerut abolirea proprietății, a rentei etc. Noi, care am atacat privilegiul și monopolul proprietății, vom fi nevoiți a ne lupta odată, spre a apăra proprietatea de comunism”. Zece zile mai târziu, la 16 iunie, într-o altă scrisoare, adresată de data aceasta lui Alexandru Zane, Bălcescu își exprima din nou amărăciunea față de reacția acelorași „comuniști”. „Eu sunt acuzat că în broșura mea asupra chestiei economice în Principate: 1. am ocrotit boierimea; 2. am primit răscumpărarea cu despăgubire și am conservat proprietatea mare; 3. că trebuia să declar abolirea proprietății în genere; 4. că sunt ciocoi către turci și în sfârșit că vând țeara muscalilor...”

Vedem, așadar, că Bălcescu se declara pentru menținerea proprietății private și că era împotriva principiului abolirii acesteia, că se gândea la posibilitatea de a fi nevoit să lupte „spre a apăra proprietatea de comunism”. Această atitudine a sa față de proprietate era considerată de către „exegeții” operei sale din anii '50 ai secolului trecut ca fiind o limită pe care nu și-o putuse depăși. „El a greșit, de pildă, atunci când a căzut de acord să întocmească comisia agrară... El nu a văzut exproprierea tuturor expropriatorilor și nu a putut prevedea transformările revoluționare ce le înfăptuiește azi clasa muncitoare, poporul muncitor, sub conducerea P.M.R.”. ■

Apel al Guvernului Provizoriu adresat locuitorilor rurali, la 6 iulie 1848

Eminescu, Gr. Tocilescu, N. Iorga, Jules Michelet, Abdo-lonyme Ubicini, Elias Reg-nault etc.), trebuia înfierată atitudinea istoriografiei anteroare noului regim.

Ca atare, se inocula ideea că „burghezia și moșierimea română au falsificat și au făcut timp de un veac tot ce le-a fost cu putință a da uitării pe N. Bălcescu...”, pentru a lovi în Bălcescu“. Sau că „istoricii burghezi au încercat și după 23 August 1944 să folosească și cele mai mârșave mijloace cu scopul de a întuneca marea figură a lui N. Bălcescu“. În același sens se exprima și un alt biograf al marelui revoluționar: „Spărgând gheața groasă a ingratitudinii pe care

regimul burghezo-moșieresc a avut-o față de memoria lui N. Bălcescu, regimul de democrație populară a dat la o parte idolii vechiului regim și a așezat pe soclul ce i se cuvea pe acest mare precursor al luptei poporului nostru pentru libertate și democrație“.

Pentru a arăta că Bălcescu este de-al lor și că, prin urmare, noua ideologie nu este picată din cer, ea având rădăcini adânci în opera lui Nicolae Bălcescu, cel care „a depășit ideologia burgheză și a fost în epoca sa purtătorul ideilor celor mai înaintate din țara noastră, întrecând în unele probleme pe socialiștii utopici din

Apus“, sunt luate diferite citate din opera lui, rupte din context, fără să se țină cont de alte studii sau articole ale autorului, pentru a ajunge la concluziile dorite. Iată un exemplu semnificativ în acest sens: „Bălcescu nu concepe istoria ca o simplă înșirare de fapte îngrămădite fără nicio bază, fără o linie clară, edificatoare, fără studierea atentă a cronicilor și documentelor vremii. El demască cu necruțare pe toți cei care în «scrierea istoriei nu ne-au dat decât biografia stăpânilor», arătând că: «Nimeni nu ne-a reprodus cu acuratețe instituțiile sociale, ideile, simțămintele, obiceiurile, comerțul și cultura intelectuală a vremurilor trecute»“.

Comunist

Termenul comunist (din lat. *communis*, „împărțit între toți sau între mulți“), ca substantiv, apare pentru prima dată la scriitorul și revoluționarul francez Mirabeau, în 1769, cu sensul de „coproprietar“, iar ca adjectiv este utilizat abia în 1834, de către Hugues Felicité Robert de Lamennais, preot și filosof francez.

În 1842, Alexandre Théodore Dézamy publică lucrarea *Code de la Communauté* (Codul Comunității), în care descrie un falanster comunist inspirat de materialismul secolului al XVIII-lea.

În 1847, când Marx și Engels au început redactarea *Manifestului Partidului Comunist*, comunismul era „încă brut, necioplit, pur instinctiv“, după cum recunoștea Engels mai târziu, în *Prefața* la ediția engleză din 1888. În *Manifest* autorii numesc comuniști „partea cea mai hotărâtă a partidelor muncitorești din toate țările, partea care împinge mereu înainte“ și care, din punct de vedere teoretic, față de restul masei proletariului, „au superioritatea de a înțelege limpede condițiile, mersul și rezultatele generale ale mișcării proletare“. Doctrina comunismului avea să fie structurată și definitivată în deceniile următoare, în diverse scrieri, culminând cu *Note marginale la programul partidului muncitoresc german* sau, cu titlul mai bine cunoscut, *Critica Programului de la Gotha* (1875).

Este posibil ca Nicolae Bălcescu să fi citit *Manifestul Partidului Comunist*, apărut în ediție franceză, chiar în anul publicării lui (1848). Însă din scurtele referiri pe care le face în legătură cu această teorie rezultă că el reținuse ideea potrivit căreia comuniștii erau împotriva proprietății private și adepții unei stăpâniri colective.

Termenul bolșevic apare în cadrul lucrărilor celui de al II-lea Congres al Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din Rusia (1903), atunci când Lenin a pus problema organizării partidului pe principiul centralismului democratic, ca un mic partid de „revoluționari de profesie“. Sensul inițial al termenului a fost cel de „majoritari“ sau „maximaliști“, în relație cu cei care s-au opus propunerii lui Lenin, numiți „menșevici“ sau „minimaliști“. Ulterior, cuvântul bolșevic a devenit, în limbajul curent, sinonim cu comunist, deși bolșevismul nu este echivalent comunismului.

Mirabeau

pieții celor doi, atât bunica miresei, mama lui Victor Emmanuel, regina Margherita (1851-1926), cât și familia mirelui, mulțumită de alegere.

Luna de miere au petrecut-o în lux: voiajuri cu iahuri, serate dansante, valuri de prieteni, de șampanie și muzică.

Căsătoria lor nu s-a bazat numai pe dragoste. Având un simț dezvoltat al umorului, Mafalda a știut, cu grație, să depășească problemele, nu puține, ivite în mariaj. Se pare, după unul dintre cei mai cunoscuți biografi ai săi (Jonathan Petropoulos), că zvonurile despre apucăturile sexuale ale soțului nu erau departe de adevăr!

Cea mai cunoscută poveste de dragoste l-ar fi legat de poetul și scriitorul Siegfried Sassoon (1886-1967). În memoriile acestuia apare, de altfel, descrisă o poveste de amor cu un anume „P“, Sassoon păstrând, în plus, numeroase scrisori și vederi primite, de astă dată, chiar de la Philipp.

Cât erau despărțiți, își trimiteau scrisori, în care, fiecare

Mafalda a avut o copilărie fericită

insista pe strânsa legătură de... prietenie. Nu au putut sta prea mult unul departe de celălalt. S-au revăzut în vara anului 1922, de astă dată la München. Pasiunea nu a durat însă. De vină s-ar părea că a fost tocmai spiritul acid al lui Sassoon, ce nu se sfia să își critice prietenul și chiar, în fața altor cunoștințe, să îi desconsidere abilitățile intelectuale. „Oricât l-aș iubi pe P. – a notat undeva – nu îl pot considera egalul meu

din punct de vedere intelectual“...

Soacra nemulțumită

În 1922 au intervenit și primele semne ale rupturii. Sieg (Siegfried) i-a reproșat lui Philipp atât o anume „rigiditate“ culturală, cât, mai ales, caracterul prea „deschis“ în ceea ce privea relațiile amoroase (se pare că principiile mai avea, în același timp, și alte relații, mai mult sau mai puțin făcute publice!). Amiciția dintre cei doi însă a dăinuit.

Înclinațiile sexuale au atârnat greu nu numai pentru fecundarea cuplului. După ascensiunea lui Hitler la putere, personajele despre care circulau asemenea zvonuri, mai mult sau mai puțin adevărate, nu au fost bine văzute de noul regim. Iar Philipp, după căsnicie, era privit ca un fel de verigă de legătură între național-socialismul german și statul mussolinian. Oamenii lui Himmler au alcătuit, în consecință, un întreg dosar despre el, în care erau prezentate și posibilele sale aventuri homosexuale.

O altă problemă a cuplului a fost generată de religie. Spirit pios, Mafalda, prin căsătoria cu un protestant, s-a găsit într-o situație ciudată. Deoarece Philipp a refuzat să treacă la catolicism, oficierea religioasă nu a avut loc, după obișnuință, la Roma, ci lângă Torino, la castelul de la Raccogni. La nuntă au venit regi din toate familiile europene: Carol al României, George al Greciei, Paul al Iugoslaviei, dar și prim-ministrul Italiei,

Fotografie oficială, din 1908, în care, alături de părinți, apar Iolanda, Giovanna, Mafalda și Umberto; lipsește Maria Francesca, nenăscută încă

MAFALDA, PRINȚESA DE LA BUCHENWALD

Numele Mafalda a fost constant asociat cu o vrăjitoare, binecuvântată cu darul prezicerii. Eroina povestirii care urmează nu a avut acest dar, iar sfârșitul i-a fost tragic.

THEO STĂNESCU-STANCIU

Mafalda Maria Elisabetta Anna Romana de Savoia s-a născut la Roma, în familia regelui Victor Emmanuel al III-lea al Italiei, la 19 noiembrie 1902. Era a doua fiică a principesei Elena a Muntenegrului și, se pare, de mică i-a moștenit multe dintre trăsături.

Alegerea numelui a făcut-o Victor Emmanuel, în amintirea unei povești legate de Matilda de Savoia, fiica contelui Amedeo al III-lea (1087-1148), cruciatul fondator al abăției de la Altacomba, de pe teritoriul Savoiei franceze. Aceasta, prin 1146, s-a căsătorit cu Alfonso I de Burgundia (1139-1185), primul rege al Portugaliei, mariaj în urma căruia au apărut șapte copii, dintre care o fiică Mafalda (în limba portugheză Mahalda) a fost promisă contelui de Aragon, Alfons al II-lea (1157-1196), cunoscut în epocă cu supranumele de cel Cast sau Tru-

badurul. Însă nobilul nu a atras-o deloc pe pioasa Mafalda, care a preferat să aleagă calea reclusiunii monastice.

O căsătorie cu probleme

Copilăria Mafaldei de Savoia a fost una dintre cele mai fericite. A beneficiat de multă căldură din partea părinților, stabilind legături afective puternice cu fratele și surorile sale: Umberto (1904-1983), viitorul rege, Giovanna (1907-2000), Iolanda (1901-1986) și Maria Francesca (1914-2001). De Giovanna s-a atașat cel mai mult. Erau nedespărțite și își însoțeau mama aproape peste tot. De la principesa Elena, cele trei fiice au deprins strictele reguli ale vieții la Curte, pasiunea pentru frumos, dar și mai pământeștile secrete ale bucătăriei sau ale cusutului.

Și-au trăit, apoi, adolescența într-un mediu destul de permisiv. Adesea, puteau fi văzuți jucând tenis cu tineri de vârsta lor, proveniți chiar și din familii mai modeste. În plus, pasiunea, dar și talentul pentru muzică strâneau partea feminină a familiei. Se pare chiar că, în 1922, însuși Puccini, fermecat de calitățile Mafaldei, ar fi hotărât să îi dedice opera *Turandot*...

Anul 1923 a fost unul extrem de greu pentru familia lui Victor Emmanuel. Două fiice, Muti și Gioglio (Giovanna), s-au îmbolnăvit de tifos, una dintre maladiile ce făcea ravagii în epocă. Giovanna, mai robustă, s-a vindecat repede; Mafalda a suferit mult, rămânând, de atunci, de o fragilitate excesivă.

La 23 septembrie 1925, Mafalda se căsătorește cu principele german Philipp de Hessa (1896-1980). În căsătoria lui Muti un rol destul de însemnat l-au jucat și apro-

versiuni susțin chiar că a aflat despre semnarea armistițiului (8 septembrie 1943) cu Aliații și refugierea regelui pe drumul de întoarcere spre casă, în plină noapte, în gara de la Sinaia, de la însăși regina României, Elena. În amintirile sale, principesa Ileana oferă însă o altă variantă, mai credibilă, conform căreia, pe drumul de întoarcere, Mafalda s-ar fi oprit și la Sinaia, pentru a o vizita pe Elena.

La 22 septembrie a reușit să ajungă în capitala Italiei și să-și revadă trei dintre copii (găzduiți la Vatican, se pare, prin grija monseniorului Giovanni Battista Montini, viitorul Papă Paul al VI-lea, în chiar propriul apartament; numai cu Maurizio nu s-a putut întâlni, deoarece el era înrolat pe teritoriul german!). Soțul fusese arestat la domiciliu în Bavaria. Între timp, Gestapoul ordonase și arestarea ei, în așa-numita „Operațiune Abeba”, condusă se pare de locotenent-colonelul S.S. Herbert Kappler (1907-1978), comandantul trupelor Gestapo din Roma.

Pentru a o putea reține i s-a întins o cursă. La 23 septembrie a primit un telefon de la Karl Hass, un personaj cunoscut de la Înaltul Comandament German, care i-a transmis că deține un important mesaj, din Kassel, de la soț. Mafalda nu s-a îndoit nicio clipă de veridicitatea apelului și s-a grăbit să ajungă la Ambasada Germaniei. Acolo, nici urmă de știre de la Philipp (care, deja, fusese transportat în lagărul de la Flossenbürg). A fost imediat reținută, fiind învinuită de

**Mafalda cu cei doi băieți:
Maurizio și Heinrich**

acțiuni subversive Totodată, era considerată o importantă... unecaltă pentru manevrarea tatălui.

La început, a fost dusă, la bordul unui avion, pentru investigații, la München; apoi, la Berlin, pentru ca, într-un final, să fie internată în lagărul de la Buchenwald. Acolo, în baraca cu numărul 15, sub numele de Doamna Weber (sau Doamna Abeba, cum era strigată de paznici), pe care a împărțit-o cu fostul deputat social-democrat Rudolf Breitscheid (1874-1944) și soția acestuia, a încercat să se adapteze condițiilor vitrege.

În ciuda tuturor încercărilor autorităților naziste de a păstra secretul prezenței sale în lagăr, vestea că fiica regelui Italiei se găsea la Buchenwald a circulat cu rapiditate, atât printre prizonieri, cât, mai ales, în afară. Din toate părțile au venit încercări de ajutor și îmbărbătare. Unii au și zărit-o, pentru câteva clipe, fiind izbiți, mai ales, de fragilitatea-i și aspectul bolnăvicios. Frigul, umezeala și lipsa de mâncare și-au pus vizibil

amprenta asupra organismului său.

În august 1944, anglo-americanii au bombardat perimetrul în care se afla lagărul. Din păcate, tocmai baraca în care era închisă a fost aproape în totalitate avariata. Cu toate că ocupanții au încercat să se adăpostească, prințesa nu a scăpat nevătămată: brațul stâng i-a fost în totalitate distrus. În agonie, după ce pierduse mult sânge, se povestește că i-ar fi zărit pe câțiva conaționali și le-ar fi adresat ultimele cuvinte: „Italiani, eu mor, dar vă rog să vă amintiți de mine nu ca de o prințesă, ci ca de una dintre voi, ca de o soră!” Medicul Fausto Pecorari (1902-1966), un radiolog și om politic, închis, de asemenea, la Buchenwald, a declarat, ulterior, că starea Mafaldei s-a înrăutățit mai ales pentru că nu a fost operată la timp, întârzierea intervenției chirurgicale fiind, se pare, ordonată de unul dintre ofițerii superiori, medicul Gerhard Schiedlausky (1906-1947, condamnat, ulterior, la moarte).

S-a stins în noaptea de 27 spre 28 august 1944. Datorită intervențiilor preotului Joseph Tyl, trupul nu i-a fost trimis la crematoriu, ci a fost înmormântat, într-un simplu sicriu de lemn, iar deasupra a fost marcat cu numărul 262 și însemnarea „femeie necunoscută”. Au mai trecut câteva luni bune, războiul s-a încheiat și rămășițele prințesei au putut fi restituite familiei. Astăzi, se odihnește în cimitirul castelului de la Kronberg, din Hessen. ■

Benito Mussolini... (După război, Philipp a mărturisit că era prima dată când l-a cunoscut!) Mai târziu, s-a ajuns la un compromis în ceea ce privea botezul copiilor: băieții – protestanți, iar fata – catolică.

Odată trecută luna de miere, proaspătul cuplu s-a îndreptat spre Germania, unde Mafalda trebuia să fie prezentată familiei soțului.

Reîntorși în Italia, cei doi au locuit în vila oferită ca dar de nuntă de către regele Italiei, Villa Polissena, ce făcea parte dintr-un mare complex, în care locuia însăși familia lui Victor Emmanuel al III-lea. Adevărat, deoarece nu existau garduri de niciun fel între proprietăți, monarhul putea fi văzut plimbându-se prin grădini. Era una dintre cele mai spectaculoase grădini ale vremii, întinsă pe mai bine de un hectar și jumătate. Peste decenii, impresionat de peisaj, Vittorio de Sica a turnat acolo, în mare parte, pelicula *Grădinile Finzi-Contini* (1971).

Familia părea fericită! La un an de la mariaj avea să se nască primul copil Maurizio (6 august 1926), urmat de Heinrich (30 octombrie 1927) și, la o distanță de aproape zece ani, Otto (3 iunie 1937)

Fotografia de la cununie

și Elisabetta (8 octombrie 1940). Mai ales tatăl le îndeplinea odraslelor aproape orice dorință. Unul dintre băieți, Heinrich (1927-1999), își amintea, de pildă, că, la o aniversare, a primit un automobil Bugatti în miniatură, oferit de faimosul aviator Francesco de Pinedo (1890-1933).

Viața familiei era complicată și de dese probleme de sănătate ale Mafaldei. Unii dintre apropiați o descriau, în perioada primilor ani de după căsnicie, ca „micuță, fragilă și neurastenică”. După 1937, în urma unei infecții, se pare cu un virus destul de... năbădăios, medicii i-ar fi re-

comandat să stea doar la soare, departe de frig și umezeală! Lucrul nu a fost deloc pe placul soacrei, ce a devenit destul de nemulțumită de faptul că tinerii nu o prea vizitau.

Intervenție chirurgicală întârziată din ordin

Primele zile ale toamnei anului 1943 aveau să găsească familia Mafaldei în fața unei situații cu totul speciale. Cea mai dragă dintre surori, Giovanna, a chemat-o pe Muti să îi fie alături la greaua pierdere a soțului, Boris al III-lea al Bulgariei (la 28 august, în urma unui atac cardiac, unele zvonuri insistând însă asupra faptului că moartea s-ar fi datorat unei conspirații, în fruntea căreia s-ar fi aflat însuși Hitler, care hotărâse să-l înlăture, prin otrăvire, și să-l înlocuiască cu un guvern mult mai obedient! – *Magazin istoric*, nr. 2/1992). După funeraliile cumnatului, principesa a decis să se reîntoarcă la Roma, căci vremurile nu erau deloc prielnice familiei: cu toate că era fiica regelui Italiei, era căsătorită cu un cetățean german... Unele

Povestea Mafaldei a impresionat și creatorii de film. Unul dintre cele mai recente, (*Mafalda di Savoia*, 2006), având-o pe Stefania Rocca în rol principal, a beneficiat și de contribuție românească – câțiva actori români (Mihai Călin, Victoria Cocias, Andrei Aradits), dar și... trenul regal, construit, la comanda regelui Ferdinand, la uzinele „Ernesto Breda” din Milano.

Stefania Rocca, cea care o întruchipează pe Mafalda în film

Rușii resping atacul

cămile de tablă în mână, să le vină rândul a-și primi rația cuvenită pentru micul dejun.

A fost deschis și un mic târg de efecte militare, unde cei interesați de armata K.u.K. (cesaro-crăiască) puteau să-și achiziționeze o capelă nouă, o curea, o paftă pentru centură, o ploscă sau o gamelă. Alături, rușii sau, mai precis, cei care-i întrupau pe ruși, în marea lor majoritate localnici întinseseră și ei pe o foaie de cort piese similare, pendinte de ținutele și regulamentele armatelor autocratului tuturor Rusiilor.

Atunci am avut prilejul să observ marea varietate de uniforme și de fizionomii specifice epocii pe care o reprezentau. Între diversele specialități și naționalități ce compuneau trupele austro-ungare, se distingeau infanteriștii bosniaci prin fesul roșu ori gri-albăstrui, ca și ținuta de campanie, și vânătorii (*Jägers* sau *Landeschützen*) ce aveau capela ornamentată cu penajul de cocoș de munte și mulțime de insigne, amintire a unor lupte victorioase sau a unor comandanți iluștri. Cavaleriștii erau în minoritate: se aflau acolo doar doi ofițeri de dragoni, unul cu păr coliliu, în mică ținută, altul, cu favoriți căniți, îmbrăcat în mare ținută, cu cască.

În tabăra cealaltă, încă nedeclarat inamică, erau rușii cu uniforme lor grosiere, în nuanțe ce variau de

la ocră la cafeniu deschis și kaki. Între ei se evidențiau cazacii de Don, cu mari căciuli de oaie albă sau neagră, și cei de Kuban (sau cerchezii), și ei căciulari, dar mult mai eleganți, strânși în inconfundabila lor cerkeska gri sau albastră, lungă până sub genunchi, cu tuburile de cartușe la piept, *beşlikul* (gluga) înnodat la gât, *kindjalul* (pumnalul) și *șaska* (sabia fără gardă) atârând de centură. Unul fuma dintr-o lulea scurtă, pe care o strângea între dinți.

Au fost împărțite armele și muniția pentru trupă. Niște servanți de mitralieră deja începuseră să pună cartușele în benzile redutabilei lor arme.

S-a apropiat de mine unul dintre ofițerii austrieci de dragoni, cel în mică ținută, și, aflând că sunt român, mi s-a adresat în italiană. Pieptul îi era plin de decorații. S-a recomandat: „Roman, baron Gamotha, maior în Regimentul al 3-lea de Dragoni“. Era interesat de uniforma noastră și mi-a pus mai multe întrebări privind ținutele și echipamentul Armatei Române în timpul Războiului cel Mare. Ne-am împrietenit pe dată. Mi-a mărturisit, cu mândrie, cum, la 89 de ani de la dispariția Imperiului Habsburgic, a participat la o ceremonie în care 100 de dragoni au defilat, ca altădată, călări, pe Ring-ul din Viena.

Și-au făcut apariția și câțiva soldați prusaci, înconjurând un general cu mantaua pe umeri și casca cu țui pe cap. Toți purtau aceleași căști, încă în uz în primii ani de război, până să fie înlocuite cu cele de oțel, mult mai grele, dar

care ofereau o sporită protecție. Pentru camuflaj erau acoperite cu o husă din pânză apropiată de nuanța uniformei (*feldgrau*). Trupa și subofițerii ascultau, cu respect, vorbele generalului. Spre deliciul adunării, acesta era însoțit și de odraslele-i nevârstnice, îmbrăcate, după moda timpului, în mici uniforme de paradă. O mamă

Generalul, casca cu țui și odrasla

Dr. ADRIAN-SILVAN IONESCU

La începutul lunii aprilie 2010, după Sfintele Paști, la Terezin, a avut loc o întâlnire a iubitorilor de istorie a acelor care nu se rezumă doar la studierea ei în tomuri academice sau în reviste de specialitate, ci se consacră, cu trup și suflet, retrării ei în minuțioase reconstituiri.

O asemenea reconstituire de anvergură s-a desfășurat în mica localitate istorică din Republica Cehă, al cărei punct de atracție este fortăreața de secol al XVIII-lea, de sistem Vauban. Aici a fost înmormântat Gavriilo Princip, autorul atentatului de la Sarajevo contra moștenitorului tronului Austro-Ungariei, arhiducele Franz Ferdinand (28 iunie 1914), ce avea să declanșeze Războiul cel Mare.

După o călătorie extenuantă de 26 de ore, întreprinsă cu trenul și microbuzul, am ajuns la Terezin la 1.30 a.m. Fie din cauza extenuării, fie din aceea a emoțiilor legate de evenimentul în pregătire, nu am putut dormi prea mult timp: la ivirea zorilor eram deja în picioare. Am ieșit din „cazarmă” și ne-am spălat cu apa rece ca gheața ce curgea din mai multe robinete într-un jgheab de tablă. Pe un stâlp era prinsă o oglinjoară în care își puteau vedea chipul, bărbierindu-se, temerarii ce se încumetau a-și face toaleta la acea temperatură scăzută a dimineții. Apoi ne-am

echipat și ne-am alăturat celorlalți combatanți, adunați în jurul bucătăriei de campanie ale cărei hornuri fumegau. La ea trebuiau un bucătar cu șorț cam pătat și câțiva popotari.

Ne aflam în mijlocul unei unități cesarocrăiești. Un *Feldwebel* cu brasardă galbenă, pe care era scris, cu majuscule, *Feldgendarmarie*, stătea la o masă și, după înscrierea pe o listă a fiecărui grup participant, distribuia bonurile de masă, ce aveau imprimate pe ele motivul bancnotelor aflate în circulație pe timpul conflagrației. Apoi, militarii se înconjonau și așteptau, disciplinați, cu gamelele și

șanțuri ale fortului, iar publicul, adunat în număr mare, privea spectacolul de pe parapete.

Clipele de liniște au luat brusc sfârșit la declanșarea unor explozii puternice: austriecii din fort începuseră barajul de artilerie. În grupuri mici, răsfirate pe câmp în linie de trăgători, rușii au pornit la atac. Se opreau des, trăgeau câte o salvă și se culcau la pământ. Apoi făceau un salt înainte. Servanții mitralierei avansau, cu precauție, gârboviți, târând după ei Maximul cu afetul său. Românii îi urmau îndeaproape, chiar dacă, din punct de vedere strict istoric, nu a existat o participare românească la această luptă.

Înaintarea se făcea încet. Ne apropiam, în mod ineluctabil, de inamic. Avansam prin perdeaua de fum. Câteodată nu vedeam nimic înainte. Ne orientam după împușcăturile ce se auzeau în fața noastră. Prin norii exploziilor se zăreau inamicii, alergând spre noi cu baioneta la armă. S-au încins luptele corp la corp; crâncene, fără milă. Au fost pierderi de ambele părți. Răniții erau culeși de infirmierele ce urmau trupele și erau scoși în afara câmpului de luptă. Dar cu câte riscuri! Bubuiturile înspăimântaseră pe delicatele doamne îmbrăcate în veșmânt alb, înobilate cu o cruce roșie; își țineau mâinile pe urechi și priveau speriate în direcția inamicului.

Atacul a fost respins și ne-am retras pe vechile poziții. Austriecii au năvălit asupra noastră. Dar rușii s-au repliat repede și au contraatacat. Au escaladat o pantă abruptă și au luat prin surprindere pe apărătorii unuia dintre bastioane. Asaltul a fost efectuat cu atâta forță, încât a copleșit garnizoana cesaro-crăiască. Din fort a ieșit un general-locotenent durduliu însoțit de mai mulți ofițeri. Unul flutura steagul alb. Un locotenent din suită avea capul înfășurat în bandaje, iar peste pansament își îndesase capela. Generalul se așezase pe un scaun pliant în așteptarea parlamentarilor ruși. Aceștia nu

au întârziat să se arate. Cele două grupuri s-au salutat cu tot respectul și și-au făcut complimente, cu toată cordialitatea unor oameni de lume. Apoi au fost stabilite condițiile predării și garnizoana austriacă a părăsit fortificațiile, ce au fost ocupate de ruși. Noii ocupanți au întărit pozițiile, au făcut baricade din lăzi de muniții și au adus saci de nisip, retransându-se în spatele lor.

Evenimentele istorice derulate, în realitate, pe parcursul a nouă luni erau aici concentrate în circa două ore. După completa încercuire, în septembrie, asediul de la Przemyśl începuse la 1 noiembrie 1914, capitularea se produsese la 22 martie 1915, iar reocuparea de către austrieci, ajutați și de trupele germane, a survenit la 3 iunie 1915. Reconstituirea noastră a continuat cu recucerirea austro-germană în urma unui asalt furios. Brandurile și mitralierele rusești nu au putut stăvili avântul inamic. Detunăturile reverberau sub bolțile de beton ale bastionului unde ne refugiasem și ne asurzeau. Sub presiunea atacului ne-am retras și... totul s-a sfârșit. La 95 de ani de la apriga încheștare armele au tăcut și între dușmani s-a așternut pacea.

După acest ultim episod, inamicii de mai înainte s-au înfrățit, și-au strâns mâinile, s-au bătut camaradereste pe umeri și au schimbat impresii despre derularea luptei.

Relaxarea după bătălie a fost de scurtă durată, pentru că urma un ultim moment solemn. Trupele s-au aliniat, iar gazdele, avându-l în frunte pe generalul prusac – ce până mai adinea

neauri făcuse comentarii la microfon privind evenimentele înscenate și dăduse explicațiile necesare spectatorilor –, au trecut prin fața fiecărui grup, decorând drapelul unității respective și felicitându-i pe participanți. Aceasta a marcat finalul întâlnirii. Și tot atunci a început ploaia care întreaga dimineață amenințase să ne ude. ■

Capitularea
(fotografiile au fost realizate de autor)

grijulie, doamnă din înalta societate, cu o toaletă de plimbare potrivită pentru o primăvară rece – pardesiu și manșon de blană, iar pe cap o pălărie cu boruri largi, decorată cu pene de struț –, îi ținea sub strictă supraveghere chiar și în timpul conversației cu mândrul general.

Apoi s-a sunat adunarea, unitățile s-au înconzonat fiecare cu steagul ei și, cu fanfara în frunte, am pornit în marș prin oraș. Pe trotuare și la ferestre apăreau figuri curioase și entuziaiste de localnici. Se aplauda, ni se făceau semne cu mâna sau cu batista, la fel ca în vremurile de demult, când trupele defilau înaintea plecării pe front. Doi bicicliști din poliția militară asigurau buna desfășurare a marșului și opreau circulația automobilelor ce ar fi intersectat traseul coloanei. Obiectivul acestei parăzi a fost cinstirea eroilor ce-și dormeau somnul veșnic în două cimitire militare. Acolo s-au depus coroane la monumentul ridicat în memoria celor căzuți pe câmpul de onoare. La unul, unde spațiul era mai mic, trupele au fost dispuse de-o parte și de alta a aleii principale, la celălalt s-a format un careu. Arătându-se considerația cuvenită rangului de general de brigadă al comandantului român, egal aceluia al generalului-maior prusac, militarii din Regimentul 6 Dorobanți și Regimentul 3 voluntari ardeleni „Avram Iancu” au fost plasați în dreapta monumentului, față în față cu trupele germane și severul lor comandant. Era acesta un semn de respect și prețuire pentru români, foștii inamici din 1916-1918. S-au cântat vechile imnuri ale imperiilor dispărute și s-a dat onorul, în vreme ce doi subofițeri aduceau o coroană simplă, de cetină, fără flori sau panglici cu texte dedicate, așa cum eram obișnuiți să vedem la ceremonii similare de la noi. Totul era plin de sobrietate și solemnitate.

În sunetul de bronz al fanfarei ce ne îmbărbăta inimile și ne întreținea cadența, ne-am întors în fort, unde ni s-au acordat trei ore de pauză. În acest interval

O mitralieră în acțiune

a fost inclus și prânzul. Gustosul gulaș mi-a amintit cum, în momentele cele mai dramatice ale unei lupte decisive din prima parte a participării României la Marele Război – Bătălia de la Argeș sau lupta pentru București –, generalul Alexandru Socec, un recunoscut gurmand, avea vreme, sub foc, să observe că, de la un ofițer de cavalerie prusac făcut prizonier fusese capturat un termos de 10 litri cu o mâncare de carne cu cartofi, o găscă friptă și mai multe sticle de vin de Drăgășani, pe care, după ani, încă nu le dăduse uitării, de vreme ce le menționa în volumul *Zile de restriște din anii 1916-1918 și episodul din Bătălia de pe Argeș* (1928).

Comandanții fiecărui grup au fost convocați la un consiliu de război, unde un căpitan de stat major a expus planul luptei. Discuția s-a purtat exclusiv în limba cehă, pentru că majoritatea celor prezenți o vorbeau sau, măcar, o înțelegeau. Noi nu am luat parte. Ar fi fost inutil, mai ales că foarte puține dintre gazde cunoșteau o limbă de circulație și ne-ar fi putut face o tălmăcire acceptabilă. Prin semne ne-a fost precizat locul pe care aveam

să-l ocupăm în dispozitivul de luptă, alături de contingentul rusesc.

Urma să fie înscenată bătălia de la Przemyśl, iar fortul de la Terezin putea foarte bine să fie substituit, imaginar, faimoasei fortărețe austriece, a cărei încercuire a fost realizată de trupele rusești în intervalul 24-28 septembrie 1914. Lupta s-a dat în largile

Uniformele cerchezilor atrag privirile

1868, pe atunci în vârstă de 70 ani. Conform acelor informații, s-a putut stabili, cu aproximație, și anul nașterii – 1798. Actul menționa și că acel Ioan era fiul lui Pascalie și al Bălășei Caragic, ambii decedați. Locuiau pe str. Obedeanu din Craiova, care, în acele vremuri, aparținea de mahalaua Brândușa. Actul era semnat, ca martori, de către profesorul Costache Poenaru (în vârstă de 52 ani) și de către Dumitru Călinescu (în vârstă de 46 ani), ultimul menționat ca nepot al decedatului și locuind în mahalaua Petru Boji.

Un alt document consemna decesul lui Alexandru, la 16 decembrie 1865, în vârstă de 3 ani. Era vorba de fiul lui Dumitru și al Sevastiței Măinescu. Ca martor, actul era semnat de Ioniță Caragic, menționat ca unchi al copilului.

Înrudirea dintre familiile Caragic și Măinescu este atestată și prin relația dată de familia Socoteanu. Tatăl copilului Alexandru, Dumitru Măinescu, era fiul lui Scarlat Măinescu și al Păunei. Cea din urmă era fiica lui Răducanu Poenaru, zis Milescu, și a Mariei Socoteanu. O soră a lui Dumitru Măinescu, numită Zoe, a fost căsătorită cu Grigore Brătășanu. Fiica lor, Zmaranda Brătășanu, a fost căsătorită, la rândul ei, cu Dumitru C. Călinescu, atestat, la Craiova, cu gradul de colonel.

Ioan Caragic a fost căsătorit cu Zoe, zisă Zinca, fiica lui Lambru Vilara și a Zincăi, născută Gheorghita Socoteanu. Se deduce, astfel, că Maria Milescu era soră cu Zinca Vilara, din tatăl Gheorghe Socoteanu. Fiica lor, Păuna, și, respectiv, Zinca erau verișoare.

Ioan Caragic, rămas văduv și fără copii, a lăsat prin testament ca moștenitor pe Dumitru Măinescu, nepot din partea soției, al unor părți de

Scrisoare semnată de Carada, expediată către C. Neamțu, directorul succursalei Băncii Naționale din Craiova; 28 aprilie 1909

moșie din hotarul Băloșanii de Sus și Băloșanii de Jos. Moșia Băloșani (județul Gorj) aparținuse visterului Statie Socoteanu, care i-o lăsase, parțial, fiului, Gheorghita. Cel din urmă mai cumpăraseră, de la moșneni, funii alăturate de moșie, cu care a înzestrat-o, apoi, pe fiica Zinca, la căsătoria cu Lambru Vilara. După cum reiese din aceleași arhive, ginerele Vilara deținea, la rândul său, a patra parte a moșiei din hotarul Mierea Birnici, moștenită de la familia Zătreanu. Pământurile au fost împărțite, în mod egal, între cele două fiice ale lui Vilara: Lucșița, căsătorită cu Zavarov, și Zinca, soția lui Ioan Caragic. După căsătoria, din 28 noiembrie 1828, Ioan Caragic a mai cumpărat, de la moșneni, și alte curele de moșie (fășii înguste și lungi de pământ) la Băloșani, hotărâcindu-le în anul 1853.

Deputat ales

S-ar părea că numele său, poate chiar al tatălui, Pascalie Caragic, a fost atribuit bălții din zona Băloșani și Căpreni.

O jumătate din moșia Căpreni și casa din același sat au intrat în posesia Agripinci, ca

zestre și ca succesiune. Agripina era fiica lui Dumitru Măinescu, căsătorită cu Ilescu Dimitrie, născut la Drăgășani, în 1865. Acesta din urmă era fiul lui Ilie Popescu, general de armată, după cum este atestat de un certificat de căsătorie. În anul 1922, Agripina și Dimitrie Ilescu (menționat cu gradul de general de armată) i-au vândut moșia Căpreni lui Gheorghe D. Diaconescu. Agripina mai primise, din partea mamei, Savastița Măinescu, ca zestre, și o jumătate din moșia Profira (comuna Obilești Vechi, județul Ilfov), deținută de familie de la Zoe Bibescu, născută Brâncoveanu.

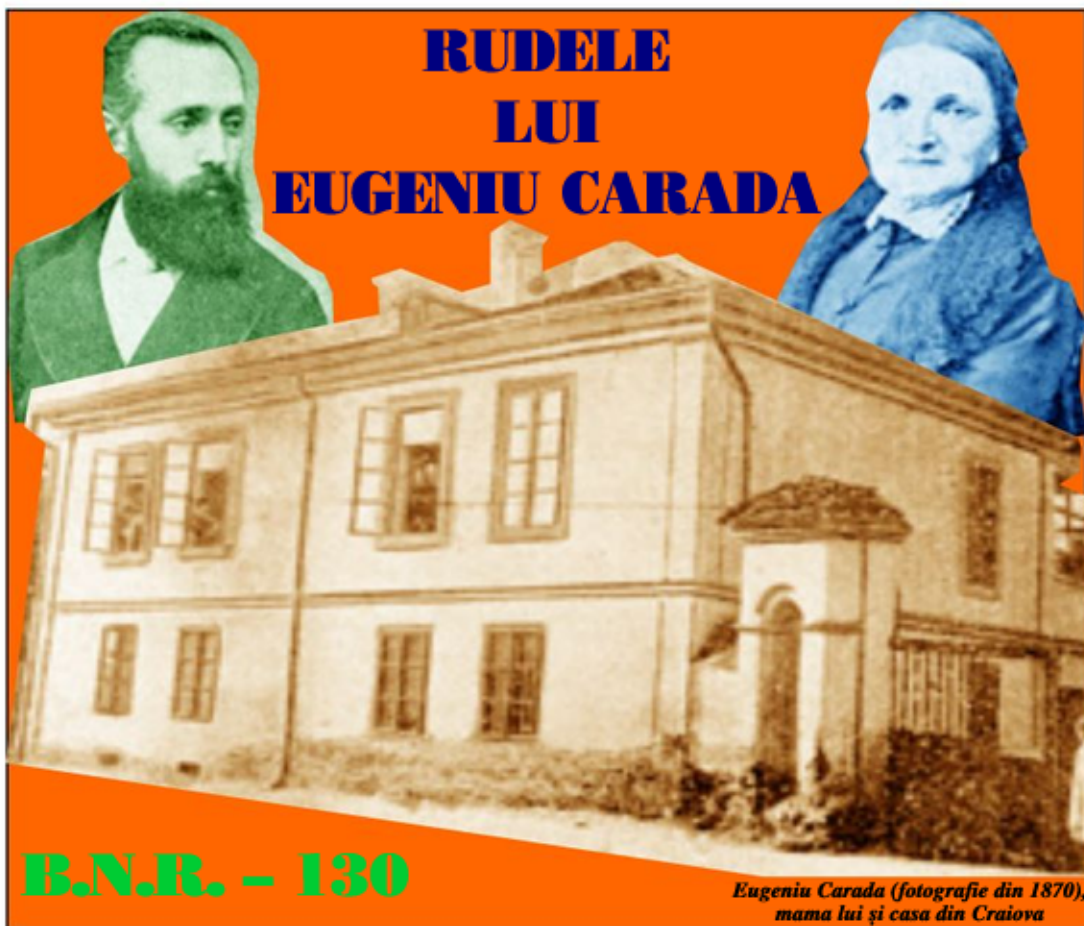
În anul 1857, pe când Ioan Caragic s-a înscris ca alegător pentru Divanul Ad-hoc, era înregistrat cu moșiile Băloșani și Căpreni și cu case în Craiova, toate acestea însumând valoarea stabilită pentru a putea fi inclus în lista nr. 1 a marilor proprietari.

Cu câțva timp înainte, în 1839, Ioan cumpăraseră partea de moșie din hotarul Mierea Birnici, ce-i aparținuse cumnatei, Lucșița Zavarov, întregind astfel și a patra parte, moștenită de socrul său de la Zătreanu. Parte pe care însă, în 1844, a vândut-o pitarului Nicolae Carada. Acțiunea i-a atestat atât pe vânzător, cât și pe cumpărător, în raport de înrudire. Căci, din punct de vedere juridic, vânzarea depindea de un drept de protimis (de întâietate), oferit fie de înrudire, fie de vecinătate. Și cum Nicolae Carada nu era atestat cu proprietăți vecine, se deduce că a beneficiat de dreptul de înrudire...

Dar pentru susținerea afirmației, să aruncăm o privire și asupra istoriei familiei lui Nicolae Carada. Acesta, rod al iubirii Saftei și lui Dumitrache Carada, era căsătorit cu Petrița Slăvitescu.

În 1847, Nicolae a cumpărat și părți din moșia Mierea

RUDELE LUI EUGENIU CARADA

Eugeniu Carada (fotografie din 1870),
mama lui și casa din Craiova

DINICĂ CIOBOTEA, AURELIA FLORESCU

Eugeniu Carada a fost unul dintre personajele cele mai interesante ale epocii în care a trăit, a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Izvoarele l-au înfățișat ca pe o persoană discretă, un spirit profund, devotat muncii, dar și de un mare dinamism social, implicat în aproape toate palierele vieții: de la negustorie, poezie, dramaturgie, la sferele politicii, luptei pentru independență și consolidării României (mai ales prin modernizarea instituțiilor financiar-economice, după 1878).

Toată viața, Eugeniu Carada a pendulat între Craiova și București. Frumoasele însemnări ale lui M. Theodorian-Carada (*Efemeridele. Însemnări și amintiri*, publicate în 1930), reluate apoi de toți monografii și cercetătorii biografi, ancorază familia Carada într-un stufos arbore genealogic, ce cuprinde un însemnat număr de neamuri boierești (deținători de ranguri nobiliare până la 1858), cu implicații și remarcabil rol în

istoria națională: Slăvițești, Olănești, Socotenii, Poenarii-Milești, Măinești, Gârbești, Zătreanii, Pleșoienii ș.a.

Un arbore stufos

Numele Caragic, conform *Marelui dicționar geografic al României* al lui Lahovary, se regăsește într-un toponim menționat în două zone ale Țării Românești. Astfel, este cunoscută o baltă de pe valea râului Amaradia, în zona co-

munei Căpreni (județul Gorj, fost în județul Dolj, plasa Amaradia). Mai este întâlnit, de asemenea, în zona comunei Zăvideni, plasa Oltu de Sus, județul Vâlcea, desemnând un pârâu, ce izvorăște din dealul Murianca și se varsă în Olt.

Registrele de stare civilă (care au reprezentat una dintre sursele importante ale studiului nostru) ale orașului Craiova au semnalat momentul trecerii la cele veșnice ale lui Ioan Caragic, la 3 ianuarie

Craiova (căsătorit cu Domna, probabil unul dintre nepoții lui Sandu Strâmbeanu, atestat, în 1777, cu moșie la Colibași).

Ioniță Săndulache (1794-1839), rămas orfan, a fost înfiat de fratele tatălui, polcovnicul Dumitru Săndulache, și soția Stanca. De la ei a moștenit moșia Bârza care, între anii 1721-1790, îi aparținuse lui Constantin Strâmbeanu și urmașilor lui. Un anume Constantin Strâmbeanu apare, ca vechi pentru Stăncuța Caragic, și într-un document, din anul 1842.

În dealul Drăgășanilor am vie

În 1831, moșia Livezile de Jos se afla în proprietatea Elenei Livezeanu, iar Livezile de Sus era stăpânită de Stăncuța Caragic și Nicolae Iota. O *Catagrafie* realizată în anul 1845 o menționa însă pe Stăncuța Caragic ca proprietar al ambelor moșii.

Satul Livezi, care, în prezent, este înglobat în comuna Podari (județul Dolj), aparținuse Craioveștilor – zestre a Margăii, sora lui Neagoe Basarab, din ramura lui Pârnu I. La 17 mai 1589 este trecută în dreptul lui Nica postelnic al doilea și al jupâniței Maria, fiica Ancăi din Coiani, mama domnitorului Radu Șerban (1602-1610; iunie-septembrie 1611).

Un document din anul 1860 îi atestă pe frații Barbu și Mihailache Caragic, fiii Stăncuței, ca epitropi ai minorei Evghenița Iota, fiica surorii Casandra, după decesul tatălui, Nicolae Iota. Epitropia li s-a anulat în momentul că-

sătoriei Evgheniței cu Alexandru Christofi, în 1856.

Registrele stării civile din Craiova îi atestă, de asemenea, decesul lui Nicolae Iota, cu rangurile de pitar și serdar, la 29 decembrie 1843. Soția, Casandra, l-a urmat la 16 ianuarie 1861, la vârsta de 57 ani (informația permițând stabilirea nașterii ei în anul 1804).

Nicolae și Casandra Iota locuiau în Craiova, în mahalaua Sf. Apostoli. Cumpăraseră o casă situată pe str. Abundenței, de la un grec, pe nume Saraiani. Între 1849-1865, numele Casandrei Iota este pomenit de documente în legătură cu unele pricini judecătorești, ce vizau hanul și fântâna Purcaru, dovedind, astfel, că mama, Stăncuța, trecuse la cele veșnice anterior momentului 1849.

Nicolae și Casandra Iota au fost preocupați de zidirea bisericii din satul Catanele, care, în vechime, purtase numele de Strâmba. Inscricția, din anul 1842, îi atestă în calitate de ctitori, având-o alături și pe fiica Evghenița.

Două documente anterioare, din anii 1822 și 1826, îl prezintă însă pe Nicolae Livezeanu ca semnatar al unor plângeri ridicate împotriva lui Matei Gărdescu și a nepotului Radu, care îi încălcaseră via,

din dealul Suteștilor, de lângă Drăgășani, moștenită de la părintele său. Ca atare, subcărnuirea plășii din județul Vâlcea a dispus cercetarea pricinii, desemnându-l pe Ion Vladimirescu cu rezolvarea. Scrisoarea de răspuns i-a fost expediată „Domnului Domn kir Nicola Iota”. Astfel, corespondența îl atestă pe Nicolae Iota a fi unul și același cu Nicolae Livezeanu, care probabil își luase numele de la moșia Livezile! În același timp, din schimbul de scrisori, se deduce și că Nicolae, rămas orfan, se cunoștea, de pe vremea copilăriei, cu familia Caragic, atestată în satul Zăvideni, județul Vâlcea. Căci, în plângere, se atenționa că via lui Gărdescu era situată la mijlocul celei a lui Nicolae Iota: „în dealu Drăgășanilor am vie și între mine, la mijloc” se face încălcare. Poziția respectivă determină, de asemenea, supoziția că persoanele în discuție erau rude.

Și tocmai pe unele dintre acele relații de familie s-a bazat Eugeniu Carada în organizarea mișcării republicane din 1870, când Ion Theodorian a deținut rosturi speciale în Craiova. Prin urmașii Iosefinei, Eugeniu Carada a lăsat să-i fie continuată activitatea chiar în cadrul Băncii Naționale a României. Îi amintim, astfel,

pe Nicolae Bălănescu, magistrat și director al B.N.R., căsătorit cu Elena Burcă, vara primară a soției lui Nicolae Titulescu. Dintre urmașii fratelui mamei, Dincă Slăvitescu, i-au continuat preocupările cei din neamurile Oro-molu și Buri-leanu. ■

La dezvelirea monumentului lui Eugeniu Carada, aflat lângă Palatul B.N.R. și dispărut după instalarea regimului comunist

Birnici, ce aparținuseră fraților Zamfir și Răducan Gârbea (ziși Hurezeanu), moștenite de la tatăl, Ghiță Gârbea, atestat ca fiind căsătorit cu fata lui Dumitrașcu Zătreanu.

În anul 1844, când Nicolae Carada efectua prima cumpărătură din moșia Mierca Birnici, toți moștenitorii erau stabiliți prin hotărârea Divanului Judecătoresc din Craiova (nr. 147, din 1833). Singura ramură care avea și fiice rămase necunoscute era cea dată de Ghiță Gârbea. Fiii acestuia erau menționați, la 1847, în actul de vânzare: Zamfir, Răducanu și Dumitrache stăpâneau de-a valma o cincime din a patra parte a moșiei Mierca Birnici. Actul de vânzare preciza, de asemenea, că ei aveau și surori, care primiseră zestre în bunuri mobile (bani, vite, atelaje). Cu alte cuvinte, în 1847, ele erau căsătorite, dar noile lor nume au rămas necunoscute. Este posibil ca una dintre ele să fi fost căsătorită cu o persoană din familia Carada; astfel aceasta din urmă putea beneficia de dreptul de protimis. Afirmatia poate fi susținută de două documente de stare civilă, în care Nicolae Carada este menționat ca naș de cununie și botez. La 13 ianuarie 1841, Raicu, fiul lui Dumitru Gârbea, își oficia căsătoria la Craiova, cu „Păuna sin Zmarandache ot Caracal”.

Încă o dovadă de înrudire ar putea fi constituită de documentul ce atestă că Nicolae Carada, la căsătoria cu Petrița Slăviteșcu, a făcut nuntă în casa Stăncuței Caragic, de la Râmnic (județul Vâlcea). Soțul Stăncuței, Barbu Ca-

ragic, conform numelui, poate fi înrudit cu Ioan Caragic. El a fost cunoscut cu rangurile de pitar (1839), serdar (1844) și paharnic (1850). Între anii 1839-1847, Ioan Caragic figura ca membru la Judecătoria Craiova; iar, în 1859, numele îi apare menționat între deputații aleși, pentru mahalaua Brândușa din Craiova, alături de Petrache Mănescu.

Înfiat de fratele tatălui

În 1931 se mai păstra încă inscripția din biserică, cu hramul Adormirea Maicii Domnului și Sf. Ioan Botezătorul, din comuna Zăvideni (județul Vâlcea). Acolo se menționa că fusese zidită din temelie „de dumnealui coconu Barbu Caragic, împreună cu soția dumnealui cocoana Stanca. S-a zidit la 1815 și răposând dumnealui au rămas cocoana Stanca Caragioaica, soția răposatului cu fiii dumnealui: coconu Barbu, coconu Mihalache de au înfrumusețat-o cu zugrăveala după cum se vede și s-au zugrăvit la leat 1832, zugrăvi: Matei, fii Tudorache, ucenic”.

Cu prilejul publicării inscripției, istoricul Virgil Drăghiceanu preciza că persoanele menționate erau pictate pe zidul bisericii, în calitate de

ctitori, sesizându-le chiar costumele „interesante”, „copii îmbrăcați în fracuri și cu pălării largi cu panglici roșii, cocoanele cu pălării de paie”.

Dintr-o însemnare, făcută pe o carte veche și descoperită de unul dintre cei mai cunoscuți biografi ai lui Carada (Mihail Gr. Romașanu), reiese apoi că Stăncuța Caragic avea casa de la Râmnic (județul Vâlcea), unde a și avut loc nunta lui Nicolae Carada, la 22 noiembrie 1831. Se căsătorise cu „Petruța fiica dumneai vistieresei Ilincăi Slăviteascăi... nun dumnealui medelnicer Alecu Bujoreanu și cocoana dumnealui tot de la Râmnic”. Din însemnare, rezultă că Stăncuța și mama Petruței erau amândouă văduve, soții nefiindu-le menționați.

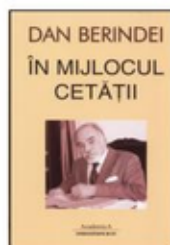
Textul prezintă, apoi, cronologic, câteva aspecte importante din viața autorului, însuși Nicolae Carada. La 13 septembrie 1832, s-a născut la Craiova și primul copil, căruia i-au pus numele Gheorghe, după hramul bisericii unde a fost botezat. Nașii au fost Stăncuța Caragic și fiul ei Barbu (biserica a fost identificată cu cea din Craiova, care are hramul Sf. Gheorghe Nou). Reiese astfel că Stăncuța Caragic avea casă și în Craiova, în mahalaua din zona acelei biserici, iar, destul de probabil, în 1832, Nicolae Carada ar fi locuit și acolo.

Aceeași însemnare mai arată că, la numai un an (8 septembrie 1833), a venit pe lume cel de al doilea copil al lui Nicolae, tot la Craiova, botezat Ioan, după cel al nașului, clucerul Niță Săndulache din

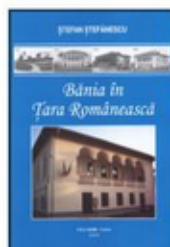

Mihail Oromolu, guvernator al B.N.R.,
în mijlocul directorilor centralei și filialelor din țară

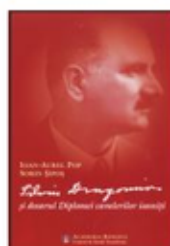
PENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

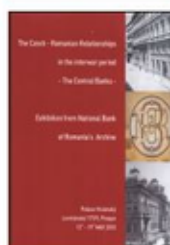
● **Dan Berindei – ÎN MIJLOCUL CETĂȚII**
Editura Comunicare.ro, București, 2009, 238 pp.

● **Ștefan Ștefănescu – BĂNIA ÎN ȚARA ROMÂNESCĂ** (ediția a II-a, revăzută și adăugită)
Editura ALMA, Craiova, 2009, 218 pp.

● **Ioan-Aurel Pop, Sorin Șipoș – SILVIU DRAGOMIR ȘI DOSARUL DIPLOMEI CAVALERILOR IOANIȚI**
Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2009, 209 pp. + anexe

● **THE CZECH-ROMANIAN RELATIONSHIPS IN THE INTERWAR PERIOD - THE CENTRAL BANKS - EXHIBITION FROM NATIONAL BANK OF ROMANIA'S ARCHIVE**
Banca Națională a României, 2010, 66 pp.

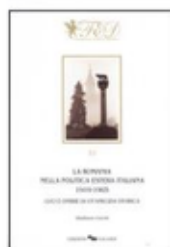
● **Bogdan Murgescu – ROMÂNIA ȘI EUROPA. ACUMULAREA DECALAJELOR ECONOMICE (1500-2010)**
Editura Polirom, Iași, 2010, 523 pp.

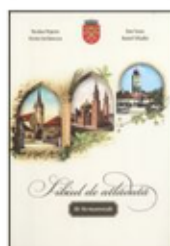
● **Gabriel Badea-Păun – MECENA ȘI COMANDITARI, ARTĂ ȘI MESAJ POLITIC**
Editura NOI Media Print, București, 2009, 212 pp.

● **George Virgil Stoenescu – LUMINA UMBREI**
Editura Univers Enciclopedic, București, 2004, 510 pp.

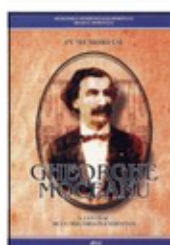
● **Giuliano Caroli – LA ROMANIA NELLA POLITICA ESTERA ITALIANA 1919-1965. LUCI E OMBRE DI UN'AMICIZIA STORICA** (prefazione Giuseppe Vedovato)
Edizioni Nagard, Milano, 2009, 519 pp.

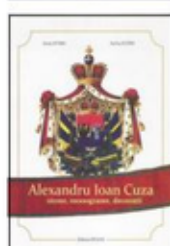
● **Nicolae Pepene, Victor Ștefănescu, Dan Nanu, Daniel Mladin – SIBIUL DE ALTĂDATĂ. ALT-HERMANN-STADT**
Editura Suvenir, Brașov, 2007, 217 pp.

● **Iulian Oncescu, Ion Stanciu – INTRODUCERE ÎN ISTORIA MODERNĂ A ROMÂNILOR (1821-1918)**
Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2009, 349 pp.

● **Ministerul Tineretului și Sportului, Muzeul Sportului – IN MEMORIAM, GHEORGHE MOCEANU LA UN VEAC DE LA TRECEREA ÎN ETERNITATE**
Editura Oscar Print, București, 123 pp.

● **Sorin Iftimi, Aurica Ichim – ALEXANDRU IOAN CUZA, STEME, MONOGRAMME, DECORAȚII**
Editura Kolos, Iași, 2009, 74 pp.

PERFIDUL ALBION

FLORENTINA DOLGHIN

Adesea în istorie o poreclă și un supranume sunt mai cunoscute decât numele propriu-zise ale personajelor. Există nume ce dispar și supranume ce rămân. O etichetă, odată atașată unui personaj istoric, îl condamnă sau îl glorifică pentru eternitate. Pe drept sau pe nedrept.

După moartea unui personaj istoric exista tendința de a se puncta o calitate morală care îl putea reține pentru posteritate: Bravul bravilor a fost mareșalul francez Ney, Regele Soare – Ludovic al XIV-lea, Tigru – Clemenceau. În fine, au existat Albert cel Pios, Iaroslav cel Înțelept, Filip cel Îndrăzneț, Alexandru cel Mare, Richard Inimă de Leu etc.

În cazul când respectivul lăsa amintiri proaste, istoria îl „taxa” repede și prompt cu un atribut dezonorant. Talleyrand a rămas ca Diavolul Șchiop, Maria Tudor a fost cea Sângeroasă, lui Metternich i s-a spus Jandarmul Europei. O trăsătură fizică putea și ea impune o poreclă: Filip cel Frumos, Pepin cel Scurt, Henric al II-lea cel Șchiop, care este nepotul lui Henric... cel Certăreț.

Majoritatea suveranilor „se bucură” de un supranume. Dar și băștăniile au primit nume suplimentare de identificare, și tratatele, și țările, și perioadele istorice. Exemplele pot continua. Vă propunem, în cadrul noii noastre rubrici, povestea unor supranume.

Anglia și Franța, două vecine, multă vreme principalele puteri europene, s-au aflat într-o rivalitate ce a durat câteva secole. După Antanta Cordială, din timpul reginei Victoria, s-au făcut mari eforturi pentru a ameliora relațiile dintre cele două țări, dar fără prea mare succes.

De ambele părți ale Canalului Mânecii porecele au curs potop, îmbogățind cele două limbi. Între acestea, și „Perfidul Albion”, pentru insulele britanice, nume literar utilizat azi doar de unii oameni de carte, cu trimitere la politica de expansiune a acestei țări și la diplomația ei fără scrupule pentru a-și menține imperiul colonial. „Albion”, complet căzut în desuetudine și folosit doar în expresia amintită, probabil celtic, este pus de latini în legătură cu *albus*, alb, cu referire la culoarea falezelor coaste de sud a Angliei, prima imagine văzută de călătorul care, venind în Marea Britanie pe mare, ajunge la Dover.

Un scriitor antic din secolul al VI-lea î.H. (în lucrarea sa *Periplus*, tradusă de Avienus,

la sfârșitul sec. al IV-lea d.H.) nu folosește denumirea de Britannia, ci vorbește despre „Insula hibernilor și *albionilor*”. La fel, geograful grec Pytheas din Massilia (sec. al IV-lea î.H.) îi menționează pe *albioni* și hiberni. Se mai spune că Albion ar veni de la numele fiului lui Neptun, gigantul Albion, care ar fi descoperit țara și ar fi stăpânit-o o vreme. La începutul secolului al VIII-lea, călugărul englez Beda Venerabilul (672-725) deschide astfel scrierea sa *Istoria ecleziască a poporului englez*: „Britannia este o insulă în Ocean, care altădată se numea Albion.” A Holder, în *Alt-Keltischer Sprachschatz* (Vechiul lexic celtic – 1896), traduce Albion prin *Weissland* (Țara albă).

Adăugarea adjectivului „perfid” substantivului Albion apare prima oară în 1793, în poezia unui fost militar, aghiotant al mareșalului de Saxa, marchizul Augustin Louis de Ximenez (1726-1817): „Să atacăm în apele sale perfidul Albion”. Mult timp sintagma i-a fost

atribuită lui Napoleon, afirmație contrazisă ulterior, pentru că era frecvent uzitată în timpul Revoluției franceze, după execuția lui Ludovic al XVI-lea, în ianuarie 1793. Expresia, într-o formă asemănătoare, a fost folosită și de episcopul Jacques-Bénigne Bossuet (1627-1704): „L'Angleterre, ah! la perfide Angleterre!” (Anglia, ah, perfida Anglie). ■

Una dintre numeroasele întrupări ale „Perfidului Albion”, apărută în revista Punch cu explicația „Prim-ministrul Benjamin Disraeli socotind cum poate pune mâna pe Canalul de Suez”

și de o parte a clasei mijlocii, pentru multe sute de ani.

După formarea statului unitar numit inițial Regatul Unit Shilla (668-935) și apoi Regatul Goryo (935-1392), Coreea a cunoscut o amplă dezvoltare economică și socială. Lipsa unei scrieri proprii constituia însă un impediment în evoluția nu numai a limbii, ci și a culturii, întrucât ideogramele nu puteau reda pe deplin gândirea, mentalitatea și specificul național. Cel de al patrulea rege urcat pe tronul noii dinastii Joseon (1392-1910), Sejong cel Mare, a fost primul care a înțeles nevoia de a avea un alfabet adecvat propriei limbi și s-a implicat personal în elaborarea lui. Regelui, un talentat lingvist, i se atribuie chiar o remarcă: „A scrie limba coreeană cu caractere chinezești este... ca și cum ai pune niște pătrate într-o cutie rotundă”.

Pentru a veni în ajutorul supușilor și îndeosebi a oamenilor de rând, care nu știau să scrie și să citească, suveranul și un grup de învățați de la „Palatul Înțelepților”, după multe experimentări, inventează un alfabet fonetic corespunzător sunețelor coreene, care să poată fi învățat și folosit cu ușurință. Alfabetul a fost promulgat

Ușă tradițională coreeană cu cercevele

oficial în anul 1446, cu denumirea *Hun min jeong eum*, adică „Sunete corecte pentru instruirea poporului”. Potrivit *Analelor regelui Sejong*, alfabetul, împreună cu o prefață scrisă personal de monarh, a fost publicat „în luna a noua a anului lunar 1446”. În zilele noastre, anual, Ziua alfabetului este amplu marcată ca o sărbătoare națională, la 9 octombrie în Republica Coreea, și la 15 ianuarie în R.P.D. Coreeană.

Alfabetul coreean are 24 litere de bază (14 consoane și zece vocale). Din literele de bază se mai formează cinci consoane duble și 11 diftongi.

Nu se cunoaște cum s-a ajuns la forma acestor litere. Se pare că regele și învățații

au studiat diferite scrieri, precum cea mongolă, uigură, chineză, care le-ar fi putut oferi idei pentru crearea propriului alfabet. Printre coreeni poate fi întâlnită și părerea, destul de plauzibilă, că sursa de inspirație pentru suveranul inventator ar fi fost modelul cercevelor ferestrelor și ușilor tradiționale de la Palatul regal, pe care se lipa o hârtie specială semitransparentă de orez. Se spune că într-o zi, privind gânditor spre aceste ferestre, care permiteau pătrunderea unei lumini difuze, monarhului i-a venit ideea ca literele să aibă forma umbrelor lăsate în cameră de cercevelele respective. Semnele grafice ale alfabetului par să confirme ideea de mai sus. Litera *m* este un pătrat (ㅁ), *c/k/g* este partea de sus și din dreapta pătratului (ㅇ), iar *n* este cealaltă parte (ㄴ) etc. În cazul vocalelor, asemănarea este și mai mare.

Literele coreene sunt formate din liniuțe așezate orizontal, vertical și înclinat. Liniuțele verticale și cele înclinate se scriu de sus în jos, iar cele orizontale de la stânga la dreapta. Cuvintele coreene se scriu cu grupuri de silabe, care pot conține până

Regele Sejong cel Mare, părintele alfabetului

Coreenii se numără printre puținele popoare care au și se mândresc că au un alfabet propriu, creat de ei și unicat în lume. O dovadă în acest sens este și faptul că, la Expo 2010 de la Shanghai, din China, pavilionul Republicii Coreea este o construcție sofisticată, realizată din module care simbolizează literele acestui alfabet.

Palatul regal Kyong bok
din Seul

Inventat în secolul al XV-lea, de regele Sejong cel Mare (1418-1450), alfabetul, care în Republica Coreea este denumit Han geul (pronunția în limba română este Han gâl), iar în R.P.D. Coreeană Jo-seon geul (pronunțat Ciosăn gâl), este considerat una dintre cele mai interesante invenții ale poporului coreean.

POVESTEA ALFABETULUI COREEAN

IZIDOR URIAN

● Se scria în chineză, dar lectura se făcea în coreeană ● Numai nobilii puteau citi fluent ● Litere – după modelul luminii căzute pe cercevelele ferestrelor și ușilor ● Nu de sus în jos, ci de la stânga la dreapta ● Un om instruit poate învăța alfabetul într-o dimineață ● Desconsiderat inițial de intelectuali, se impune la mai bine de 500 de ani de la inventarea lui

In lipsa unui alfabet propriu, coreenii, ca și alte popoare din Orient, au preluat sistemul de scriere clasic chinez cu ideograme, la începutul mileniului I d.H., când zona de nord a Peninsulei Coreene se afla sub ocupație chineză.

Scrierea limbii coreene cu ideograme comporta mari dificultăți, mai ales că ele –

coreeana și chineza – nu fac parte din același grup de limbi și sunt complet diferite ca structură, morfologic și sintactic, dar și ca pronunție. În realitate, se scria în limba chineză și se citea în limba coreeană și, din acest motiv, numai o parte a nobilimii, de regulă bărbați, era în măsură să scrie și să citească fluent. Pentru ușurarea citirii și în-

țelegerii de către coreeni a ideogramelor chineze, numite de ei *hanja*, au apărut diverse sisteme de semne și simboluri, care indicau pronunția și sensul în limba coreeană a ideogramelor lângă care erau puse. Un asemenea sistem – *Idu* –, creat în secolul al VII-lea, a ușurat într-o oarecare măsură folosirea ideogramelor atât de către nobili, cât

Pastila de cuvinte

În lucrarea amintită deja a lui N. Stoicescu, Cum măsurau strămoșii. Metrologia medievală pe teritoriul României (Magazin istoric, nr. 3/2010), este prezentată situația specială din țările române, unde pământul era al obștei, cu reguli specifice de împărțire a lui și unități de măsură corespunzătoare, diferite de unitățile de suprafață propriu-zise.

În cadrul obștei agrare, părțile din pământ nu erau alese. Cea mai bună caracterizare a acestei stări de lucruri o găsim la G. Ghibănescu (citată de N. Stoicescu), care descrie în ce mod funcționa devălmășia pământului, după cum urmează: „stăpânirea răzășască este aceea unde o bucată de loc încungiurată cu hotară o stăpânesc mulți obrazi [=persoane] împreună, stăpânitori cu toții, însă să fie parte nemărui despărțită cu hotară, nici locul cunoscut unde este parte fieștecărui, ci stăpânesc toți toată acea moșie împreună, având ei în de ei știință câtă parte i se vine fieștecărui dintr-o moșie stăpânită de toți împreună“. Odată cu secolul al XV-lea, când încep vânzările de pământ din cadrul obștei, în documentele moldovenești se vorbește de vânzări de părți de sate, fără să li se precizeze hotarele („din tot hotarul a treia parte“).

MĂSURI DE SUPRAFAȚĂ

Academician MARIUS SALA

Cele mai vechi măsuri folosite la împărțirea pământului din cadrul obștei erau denumite *bătrânul* (în Moldova) și *moșul* (în Țara Românească), două vechi cuvinte românești: *bătrân* continuă lat. *veteranus*, iar *moș* este un derivat regresiv de la *moașă*, cuvânt păstrat din traco-dacă. Sensul acestor cuvinte este glosat cel mai exact de N. Stoicescu: „numele ce se dădea unei părți din teritoriul satului, care aparținea, la începuturile acestuia, unui fondator real sau prezumtiv al satului respectiv“. Numărul acestor părți nu era același pentru fiecare sat. El se putea micșora, în cazul în care unii dintre întemeietorii nu aveau urmași.

Împărțirea în *bătrâni* și/sau *moși* nu era singura formă de repartizare a pământului obștei. Alte modalități de împărțire au fost *delnița* și *jirebia*.

Lingvistul francez Du Cange (1610-1688), autorul unui dicționar al latinei medievale

Delniță, cu variantele învechite *dealniță* și *delneță*, este un cuvânt de origine veche slavă (unde *delnița* este un derivat de la *del'* „parte“). Derivatul *delniță* este glosat în dicționare astfel: „(În Evul Mediu, în țările române) Parte din hotarul moșiei satului, care se afla în stăpânirea ereditară a unei familii de țărani ce locuiau în satul respectiv“.

Ca și *moșul* sau *bătrânul*, *delnița* era, la început, un drept asupra unei suprafețe nedeterminate de teren. Hotărnicia se făcea, de obicei, la vânzarea părții respective sau când stăpânul ei dorea să iasă din devălmășie. În Dicționarul Academiei sunt menționate alte două sensuri

ㄱ	ㄴ	ㄷ	ㄹ	ㅁ	ㅂ	ㅅ	ㅇ	ㅈ	ㅊ	ㅋ	ㅌ	ㅍ	
c/k/g	n	t/d	r/l	m	p/b	s/	ng final	gi/ci	h	Ci/ hi	kh	Th	ph
ㅏ	ㅑ	ㅓ	ㅕ	ㅗ	ㅛ	ㅜ	ㅠ	ㅡ	ㅣ				
a	ia		iă	o	io	u	Iu	i/ă	i				
Consoane și vocale													
ㄲ	ㄸ	ㅃ	ㅆ	ㅈ									
kk	tt	pp	ss	jj									
ㅊ	ㅌ	ㅍ	ㅑ	ㅓ	ㅕ	ㅗ	ㅛ	ㅜ	ㅠ	ㅡ	ㅣ		
č	ič	e	ie	ö	wi/ui	li	wa/oa	wě	uă/wă	we/ue			
Consoane duble și diftongi													

la cinci litere, așezate în dreapta sau sub litera inițială, pe unul, două sau chiar trei rânduri, conform unor reguli. Vocale și diftongul care formează singure o silabă sau se află la începutul unei silabe primesc în fața lor un mic cerculeț, care nu are însă nicio semnificație.

În prezent, spre deosebire de trecut, când s-a scris și citit de sus în jos și de la dreapta la stânga, în mod curent, se scrie și se citește orizontal, de la stânga la dreapta. În anul 1940 s-a descoperit o nouă ediție a alfabetului din 1446, intitulată *Hun min jeong eum haerye*, care cuprindea în plus și numeroase exemple și explicații, date de învățații de la Palat privind folosirea lui, și care se încheie cu aprecierea că „un om instruit poate învăța acest alfabet într-o dimineață, iar unul neinstruit, în zece zile”.

De remarcat este faptul că, pentru o anumită perioadă, alfabetul nu s-a bucurat de susținere din partea unor intelectuali, care îl socoteau înjositor, „creat pentru oamenii de rând”. El era desconsiderat și denigrat, ca „scris popular”, „litere de dimineață”, „scriere pentru femei”, „scriere pentru copii” etc. Mai mult chiar, un rege mai puțin instruit și vizionar, precum despotul Yonsangun (1495-1506), a interzis învățarea și folosirea lui.

Cu toate acestea, introducerea alfabetului a fost o

preocupare constantă a autorităților, care au luat măsuri pentru a fi învățat de populație. Cu acest alfabet au fost tipărite poeme și povești despre eroii legendari și viața lui Buddha, povestiri cu acțiune etc. A fost înființat chiar și un Minister al Cercetării.

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, alfabetul coreean se învăța deja în școli, se folosea, concomitent cu ideogramele chineze, la scrierea unor documente oficiale, iar în anul 1896 apare primul ziar cu grafie coreeană. La începutul secolului al XX-lea, alfabetul inventat în 1446 este atât de larg folosit, încât, în anul 1912, învățatul Ju Sigyeon propune ca el să fie numit *Han geul* (Scriere coreeană), nume pe care îl poartă și în zilele noastre.

În timpul ocupației japoneze (1910-1945), mai precis în anul 1938, a fost interzisă

folosirea alfabetului coreean atât în școli, cât și în publicații.

După eliberare, Republica Coreea a hotărât, în anul 1948, ca *Han geul* să fie alfabetul oficial al țării. O decizie similară a fost adoptată în anul următor și în R.P.D. Coreeană. Atenția pe care coreenii au acordat-o acestei probleme este demonstrată și de faptul că, în anul 1969, președintele de atunci al Republicii Coreea, Park Chung Hee, a caligrafiat personal în *Han geul* numele porții principale de sud a Palatului regal Kyong bok din Seul, scris inițial cu ideograme.

Cu toate acestea, în unele publicații sud-coreene pot fi întâlnite și în zilele noastre cuvinte scrise cu ideograme. Folosirea acestora este motivată de faptul că fondul de cuvinte coreean conține numeroase cuvinte de origine chineză, care pot fi mai ușor înțelese dacă sunt scrise cu ideograme. Din același motiv, cât și pentru a putea citi și înțelege vechile scrieri, elevii coreeni învață încă din școala medie 1.800-2.000 de ideograme.

În anul 2009, un trib cu 6.000 de locuitori dintr-o insulă indoneziană a preluat și adaptat *Han Geul* pentru scrierea limbii *Cia Cia*, folosită de membrii tribului. ■

Pavilionul Republicii Coreea de la Expoziția Internațională Shanghai 2010

Una dintre primele monografii scrise de europeni despre credințele, obiceiurile, instituțiile și cultura otomanilor este cea a lui Georgius al Ungariei, călugăr dominican, numit, uneori, în scrierile timpului și Captivus Septemcastrensis (Prizonierul ce a trecut

prin șapte orașe) sau Georgius din Romos (Medias). Lucrarea sa poartă titlul Tractatus de moribus, conditionibus et nequicia Turcorum (Tratat despre obiceiurile, starea și perversitatea turcilor) și a fost publicată în jurul anului 1480.

GEORGIUS DIN MEDIAȘ: CREDINȚELE ȘI OBICEIURILE OTOMANILOR

Avansarea otomanilor până la Viena (miniatura din dreapta înfățișează o scenă din timpul asediului orașului de către sultanul Süleyman, în 1529) a creat un sentiment puternic de spaimă față de „turci”, reflectat și în legendele create pe seama stăpânirii otomane. Cruzimea care le era atribuită este ilustrată și de imaginea din centru. De asemenea, sistemul recrutării de copii pentru a fi crescuți ca pași sau ca ieniceri era considerat de occidentali o dovadă a cruzimii, în vreme ce în imperiu, așa cum arată și miniatura din stânga, creștinii se înghesuiau să își înscrie copiii în sistemul devșirme, care le putea asigura promovarea socială

Dr. RĂZVAN TATU

Opera, neremarcată decât extrem de rar până acum, poate fi considerată, după toate probabilitățile, primul tratat scris de un cărturar născut pe meleagurile noastre, așadar înaintea lui Dimitrie Cantemir (care a publicat *Istoria creșterii și descreșterii Imperiului Otoman* între 1714-1716), cea mai valoroasă relatare despre viața și instituțiile turcilor otomani din secolul al XV-lea. Sunt consemnate experiențele unui locuitor de prin părțile Sebe-

șului, capturat de otomani în anul 1438 și ținut în robie până în 1458, când și-a recâștigat libertatea, s-a întors în Italia, devenind, în final, călugăr în cadrul celebrului ordin al dominicanilor.

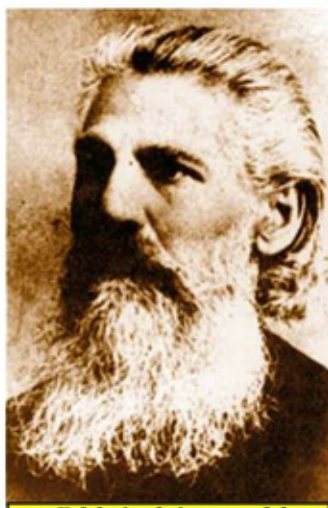
Cartea a fost tipărită în mai multe ediții în limba latină, între 1480-1550, suferind ușoare modificări în titlu, dar și în limba germană (1530-1531). La origine, ea se împarte în șapte secțiuni. Ne vom opri însă în continuare numai asupra detaliilor privitoare la

convingerile religioase ale otomanilor.

Prima ediție a apărut la Roma și oferea o anumită perspectivă asupra sentimentelor nutrite de europeni față de noua amenințare otomană. Linia a fost urmată și de celelalte ediții latine, de până la 1530. Cele tipărite în Germania, atât în limba latină, cât și cele în limba germană au avut un scop diferit sau cel puțin suplimentar, ce apărea, limpede, în prefața scrisă de către Martin Luther la una

ale cuvântului, care arată că semnificația acestuia a evoluat. Unul, învechit și popular, este „fâșie de teren îngustă și lungă, situată de cele mai multe ori într-o luncă sau pe un delușor, folosită ca loc de arătură, fânează etc.; prin extensie, moșie” (de menționat că *moșie* înseamnă „proprietate funciară moștenită” și este derivat de la *moș* „proprietate moștenită”). Celălalt sens este „unitate de măsură a suprafețelor, egală cu aproximativ 45 de stânjeni pătrați”. În mod obișnuit însă, *delnițele* nu erau egale între ele.

Jirebie era un termen sinonim cu *delniță*, dar circula numai în Moldova. Originea cuvântului nu este clară. În primul rând, trebuie să observăm că, în Dicționarul Academiei, există două cuvinte *jirebie*. Unul este regional, înregistrat prima dată la Simion Florea Marian, în discursul său de recepție la Academia Română, intitulat *Chromatică poporului român* (1882); are multe variante (*jârebghie*, *jerbie*, *jurăbie*, *sireabă*) și înseamnă „grup de treizeci de fire de tort formând o unitate de măsură la urzit, la depănat”. Al doilea cuvânt, care circulă în Moldova și Bucovina, înseamnă „bucată de pământ, mai mult lungă și îngustă, considerată și ca măsură de teren”, și vine din slavul *zerebij*, care era traducerea în slavă a latinescului *sors-tis*.

Folcloristul și etnograful
Simion Florea Marian (1847-1907)

În Dicționarul latinei medievale al lui Du Cange (1688) se precizează că romanii numeau *soști* „câmpiile din provinciile cucerite, pe care le împărțeau și le atribuiau prin tragere la *soști* ostașilor”. Stoicescu crede că acest sistem a fost moștenit de la romani. Primul cuvânt, cel regional, este mai puțin clar ca origine.

Prezența lui în aromână (*jireagl'ă*) și meglenoromână (*jireagă*) pare să indice că ar fi vorba de același cuvânt slav, cu un sens „mănunchi de fire” neatestat (așa cum sugerează termenii *sfoară* și *funie*, din același domeniu, care au și ei sens dublu: „fir” și „parcelă de pământ”).

Sensul de „fir” se regăsește și în magh. *zseréb*, care este însă cunoscut numai la secui (termenul curent din maghiară este *pászma*); maghiarul *zseréb* este deci, în mod sigur, împrumutat de la români, la fel ca diminutivul *zsiribica*. Un argument contra originii maghiare a românescului *jirebie* cu sensul din domeniul textil, origine propusă de A. Cihac, este și existența cuvântului în aromână și meglenoromână (cele două dialecte românești sud-dunărene nu au cuvinte maghiare). ■

(Va urma)

Știința în cuvinte potrivite
cu Corina Negrea și Dan Manolache
luni-vineri de la 13.15

Radio
România
Cultural
cultural.srr.ro

Practic, se temea de forța seducătoare exercitată de religia islamică, ce i-ar fi putut ademini pe creștinii ce trăiau între otomani: „Nu există nimeni care să aibă suficientă tărie pentru a rezista acestei forțe rele. Ea este atât de mare și de crudă, încât îl ucide pe om atât trupește cât și sufletește, aruncându-l în iad, în timp ce sufletul rămâne în trup“.

Experiența dervişilor

Unul dintre cele mai interesante aspecte ale cărții lui Georgius îl reprezintă strategia, rafinată, prin care reușește să atragă atenția asupra multor exemple ce puteau convinge de reaua natură a otomanilor. Dar, la o privire mai atentă, se poate observa că relatarea exprimă mai mult simpatie decât critică. În concepția sa, otomanii îi țineau pe robi în viață, tocmai pentru a le răpi sufletele, prin convertirea la Islam. Pe de altă parte, făcea aluzii la un luminat sultan, cel mai probabil Mehmed al II-lea Cuceritorul (1451-1481), care se dovedise, de altfel, foarte generos și un sprijin pentru bisericile creștine, manifestând, în același timp, curiozitate pentru învățăturile și slujbele creștine.

La prima vedere, aproape orice aspect al vieții și culturii otomanilor părea superior culturii și modului de viață al europenilor. Deși otomanii au fost învingători în

Chipuri de „turci“, văzute de occidentali

multe războaie, ei nu au căzut pradă aroganței, precum creștinii – sesiza Georgius. Autorul se dovedește foarte ferm într-un punct crucial: otomanii nu au forțat pe nimeni să se convertească la Islam, nici nu au încercat, cu orice preț, să-i oblige pe oamenii de alte convingeri să adopte credința lor. Ca exemplu, nici lui nu i s-a impus aceasta, deși a trăit 20 de ani între ei.

Nu aduce nicio dovadă cu privire la caracterul fals al modului de viață și al credinței musulmanilor, oferind ca singură explicație pentru viața impresionantă a imamilor și ascetilor (*derviş*) musulmani *puterea diavolului*. În același timp, le-a admirat performanțele, arătând că acei oameni se bucurau de experiența viziunilor și extazelor spirituale, poate chiar mistice, și că mulți musulmani acceptau învățătura creștină potrivit căreia

Iisus a fost conceput, printr-o minune, în pântecul Fecioarei Maria.

Georgius își arată fascinația pentru acei vizionari religioși. Mărturisește că a fost martorul unei revelații mistice în timpul unui dans, auzind voci spirituale venind de la un derviş, iar altul a căzut într-o transă adâncă, părând mort. Mai departe, îi aseamănă cu niște îngeri, mai ales datorită faptului că se bucurau de un statut special, asemenea unor învățători speciali sau

duhovnici în sânul comunității. Dar îi și condamnă, întrucât unul dintre ei blestemase o familie care nu îl primise în casă, socotindu-i *posedați de diavol*.

În momentul revenirii din robie, moment ce corespunde aproape unei iluminări spirituale, Georgius s-a întors însă radical împotriva Islamului, calificând fiecare experiență trăită în spațiul otoman ca nedreaptă, negativă, ca pe o lucrare înșelătoare a diavolului, adică o pură iluzie. Deodată, minunata lume a otomanilor a devenit opera Antichristului. Inspirat, probabil, de viziunile apocaliptice ale călugărului calabrez Joachim de Flora (1130-1202), din care unele secțiuni au apărut în finalul Tratatului, Georgius poate fi considerat un apărător convins al dogmei creștine. ■

dintre versiuni. Luther se folosea, practic, de scrierea lui Georgius pentru a lansa o serie de comparații nefavorabile cu adversarii catolici, dar și cu preoția și ordinele monahale, susținând, în același timp, superioritatea religiei creștine, dar numai în conformitate cu propria lui versiune.

Atracția Islamului

Dar să ne întoarcem la firul poveștii lui Georgius... În nenumărate rânduri, autorul însuși a părut să fi fost chiar pe punctul de a se converti la Islam, experimentând diferite forme de viziuni mistice. În ciuda tentațiilor, în final, s-a întors la creștinism, pentru care, la bătrânețe, și-a afirmat atașamentul ferm. Însă analizele făcute pe textul său îi demonstrează admirația deosebită pentru cultura otomană. Spiritul critic față de Islam poate fi interpretat, după cum au remarcat unii autori, ca o formă de autoapărare împotriva fricii de a fi încălcat normele europene tradiționale.

O mulțime de date indică faptul că textul era foarte citit, în acea perioadă, printre europeni, popularitatea datorându-i-se, în primul rând, temerii de înaintarea rapidă a otomanilor în Europa.

Una dintre edițiile scoase sub îngrijirea lui Luther a venit într-un moment ce putea fi

Martin Luther

considerat potrivit, tocmai când sultanul Süleyman I (1520-1566) începea asediul Vienei. De la căderea Constantinopolului, în 1453 (*Magazin istoric*, nr. 5/2010), se impusese o adevărată turcofobie în toată Europa, opinia publică simțindu-se amenințată nu numai politic, ci și religios. În același timp, as-

censiunea Imperiului Otoman stârnea o considerabilă curiozitate, dacă nu chiar o vădită admirație. În fapt, încă din a doua parte a secolului al XVI-lea, interesul pentru cultura otomană, persană, indiană, manifestat de cei care călătoreau prin Orientul Apropiat, crescuse.

Georgius a abordat controversata și interesanta temă într-o manieră rațională, schițând, în primele capitole, originea otomanilor, expansiunea, dar și etimologia numelui, aplecându-se, apoi, asupra religiei.

Al treilea capitol poartă titlul *Cât de teribilă este secta turcilor și de ce trebuie să ne temem de ei*, în directă legătură cu opinia generală, potrivit căreia ascensiunea puterii otomane semnifica

începutul apocalipsei. Pe lângă aceasta, Georgius remarcase și o tot mai mică înclinație spre cultivarea binelui și o sporită atracție spre lăcomie, sete de avere, lipsă de ascultare. Însă amenințarea otomană trecea drept apogeul tuturor semnelor prevestitoare malefice, ce obsedau societatea medievală târzie. Autorul descoperea însă, cu stupefație, că nimeni nu părea interesat de încercarea crucială prin care trecea creștinismul.

În opinia sa, otomanii îi privau pe oameni de libertate materială, dar, mai ales, le distrugau puterea spirituală și le slăbeau statornicia credinței.

Veni IOACCHIN Praclari ed quā cernis imago
Qui vult, atque animo mirus in orbe fuit.

Joachim de Flora

de inteligența picturală. Iar aceasta se verifică pe deplin în cazul capodoperei sale: fresca din casa scărilor de onoare a palatului episcopal din Würzburg (Bavaria).

Aici a sosit Giambattista Tiepolo în anul 1750, însoțit de doi dintre fii săi, Domenico și Lorenzo, la invitația prințului-episcop Karl Philipp von Greiffenklau. Contractul prevedea, inițial, decorarea Salonului imperial. De această sarcină se achită cu brio, compunând plafonul oval și două scene murale în registrul unei comuniuni între *imperium* și *Ecclesia*. Astfel, scenele parietale comemorează căsătoria, în 1156, a împăratului german Frederic I Barbarossa din casa Hohenstaufen (1152-1190) cu Béatrice de Bourgogne, oficiată la Würzburg de episcopul Harold, respectiv investirea sa ecleziailă, în vreme ce plafonul, reprezentând-o pe tânăra împărăteasă purtată de atelajul zeului Apollo, conferă corelării dintre imperiu și Biserică o dimensiune solară, cosmologică. În această schemă grandioasă își fac loc, totuși, felurite licențe, precum fundalul de for roman al înscăunării episcopului Harald sau distribuirea unor contemporani în rolurile personajelor (episcopul însuși este redat cu trăsăturile comanditarului din secolul al XVIII-lea).

Încheierea acestei antreprize a însemnat, pentru Tiepolo, începutul a ceea ce avea să devină opera capitală a întregii sale cariere, probabil cea mai mare frescă lucrată vreodată și, în același timp, apogeul vechii retorici a picturii murale întreținute de maeștri italieni precum Pietro da Cortona sau Andrea Pozzo. Pe suprafața de circa 600 de m² a plafonului boltit peste scara de onoare se desfășoară un titanic spectacol alegoric: imaginea Cerului (cu zborul lui Apollo și al altor zeități, cu personificările anotimpurilor, ale zodiilor și ale orelor), suprapusă peste cea a Pământului (reprezentat prin alegoriile celor patru continente ale mapamondului modernității timpurii). Mișcarea lăuntrică a acestei narațiuni poartă privirea către glorificarea prințului-episcop Karl Philipp von Greiffenklau, a cărui efigie este încorporată în friza Europei. Ca un amănunt, și aici raportul dintre planurile realității este bruiat: imortalizării conven-

Casa scărilor de onoare a palatului episcopal din Würzburg

ționale, din profil, a comanditarului îi corespunde implauzibila resurecție a grifonului de pe blazon.

Ingeniozitatea lui Tiepolo se vedește cu deosebire în distribuirea scenele și dozarea efectelor, în perfectă corelare cu particularitățile amplasamentului, mai precis cu secvențialitatea parcurgerii treptelor scărilor de onoare. Astfel, vizual, avem acces mai întâi la America, ultima descoperire geografică, deasupra căreia se află Apollo (o transparentă aluzie la dezvăluire, la lumina adusă de civilizație) iar abia la urmă, parcurgând vizual Africa și Asia,

ne oprim în dreptul Europei – sfârșit al lecturii iconografice din acest spațiu, dar început al incursiunii vizuale din Salonul imperial.

De asemenea, luminozitatea de diferite intensități regizată de arhitectul Balthasar von Neumann este speculată de Tiepolo, în vreme ce redarea abreviată a personajelor ține cont de curbura bolții. De remarcat este faptul că de nicăieri această pictură nu poate fi cuprinsă în integralitatea ei. Există, apoi, o gradare a privirii dinspre vertical (zona de naștere a bolții și locul continentelor) spre orizontal (plafonul propriu-zis). Rezultă de aici nu doar un dinamism al privirii, ci mai ales o mobilitate a figurației: personajele par a se mișca în ritmul parcursului spectatorului, completând, astfel, propria agitație.

Spectacolul cosmologic – această amplă frescă a universului (căci zeitățile trimit, în fapt, dincolo de limita sferei celeste) – este gândit ca o apoteoză a Europei. Către personificarea ei – o prezență feminină, în tradiția iconologică inițiată, la sfârșitul secolului al XVI-lea, de Cesare Ripa – indică gesturile celorlalte trei. La fel, prezența fizionomiilor „albe” în cortegiile continentale demonstrează, dacă nu subordonarea sau controlul prin comerț, în mod cert o viziune eurocentrică. Atributele Europei, anume artele, muzica, religia, fastul, dar și războiul, indică neîndoiește asumarea poziției de lume civilizată, în raport cu care celelalte trei (reprezentate prin animale exotice, caravane, decoruri luxuriante) se plasează. ■

Povestea unui tablou

Europa (detaliu – Apoteoza prințului – episcop von Greiffenklau (în medalion))

SPECTACOL COSMOLOGIC ȘI INTELIGENȚĂ PICTURALĂ

COSMIN UNGUREANU

Incontestabilă înrăurire face astfel ca lumea încheată sub penelul lui Tiepolo să reflecte fidel chipul și metabolismul Serenissimei crepusculare. Ambele suferă, în fapt, de o anumită nevertebrare și inconsistență, de o înlănțuire de *allegro* și *largo*, de o melancolică exuberanță. La suprafață însă percepem în primul rând virtuozitatea și lustrul.

Pictorul nostru a lăsat o operă uriașă, ce însumează, pe lângă nenumăratele uleiuri și desene, decorarea în frescă a mai bine de zece palate și vile venete, a unei reședințe episcopale bavareze și a palatului regal din Madrid. Acestei tehnici picturale i-a împins la limită procedeele și mizele, accentuând, de pildă, efectul iluzionist, îmbinând abil regimul alegoriei cu detaliul cotidian sau jonglând cu diferitele planuri ale realității.

A avut o imaginație fundamental teatrală, potențată de prietenia contelui Francesco Algarotti (literat de Curte cosmopolit, autor, între altele, al unor eseuri despre pictură și operă). În pictura lui Tiepolo, artificiile artei dramatice sunt decelabile la nivelul relațiilor dintre personaje (declamatorii, uneori prea afectate), la cel al costumelor (fanteziste, anacronice) sau, în sens imediat, în zona scenografiei.

Se cuvine a fi amintit că, la Veneția, conexiunile dintre pictură și teatru (sau operă) încep să se înfiripe deja în secolul al XVI-lea, dublate de colaborarea dintre pictori și scenografi. Către acea epocă, de altminteri, se întoarce Tiepolo, proclamat de contemporani drept un *Veronese redivivus*. Dacă sub aspectul expresivității i se poate reproșa, eventual, un exces al vivacității, o atare dereglare este compensată

SOE ROMÂNIA. O ISTORIE

Roosevelt și Churchill răspund reporterilor, la Casablanca

MIHAI RETEGAN

Un oraș marocan cu clădiri albe, în care backgroundul maur se întâlnește cu puternice influențe franceze și spaniole, scăldat de valurile Atlanticului: Casablanca. A intrat în istorie nu datorită celebrului film, în care jucau nu mai puțin celebrii Ingrid Bergman și Humphrey Bogart, ci din pricina unei întâlniri a două personaje cel puțin la fel de notorii: Sir Winston Churchill și Franklin Delano Roosevelt (FDR), premierul Marii Britanii și, respectiv, președintele Statelor Unite.

Și poate nici asta nu ar fi fost cine-știe-ce, dacă din gura celui de-al doilea nu ar fi ieșit porumbelul, și din păcate nu era cel alb: la o conferință de presă, pentru a potoli foamea de nouă a jurnaliștilor, președintele Roosevelt, fără o consultare prealabilă cu premierul Churchill, a anunțat că adoptarea față de Puterile Axei a politicii capitulării necondiționate era singura modalitate de a asigura pacea postbelică.

Deși luat pe nepregătite, premierul britanic a reiterat acest punct de vedere, pe care FDR îl împrumutase dintr-o corespondență veche de peste trei sferturi de secol, din anii Războiului Civil American.

Dar nu istoria deciziei era importantă, ci motivația și consecințele ei. Așadar, ea era destinată urechilor lui Uncle Joe (unchiul

Joe), Iosif Stalin, președintele Consiliului Comisarilor Poporului, pentru a-l convinge că nu este cazul să semneze o pace separată cu germanii, deoarece occidentalii vor lupta până la înfrângerea totală a Germaniei.

Pe de altă parte, ea era destinată și germanilor, forțându-i pe aceștia să lupte pe Frontul de Est până la sfârșit, cu speranța că anglo-americanii vor ajunge în Vaterland (Țara-mamă, Germania) înaintea sovieticilor. Dar declarația a însemnat și o cruntă lovitură pentru rezistența germană, care spera să obțină ajutor de la aceiași anglo-americieni în acțiunea de a-l înlătura pe Adolf Hitler. Astfel că replica ministrului german al Propagandei, dr. Joseph Goebbels (Aliații nu vor doar răsturnarea lui Hitler și a regimului său, ci și distrugerea Germaniei și înrobirea poporului german), avea să prindă foarte ușor. Iar de aici și până la războiul total proclamat de același personaj, la 18 februarie 1943, nu a mai fost decât un pas. Nu că ceea ce s-a petrecut după 18 februarie avea să fie mult diferit de ceea ce se întâmplase anterior, doar că acum avea un nume! Nu-i de mirare, așadar, că decizia de la Casablanca a avut și va mai avea susținători și adversari.

Dar chiar și fără întâlnirea de la Casablanca, anul 1943 a fost crucial pentru

CAPTOR

3

1866. În localitatea Königgratz (astăzi Hradec Kralove, în Republica Cehă) are loc o bătălie între prusaci și austrieci, în timpul Războiului austro-prusian de șapte săptămâni, cunoscută ca bătălia de la Sadova. Va fi o victorie clară a prusacilor, care înaintează îndrăzneț, profitând de acoperirea oferită de porumbul înalt și de fumul provocat de artileria dușmană. Odată ajunsă în apropierea liniilor austriece, infanteria atacă în forță și capturează 50 de tunuri ale austrieșilor, care pierd pe câmpul de luptă 40.000 de morți și răniți.

4

1850. Președintele american Zachary Taylor, un general care s-a remarcat în campania din Mexic și care consideră scena politică de la Washington mai periculoasă decât oricare câmp de luptă, pune piatra de temelie a monumentului dedicat memoriei lui Washington. Este foarte cald în acea zi. Întorcându-se acasă, președintele se repede la laptele rece ca gheața și mănâncă cireșe. O gastroenterită acută sau, poate, holera, îl doboară în câteva zile. „Bătrânul Zach” ținuse în frâu orice tentativă de secesiune, pornind de la disputa legată de sclavia negrilor. „Îi voi spânzura cu mâna mea pe aceia care predică secesiunea, așa cum i-am spânzurat pe dezertori și spioni în Mexic”, declarase generalul cu câțva timp înainte să moară.

10

1937. Tribunalul corecțional din Bruxelles îl condamnă pe Léon Degrelle, fondatorul mișcării rexiste (de orientare naționalistă și fascistă), la patru luni închisoare cu suspendare, în urma unui proces de calomnie, intentat liberalului Henri Jaspar, cel care, în calitate de ministru de Finanțe, a stabilizat francul belgian, salvând țara de la grave mișcări sociale. Nu este primul și nici ultimul proces de acest tip pe care Degrelle îl pierde. De altfel, el are faima unui as în materie de acuzații, adesea false, nefondate, aduse atât membrilor guvernului belgian, cât și diverselor personalități ale lumii financiare. Pe Henri Jaspar, de pildă, l-a acuzat de deturnare de fonduri, mergând până la a-l califica „politician cu suflet tarat”, „avocat nedemn” și „criminal”.

11

1939. Françoise Marette, care va deveni una dintre cele mai cunoscute psihanaliste ale lumii, sub numele de Françoise Dolto (1908-1988), își susține teza la Facultatea de Medicină din Paris, cu titlul *Psihanaliză și pediatrie*. Lucrarea fiind primită în mod strălucit, tânăra se grăbește să-și ceară diploma, pentru a avea autorizația să profeseze. Face asta chiar din ziua susținerii, dar află că trebuie să mai aștepte opt zile până i se va înmâna atestatul. Ceea ce este inadmisibil pentru pasionata doctoriță, care nu mai are răbdare. Merge la Prefectură, de unde urmează a i se elibera documentul, și îl convinge pe funcționar cu entuziasmul ei: „Ascultați, sunt grăbită! Am făcut medicină pentru a lucra și vreau să lucrez”. „Asta este foarte bine, doamnă doctor”, îi răspunde acesta surâzând și îi face rost de un certificat doveditor. „Providență!”, va spune mai târziu doamna Dolto. Câteva săptămâni mai târziu birourile administrative sunt închise. A început războiul.

13

1786. Lady Elisabeth Craven, soția markgrafului de Anspach, care întreprinde în acest an o călătorie de agrement prin spațiul nord-dunărean, pășește în sala mare de audiențe a palatului domnesc din București, în mijlocul căreia stă domnitorul Nicolae Mavrogheni, îmbrăcat după moda otomană. După ce este servită cu cafea și zaharicale, se scoală să-și ia rămas bun, dar unul dintre șambelanii domnitorului îi șoptește să se așeze din nou. „Atunci urechile mi-au fost asurzite de gălăgia cea mai diabolică pe care am auzit-o vreodată... În curtea [palatului domnesc] am văzut tot felul de trompete, tipsii de aramă izbite una într-alta și tobe de toate mărimile [...] Fiecare muzicant se silea să acopere zgomotul vecinului printr-un zgomot mai mare – dacă ar fi fost cu puțință – și eu nu știu dacă nervii mei au mai fost vreodată puși la asemenea încercare, căci însoțitorul meu, care vedea cu ce greutate mă stăpâneam să nu râd, îmi tot spunea: «în numele cerului, nu râdeți!».”

Russell, care rămâne încă o problemă de conjunctură, și Țurcanu a plecat spre București, unde a stabilit legătura cu Dumitriu Gheorghiu și cu șeful acestuia, fost colaborator al SOE în timpul locotenent-colonelului Harris-Burland, Radu Protopopescu. Protopopescu a făcut rost de adăpost pentru Țurcanu și i-a permis să folosească emițătorul radio identificat cu numele de cod „Reginald” din locuința sa. El însuși formase nucleul unei mici organizații prin cooptarea șefului poliției regionale, pe nume Manole, și a unui colaborator al Siguranței, un anume Costică.

Țurcanu a stabilit în scurt timp contactul cu Cairo și mai multe mesaje au fost schimbate, determinând organizarea unei a doua operațiuni, cunoscută drept „Autonomus”. Țurcanu a avut o întrevedere cu Maniu, care, după ce s-a consultat cu Georgescu, Sandu Racotă și cu un inspector din Forțele de apărare aeriană a României, Sandu Ion, a fost de acord ca de Chastelain să fie parașutat în România, în apropiere de moșia lui Racotă. În același timp, Țurcanu a solicitat să fie aprovizionat cu explozivi, echipament radio, bani și alte lucruri necesare traiului.

Cupiditate și rezistență

Între timp, de Chastelain a revenit din Canada în Orientul Mijlociu, după ce a recrutat, pe lângă un număr de unguri

Generalul Sănătescu

și bulgari, doi canadieni nativi români, G.E.S. Georgescu, fratele lui V.C.S. Georgescu, colaboratorul nostru din București, și Victor Moldovan, născut în Cluj, care se stabilea în Canada de aproximativ zece ani. Cei doi români recrutați au efectuat diferite cursuri în Canada și în octombrie 1943 au ajuns la Cairo, pentru a face cursuri de parașutism și alte cursuri speciale SOE.

Un alt recrut, Silviu Meșianu, descoperit de către maiorul Boxshall (acum locotenent-colonelul Boxshall) în Londra, a sosit și el în Orientul Mijlociu, trecând cu succes diferitele cursuri de pregătire.

În timpul absenței lui de Chastelain din Istanbul, locul său în afacerile românești a fost luat de E.C. Masterson, care a stabilit o legătură cu un oficial de la Căile Ferate Române, pe nume Mircea Ciupercescu. Acest individ

fățarnic a pretins că îi reprezintă pe domnul Maniu și pe alți conducători ai rezistenței din România și s-a angajat voluntar ca pentru unele compensații financiare să stabilească legături radio cu Cairo. Considerabile sume de bani au fost puse la dispoziția sa, dar niciun rezultat nu a fost obținut. Ne-a furnizat totuși informații importante despre dezvoltarea căilor ferate în România în timpul ocupației germane și alte chestiuni de interes pentru Ministerul Economiei de Război și Ministerul de Război. În octombrie 1943, lui Ciupercescu i s-a pus la dispoziție un fond special și i s-au mai promis și alte sume de bani dacă va reuși să organizeze câteva zone de parașutare în apropierea frontierei româno-ungare pentru primirea unei echipe BLO [?], care să provoace incidente de frontieră între români și unguri. Obiectivul acestui plan tras de păr, ca să nu-i spunem caraghios, era să creeze stare de război între România și Ungaria și să afecteze astfel liniile germane de comunicații de pe Frontul de Est. Ciupercescu și-a îndeplinit obligațiile numai în măsura care privea acceptarea sumei inițiale; niciun teren de parașutare nu a fost pregătit; și, în pofida cererilor sale de a avea un operator radio, niciun mesaj radio nu a fost transmis. Probabil că am fost norocoși, pentru că mai târziu ne-a fost prezentată o notă de plată de 50.000 lei pentru fiecare mesaj

evoluția celui de Al Doilea Război Mondial. Nu atât bătălia de la Stalingrad sau victoria din Egipt (deși fără ele nu se putea!) au înclinat balanța în favoarea Națiunilor Unite, cât victoria de la Kursk-Orel și scoaterea din război a Italiei au făcut ca zeul Marte să se uite tot mai mult și tot mai des spre Aliți. Încet-încet, Wehrmachtul este constrâns la o retragere continuă, care nu ia sfârșit decât odată cu capitularea necondiționată, la începutul lunii mai 1945.

În statele satelite toată lumea se gândește la o înțelegere onorabilă cu occidentalii, care, pe de o parte, să ofere o soluție rezonabilă celor ce gestionaseră puterea în condițiile preeminenței germane pe continent, celorlalți, ce constituiseră „opozitia”, să le sprijine cucerirea puterii și revenirea la un regim democratic, iar tuturor să le ofere garanții în fața unui apetit teritorial mereu crescând al Uniunii Sovietice. Ceea ce nu știau, sărmanii, nici unii, nici alții, era că soarta lor se „jucase” din momentul în

care la Londra și Washington se recunoscuse dreptul Moscovei de a deține o graniță de securitate prin impunerea unor guverne „prietene” în statele din proximitatea vestică. Neștiind nimic din acestea, românii, de la putere sau din opoziție, se agită, angajându-se în tentative de negociere a unei ieșiri a țării din război. Sunt propulsați în față diplomați despre care la Londra și la Washington se știe că au simpatii occidentale; chiar și aceia care reprezentau conducerea din acel moment a României. Și sunt făcute oferte tentante pentru a determina apariția la Dunăre a unui corp expediționar anglo-american. The bets have been placed, rostise noul crupier tradiționala formulă les jeux sont faits, rien ne va plus (jocurile sunt făcute).

Titlul și subtitlurile acestui nou episod din istoria operațiunilor SOE în România, scrisă de unul dintre actorii de frunte, Alfred Gardyne de Chastelain (Magazin istoric, nr. 3-6/2010) ne aparțin.

Autorul planului loviturii de la 23 august

În mai [1943], Vlădescu-Olt s-a întors de la București la Istanbul și ne-a prezentat planul care a fost cunoscut drept „Planul colonelului Negru”. Acesta a fost un plan politic/militar elaborat pentru o lovitură de stat în cadrul căreia una dintre figurile importante era generalul Sănătescu, care fusese înlocuit de Antonescu de la comandă, din cauza criticării politicii guvernului român de a continua războiul pe teritoriul Rusiei. La acea dată Sănătescu era numit la Palat, așa cum prevedea mai sus-menționatul plan al lui Caranfil de plasare în poziții strategice a personalităților

cheie. Planul reclama un anumit sprijin aerian aliat, dar, din păcate, nu a fost privit atât de serios pe cât merita. Lovitura de stat din august 1944 a fost de fapt „Planul Negru”, înaintat inițial de Vlădescu-Olt.

SOE trimite o echipă în România

Echipa „Ranji” (David Russell și Țurcanu), împreună cu un ghid sârb vorbitor de limba română pe nume Niculic Pira, a trecut Dunărea în România la 22 august 1943. Ei au debarcat între Lipova de Sus și Lipova de Jos. Prin

etape succesive s-au deplasat spre Vârciorova, unde au stabilit contactul cu familia Pitulescu, reprezentanții locali ai Partidului Național-Țărănesc. Grupul „Ranji” a ridicat o cabană mică construită din trunchiuri, ramuri și frunze în care locuia, în timp ce Țurcanu transmitea prin radio de la casa lui Pitulescu. La 2 sau 4 septembrie (Țurcanu nu-și poate reaminti exact), a sosit la colibă și l-a găsit pe David Russell mort, având răni grave la cap. Fusese jefuit de tot ce deținea, inclusiv de cizme. Sârbul dispăruse în pădure. Nu era timp pentru a investiga cauza morții lui David

Nicolae Țurcanu, Sandu Ion și dovedind prudență din partea domnului Maniu un sanitar și un șofer. Din păcate, condițiile meteorologice au fost proaste și după un zbor de două ore deasupra zonei, nereușindu-se identificarea terenului de aterizare și intrând în criză de carburant, avionul a fost obligat să se reîntoarcă la bază împreună cu de Chastelain și restul echipei.

O a doua încercare a fost făcută în noaptea de 5 decembrie, când de Chastelain a fost însoțit de Ivor Porter (acum maiorul Porter) și echipament radio. Încă o dată operațiunea a eșuat, probabil din cauza ineficienței semnalelor luminoase de la sol.

Pentru că orice parașutare în această regiune devenise de acum compromisă, Țurcanu și Sandu Ion s-au deplasat în orașul Roșiorii de Vede, unde au instalat echipamentul radio într-o cameră de hotel. Prin intermediul radioului au fost realizate mai multe aranjamente în vederea unei viitoare lansări și s-a căzut de acord asupra unui teren de aterizare alternativ; în situația că semnalele luminoase nu ar fi putut fi recepționate, s-a propus lansarea în orb în zona agreată, echipa urmând a fi culeasă și transportată cu mașinile aduse de la Roșiori.

„Autonomus“ se parașutează și este arestat

A treia încercare a fost făcută în noaptea de 22 decembrie când, alături de Chastelain și Porter, s-a aflat Silviu Meșianu (acum căpitanul Meșianu), care a fost inclus în echipă cu scopul de a se deplasa în Transilvania și de a pregăti terenuri de aterizare în vederea viitoarelor operații.

Din nefericire, grupul a fost parașutat împotriva ordinelor primite, la 14 km sud-est de zona de lansare, și a fost capturat în ziua următoare.

O istorie detaliată a evenimentelor care au afectat operațiunea „Autonomus“ din momentul arestării grupului și până la eliberarea membrilor în noaptea loviturii de stat din 23 august se află în raportul lui de Chastelain, din care o copie este în posesia locotenent-colonelului Boxshall și o altă copie la Secțiunea Arhive. Oricum, cele mai importante aspecte sunt următoarele.

Înainte de plecarea grupului „Autonomus“, Maniu a transmis prin intermediul emițătorului „Reginald“ că Antonescu a fost de acord să relaxeze situația pentru a permite unui guvern al opoziției să preia puterea, ceea ce însemna că el își dădea seama că politica sa a eșuat și că este în interesul României să o rupă cu Axa. Căzând în mâinile lui Antonescu, de Chastelain și Porter au decis să-l informeze despre atitudinea guvernului Majestății Sale față de România și față de continuarea ostilităților împotriva Rusiei, exact în aceiași termeni folosiți și în cazul lui Maniu în alte împrejurări. Ei au subliniat verbal și în scris lui Ion Antonescu, prin intermediul generalilor Vasiliu și Tobescu, că prima mișcare trebuie să fie trimiterea unor emisari care să aibă depline puteri pentru a primi termenii de armistițiu de la cei trei Aliați. Consecința a fost plecarea din România spre Turcia și de acolo la Cairo a prințului Știrbei, în martie 1944, și a domnului Vișoianu mai târziu.

În ianuarie 1944, Cretzianu a vizitat Bucureștii și a fost informat despre condițiile în care sunt ținuti prizonierii [grupul „Autonomus“ – M.R.] și a luat cu el un mesaj cifrat pentru SOE Istanbul, în care sunt explicate motivele arestării lor. ■

(Va urma)

Instalarea colonelului M. Elefterescu (cel care vorbește) ca prefect al Poliției Capitalei; generalul Picky Vasiliu, ministru secretar de Stat la Interne

transmis. Influența majoră a trupelor germane de ocupație din România a fost trecută cu vederea, din dorința de a induce starea de război între aceste două țări [România și Ungaria – M.R.]. Incidente aveau loc aproape zilnic, dar niciunea [dintre cele două state – M.R.] nu i s-a îngăduit [de către Germania – M.R.] să periclitizeze securitatea de ansamblu a regiunii.

SOE se mută pe mare

Un nou contact realizat de locotenent-colonelul E.C. Masterson a fost cu un anume Constantin Marinescu, fost angajat al uneia dintre importante companii petroliere românești. În cursul anului 1943, Marinescu împreună cu soția au făcut câteva vizite la Istanbul, unde a fost instruit asupra câtorva metode secrete de comunicații prin intermediul radioului. Câteva mesaje au fost primite, dar valoarea totală a acestei colaborări a fost redusă.

S-au făcut încercări pentru a asigura sprijinul senatorului Vasiliu din București, legătura stabilindu-se prin intermediul sursele poloneze. Dar simpatiile lui Vasiliu se schimbaseră fundamental și el l-a amenințat pe emisarul polonez cu poliția.

Prin intermediul colaboratoa-

rei Maria Roman, stewardesă pe navele „Basarabia” și „Transilvania”, care a trăit mai mulți ani în America și avea puternice opinii pro-aliat, am urmărit situația acestor două vase de pasageri. Rapoarte detaliate au fost obținute privind stocurile de petrol în rezervoare, numărul de personal de la bord și orice alt element care ar fi putut indica o posibilă plecare a navelor din apele turcești.

Căpitanul Maugush a continuat să vină din când în când la Istanbul cu nava „Alba Iulia” și ne-a dat extrem de utile rapoarte privind activitatea submarinelor inamice în Marea Egee. Odată ne-a povestit despre un submarin grec care și-a prins turela în carena vasului „Alba Iulia” și a fost capturat la suprafață de un vas de escortă german. Cum cele mai multe dintre rapoartele sale tratau probleme navale, Maugush a fost „pasat” comandoului Wolfson, de la SO (I) și a devenit colaboratorul acestuia.

Cretzianu – omul cui?

Poate ar trebui menționat Coty Gănescu, care a sosit la Istanbul în august 1942, pretinzând că are o însărcinare pe care nu o poate destăinui nimănui, cu excepția celor de la Londra. La cererea Direcției războiului politic (PWE), l-am expediat la Londra, unde a devenit curând evident că nu este nimic altceva decât un trimis al lui Antonescu și un apologet al regimului acestuia.

În același timp, în Turcia, Alexandru Cretzianu, care fusese numit ministrul României, îndeplinea planul Maniu/Caranfil, dar era probabil impulsivat de cererea lui Antonescu de a se reasigura ei înșiși. Cooptarea lui Cretzianu a fost condiționată de a nu întreprinde nimic împotriva lui după război. În primele luni ale șederii lui Cretzianu la Ankara, SOE a avut neșansa de a nu i se permite să-l contacteze, de teama suspiciunilor aliaților noștri din Est.

[Un paragraf este eliminat din această copie a paginii originale – M.R.]

Prima încercare de declanșare a operației „Autonomus” a fost făcută în noaptea de 21/22 noiembrie. Fusese organizat un comitet de recepție format din Sandu Racottă,

Militari italieni, după capitulare

1910

Primarul Capitalei
Procopie Dumitrescu

Statuia lui Mihail Kogălniceanu
din Iași

mărirea salariilor și îi ciomăgesc pe cei care nu li se alătură. Incidentul se termină repede prin arestarea celor 14 infirmieri.

Grevele erau doar consecința unei stări de spirit. Mișcările revendicative devin acum o realitate și ideea contractului colectiv de muncă expresie a solidarității sociale prinde tot mai multă putere. Comentariile presei nu întârzie să apară: în Franța, Confederația Generală a Muncii e „un cuib de răzmeriță și anarhie”. Sindicalismul românesc, deși tânăr, se dovedește a fi viguros.

În ciuda protestelor de stradă, România înregistrează un curs ascendent, măturisit de exporturi, achiziții publice, programe edilitare puse în practică. Astfel, pentru anul precedent, exporturile, în 15 țări europene și Egipt, fuseseră de 465 milioane de franci, cu 85 de milioane mai mult decât în 1908. Partenerul principal era Belgia (cu 121 milioane) și ultimul, ca nou venit, Egiptul, cu 7 milioane.

Structura exportului era formată în exclusivitate din cereale, vite, lemn, petrol, legume, semințe, flori. Agricultură rămâne principala ramură de producție și abundența recoltelor obligă adeseori proprietarii să ofere salarii sporite muncitorilor agricoli ori să facă apel la mână de lucru străină. Ca să evite complicațiile din anii slabi, autoritățile pun piedici ambelor practici. În același timp însă, armata e pusă la dispoziția unor proprietari pentru a le strânge recolta. Presa se întreabă în temeiul cărei legi se fac aceste favoruri, dar nu primește răspuns.

La București, primarul Procopie Dumitrescu impune scăderea prețului kg de pâine astfel: 0,25 cea de lux, 0,20 calitatea întâi, 0,15 calitatea a doua. Părintele orașului e însă concesiv cu măcelarii, păstrând tarifele, căci acum nu-și mai pot procura carnea de la hale – aflate în centru orașului –, ci trebuie să se ducă la abator...

Exploatarea subsolului generează concurență și societatea „Astra Română” dezmente zvonurile că ar intenționa să vândă petrolul românesc societății americane „Standard Oil”. Pertractările privesc doar găsirea modalităților de sporire a producției.

Irașele românești se modernizează, se ridică edificii noi, multe supraviețuind până astăzi. Se inaugurează moscheea din Constanța (*Magazin istoric*, nr. 6/2010), tot acolo, se demolează Cazinoul spre a face loc unuia nou (atunci se descoperă cadavrele a 25 de soldați francezi morți în Războiul Crimeii). Consiliul municipal din Iași votează un credit de 1.000 de franci pentru ridicarea statuii lui Mihail Kogălniceanu. La Sinaia, „un grup de capitaliști” ridică Institutul balnear, pe un loc cumpărat de la Eforia Spitalelor Civile. Căile Ferate cumpără 1.000 de vagoane de marfă (cu 2,3 milioane de franci). La Câmpulung Moldovenesc Ion Ștefureac face un muzeu al industriei casnice.

Ca totdeauna, tonul îl dă Capitala. Aici apare cartierul din jurul străzii Clucerului, pe terenul de 68.000 m², valorând 275.000 de franci, cumpărat de Primărie de la C. Boerescu. Se înființează Societatea de transporturi internaționale, în care e implicat omul de afaceri C. Colibășanu, înrudit cu bancherii Chrissoveloni. Pe „maidanul Duca” (de pe bulevardul Elisabeta) se ridică sediul Ministerului Lucrărilor Publice. Această instituție achiziționează două tablouri de Nicolae Grigorescu, *Recunoștința* și *Dorobanțul*, cu 12.000 de franci, din colecția C. Boerescu. În fine, se modernizează Oborul (pentru comerțul cu cereale și vite). Consiliul municipal discută și oferta unor întreprinzători belgieni, dispuși să aducă 5 milioane de franci pentru transformarea parcului Carol într-unul de distracții (cerc, curse de tauri, teren de tenis,

GEORGETA FILITTI

În plină vară, cu temperaturi până la 40 de grade, România trăiește din plin sub semnul prosperității versus greve și dispute, mai mult verbale, cu grecii și ungurii. Ciudățeni din toată lumea îi uimesc în continuare pe antecesorii noștri.

Vacanța parlamentară, vilegiatura miniștrilor lasă loc în presă pentru un eveniment puțin obișnuit în peisajul social românesc: greva tipografilor. La începutul lunii, reprezentanții acestora, inspirați de societatea „Guttenberg“, se adună în sala „Amiciția“ din București cu revendicări bine precizate: opt ore și jumătate de lucru, plata duminicilor (repausul din aceste zile îl câștigaseră în anii precedenți), dublarea zilelor libere din timpul anului, cu adăugarea celei de 29 iunie, a patronilor tipografilor, Sf. Petru și Pavel. Cât privește salariile, cereau: 32-35 franci pe săptămână, cu norme de lucru care să nu poată fi mărite. Intrau în grevă muncitorii de la tipografiile „Socec“, „Universala“, „Independența“, „Sfetea“ și de la litografia „Muntzner“. Din această pricină, ziarele apar cu număr redus de pagini ori cu întârziere.

Patronii se mobilizează la rândul lor, admitând majorarea salariului la 32 de franci, însă numai pentru muncitorii cu cinci ani vechime. Ei văd în această cerere evitarea concurenței și garantarea locului de muncă. Comunicatul lor e cinic: pot lucra cu cei 15% dintre muncitori care nu s-au alăturat tovarășilor lor; e vară și până în septembrie tipografiile au comenzi reduse. Așa că închid atelierele și... așteaptă. În plus, se informează de situația din Franța, exemplul urmat mai totdeauna de români. Acolo tipografii lucrau 10 ore pe zi. Între timp, muncitorii, plictisiți, chiar dacă agitatorii continuau să-i stârneasă, preferă să abandoneze pichetarea Ministerului Industriei și Comerțului și se duc să se distreze în parcul Bordei.

Exemplul bucureștenilor e luat de infirmierii gălățeni. Aceștia fac grevă pentru

1910

Principesa Maria însoțită de copii

Prințul George Bibescu, câștigătorul regatei de la Kiel

în monarhie, cum constata *Secolul*, între federalism și dualism, politica pasivistă adoptată de unii români prindea bine unguirilor. Prin vocea aceluiași conte Tisza, aceștia observau fățarnic: „La hotarele noastre se ridică, nebănuit și neașteptat de strălucitor, mândrul regat al României independente. În Europa sunt două popoare silite să recurgă la propriile forțe ca să se mențină: românii și ungurii. Prin natura lucrurilor, ele sunt chemate să se completeze, să-și apere reciproc independența și să se ajute în îndatoririle lor naționale.”

Trebuie amintită și o problemă dincolo de retorica politicianilor, cea a acordului comercial bilateral. Încheierea lui întârzia din cauza împotrivirii unguirilor la liberalizarea importurilor românești de vite. În context, un măcelar din Linz își pune capăt zilelor nemaiputând să valorifice vitele de proveniență românească.

Românii din Regat mai au un motiv de supărare. *La Brașov, escrocherie în aer*, titrează o foaie bucureșteană. Un aviator de ocazie anunțase „zboruri senzaționale” acolo și vânduse 10.000 de bilete. Principesa Maria, însoțită de copii, urma să fie de față. Senzația s-a mărginit la un zbor de câțiva metri, urmat de căderea jalnică a temerarului lăudăros.

Românii rămân deschiși exemplelor din străinătate și urmăresc amuzați excentricități de pretutindeni. Astfel, presa susține că Austria e „paradisul foștilor miniștri”. 40 din ei consumă anual 727.000 de coroane. Baillet de Latour a fost ministru doar patru luni și șapte zile, dar încasează 20.000 de coroane. Desele crize ministeriale făcuseră ca prea adesea miniștrii să fie recrutați dintre funcționari, încât la părăsirea postului aceștia se vedeau cu pensii duble față de parlamentarii din rândul cărora, de regulă, se recrutau capii ministerelor.

Parlamentul englez era învrăjbit: Camera Lorzilor avea un buget pentru bucătărie de 8.750 de lire și se mânca prost. Camera Comunelor angajase un bucătar francez, votându-și un buget de 62.500 de lire și acolo se mânca excelent. Tot la moravuri mai e de pomenit, din același spațiu al Albionului, întrebuințarea valizei diplomatice de către un funcționar de la *Foreign Office*. I-a atașat un măgar și un pian, cu ștampila diplomatică din care derivau scutirile de taxe vamale corespunzătoare. Englezii îi mai uimesc pe români și cu ofertele companiei de asigurări Lloyd: după ce aveau servicii de asigurare împotriva căsătoriei, acum asigurau contra ploii la vreme de vacanță (dar numai pentru cele din timpul zilei, nu și pentru ploile nocturne!).

Din Extremul Orient veștile sunt amestecate: potrivit foi *Questions diplomatiques et coloniales*, chinezii îi alungau pe profesorii străini și învățămintul s-a umplut de copii teribili nativi, ignoranți și agresivi, dar bogați și siguri de ei. Japonezii sunt interesați de condiția fizică din care, se înțelege, derivă și cea spirituală. Astfel, femeile lor n-au riduri, pentru că evită carnea și pâinea, hrănindu-se în primul rând cu orez, pește, fructe și legume. Fac trei băi călduțe pe zi, stau mult la aer curat, ocolesc exercițiile violente și prăjiturile, poartă haine largi pentru o bună circulație a sângelui și dorm pe rogojini cu pernă tare. În plus, prin educație, consideră că enervarea e o tară ce trebuie drastic combătută.

Fanteziile americanilor își dau măsura și în această lună: o femeie din statul Kansas declară că se căsătorește, primește daruri (ca să compenseze tot ce oferise până atunci în dreapta și în stânga), iar la biserică e singură pentru că... se căsătorește cu sine. Taică-su va fi fericit să n-aibă un ginere cheltuitor, asigură ea senină. ■

Stațiunea Călimănești la 1910

Contele Istvan Tisza

1910

baluri populare, seri venețiene, trenuleț pentru plimbarea vizitatorilor), cu o concesionare pe 25 de ani.

Acum se lansează pe piața românească o idee mereu vie, considerată „de interes național”, dar niciodată realizată pe deplin, și anume dezvoltarea turismului. După pilda *Turing cluburilor* englez și francez (dar cu românizarea numelui în *Oficiu de turism*), tot mai multe voci cer înființarea unui asemenea organism. *La Roumanie* estimează că 15.000 de persoane ar fi imediat interesate să se implice. Fiecare zi de întârziere aduce pagube economiei românești. Și altă foaie amintește de proiectul venirii împăratului Napoleon al III-lea la Călimănești, pentru apa de Căciulata, printre cele mai bune din lume, eșuat din cauza condițiilor improprie de cazare. Inițiatorii aveau în vedere prioritar modernizarea hotelurilor, repararea drumurilor și întocmirea unui ghid bine documentat al României.

În 1910, România, cu o populație de 7 milioane de locuitori, un buget de 461 de milioane, investiții în industria petrolieră de 300 milioane de franci și un potențial uman productiv de 68.000 de muncitori, se dovedește a avea o economie solidă, devansând în această privință celelalte state balcanice. Un articol răutăcios, *Am văzut la București muncitori lucrând...*, cu descrierea ritmului bine cunoscut al acestora, nu poate totuși umbri dinamica economiei românești. Dacă se adaugă cele două premii luate la Conservatorul din Paris (din opt concurenți) de românii Socrate Barozzi și Elena Olmazu, ca și câștigarea regatei internaționale de la Kiel de către George Bibescu, cu vasul „Domnița” (75 CP, 8 m lungime, viteză de 45 km/oră (sic!)), românii aveau de ce fi mândri.

Relațiile cu Grecia cunosc în acest răstimp o încordare nemeritată. Iradeaua sultanului prin care bisericile din localitățile macedonene cu 2/3 populație negrească reveneau acestuia aprinde spiritele, atât la Patriarhia din Constantinopol, cât și în presa ateniană. Patriarhul Ioachim al III-lea intră în grevă (închizându-se în palatul lui din Fanar), trimite un protest Marilor Puteri și îi excomunică pe preoții aromâni. Concesivi, otomanii promit să ridice pentru greci același număr de biserici ce fuseseră concesionate. Tot acum, are loc congresul bisericesc al românilor, ținut la Monastir. Ziarul *Messenger d'Athènes* are cuvinte dure la adresa românilor. Nu e vorba chiar de o campanie dar acostarea vasului „Împăratul Traian” în portul Pireu, venit între altele să-l recupereze pe dezertorul Zaidis, și zurbaua urmată dau apă la moară condeielor înfierbântate. Până la urmă omul e capturat, grecii își cer scuze, plătesc 20.000 de franci daune pentru pagubele aduse vasului și incidentul se încheie, nu înainte de a se publica la București o *Carte verde* pe acest subiect. Zăzania continuă cu câteva fabulații (românii aduceau pe vas doi criminali politici ca să fie executați la Istanbul!), apoi se stinge. Rămâne doar o pagubă pentru trafic: pe ruta Constanța-Alexandria vasele românești nu mai fac escală la Pireu și grecii trebuie să restituie cei 12.000 de franci percepuți în avans pentru dreptul de far!

Lucrurile au altă dimensiune când e vorba de relațiile româno-maghiare. În Parlamentul de la Budapesta, deputatul român Theodor Mihali deplânge faptul că Mesajul Tronului nu pomeneste de existența naționalităților în monarhia austro-ungară. Pe aceeași linie, charismaticul ministru Tisza recomandă românilor să intre într-un partid maghiar, potrivit principiului că în monarhie nu poți fi decât austriac sau ungar. În lupta dusă

reprezentarea piesei *Fetița ta*, numai pentru motivul că localizarea piesei e făcută după un autor maghiar. Suntem la a 50-a reprezentare, fără să se fi plâns cineva de ofensa sentimentelor românești. Repetăm că piesa se reprezintă în acest moment la Viena.

Vă rugăm respectuos, domnule prim-ministru, să binevoiți a dispune continuarea reprezentațiilor pentru ca să putem să asigurăm viața a 40 de persoane, ordonând trimiterea organelor D-voastră de control la unul dintre spectacolele noastre, să vedeți că nu este vorba de nimic care să zgârâie sau să atingă în vreun fel oarecare sentimentele noastre naționale. Reprezentăm o comedie, cuminte și veselă, care n-are alt scop decât să descrețească frunțile îngândurate ale spectatorilor ce vin la noi la teatru să ne vadă.

Încă o dată, vă rugăm, domnule prim-ministru, să luați în considerare cererea noastră dreaptă, acordându-ne continuitatea reprezentațiilor.

Primiți, vă rugăm, domnule prim-ministru, asigurarea deosebitului nostru devotament.

M. Fotino,
Grigore Vasiliu
Birlic“

În aceeași zi, Mihai Antonescu i-a trimis memoriul directorului general al Teatrelor, Liviu Rebreanu, pentru a

... în ciuda eforturilor făcute de Grigore Vasiliu Birlic (în imagine) și Mișu Fotino, care doreau să salveze soarta companiei teatrale din care făceau parte mari actori...

obține un referat. Totodată, revistei *Arta* i s-a ridicat autorizația de publicare. Mihai Antonescu se plasase, evident, de partea actorilor!

În răspunsul său, transmis chiar a doua zi, la 8 august, Liviu Rebreanu s-a arătat însă intransigent: „Domnule prim-ministru [...] Socotind că reprezentarea unei piese ungu-

rești, chiar sub forma localizării, e cel puțin o lipsă de tact în vremea când ungurii batjocoresc și insultă la ei acasă tot ce este românesc, fără a pomeni de tratamentul neomenos ce-l aplică fraților din părțile ardelenești ajunse sub robia lor, cunoscând sensibilitatea publicului românesc în privința aceasta și spre a preveni manifestări de nemulțumiri, am convocat pe directorii Teatrului «Comedia» și le-am pus în vedere că orice încercare în viitor de-a mai juca piese ungurești, sub orice formă ar fi, va fi sancționată cu retragerea autorizației de funcționare a Teatrului. Cât privește piesa incriminată, având în vedere cheltuielile făcute și pentru a nu lăsa pe drumuri un număr de artiști și muncitori, am consimțit să se continue reprezentațiile, adăugând că orice scandal în jurul piesei, în presă sau în public, m-ar obliga să iau măsuri de suspendare.

Reprezentațiile au continuat fără niciun incident, până când revista de teatru *Arta* a pornit o vehementă campanie împotriva piesei și a Teatrului, tocmai pe motivul că autorul este ungur. Cum revista apărea cu autorizația Cenzurii, cum eram informat că și alte publicații pregăteau să se asocieze la campania începută, n-am mai putut rămânea nepă-

... precum V. Maximilian (al doilea din stânga, pe terasa Oteteleșeanu)

TEATRUL ÎN VREME DE RĂZBOI

PETRE ȚURLEA

Dictatul de la Viena, din august 1940, a generat un puternic sentiment antimaghiar. El s-a făcut resimțit și în domeniul teatrului, unde nu mai putea fi reprezentată nicio piesă cu autor de naționalitate ungară. Teatrul „Comedia”, instituția ce îi avea ca directori pe Mișu Fotino și Grigore Vasiliu Birlic, a încercat să ocolească interdicția, prezentând spectacolul lui Gábor Vaszáry, dar fără a-i aminti autorul. Succesul înregistrat a făcut ca vigilenta presă să descopere stratagema. Drept rezultat, în august 1941, în revista Arta a apărut un articol de-a dreptul vitriolant.

Directorul general al Teatrelor, Liviu Rebreanu, a luat grabnic măsuri coercitive, interzicând spectacolul. Ca urmare, directorii „Comediei” s-au adresat lui Mihai Antonescu, vicepreședintele Consiliului de Miniștri și, în absența mareșalului Antonescu, aflat pe front, președinte ad-interim al Consiliului. Memoriul a fost înregistrat oficial la 7 august 1941: „Domnule prim-ministru, Subsemnații Mișu Fotino și Grigore Vasiliu Birlic, directori ai Teatrului «Comedia» din București, cu profund respect supunem înaltei D-voastre competențe următoarele:

La Teatrul «Comedia» de sub conducerea noastră se reprezintă de o lună și jumătate lucrarea dramatică intitulată *Fetița ta*. Piesa e o localizare a d-lui Sică Alexandrescu, cunoscutul autor dramatic, jucat și pe scena Teatrului Național, actualmente mobilizat la Marele Stat Major al Armatei, unde, fiind căpitan în rezervă, conduce o secție de presă și propagandă (P.P.).

E o localizare după o comedie ungară de Gábor

Vaszáry, autor creștin. Din sentimente legitime, autorul însă nu figurează nici pe afiș și nici într-o formă a publicității făcută presei, mai ales că nefiind vorba de o traducere, ci de o prelucrare, piesa are aspectul unei lucrări originale. De altfel, adăugăm, pentru edificarea Domniei Voastre, că piesa aceasta se joacă în momentul de față la Viena.

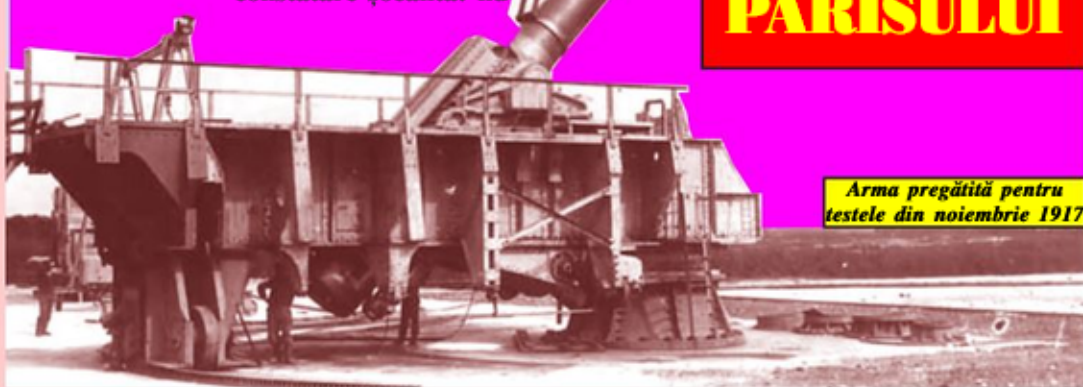
Liviu Rebreanu (în dreapta, cu părul alb, la o întâlnire a unui grup de scriitori români cu Benito Mussolini) s-a opus continuării reprezentațiilor cu piesa scriitorului ungar Gábor Vaszáry...

Domnia Voastră, domnule prim-ministru, știți mai bine decât oricine că meseria noastră actoricească se face astăzi în condiții foarte vi-trege. Anul trecut, când Țara a fost silită să rupă din granițele ei Basarabia și Bucovina, teatrele au fost lovite mai tare decât alte activități publice; acum, când toată suflarea românească trăiește un moment istoric de atât de mare importanță și când, după cum Domnia Voastră ați spus, fiecare cetățean trebuie să-și continue munca, nu înțelegem de ce o întreprindere românească de teatru, care are cel mai select personal artistic din Țară, o trupă de teatru din care fac parte V. Maximilian, Mișu Fotino, Grigore Vasiliu Birlic, Nora Piacentini, Silvia Fulda, Ion Talianu, Niculescu Buzău etc., plus câțiva zeci de oameni care trăiesc numai de pe urma muncii lor actoricești, să-și întreprindă activitatea [...]

Dl. director general al Teatrelor, Liviu Rebreanu, în urma unui articol de șantaj, publicat în numita revistă, a dispus să înceteze

În dimineața zilei de 23 martie 1918, Parisul a fost zguduit de patru explozii foarte puternice, care au produs o vie neliniște printre locuitorii Capitalei franceze. Prima s-a produs la ora 07.12, în Piața Republicii, fiind resimțită în tot centrul orașului. Peste 15 minute, o nouă explozie a avut loc pe Bulevardul Strasbourg, în apropierea Gării de Est, ucigând opt parizieni și rănind alți 13. O a treia deflagrație, pe strada Château-Landon, a distrus parțial o casă. În timp ce autoritățile franceze încercau să se edifice asupra cauzelor, pe strada Charles V a avut loc o a patra explozie, cauzând moartea unui pieton. Până la sfârșitul zilei, în Paris au fost contabilizate 21, iar în sudul orașului, în periferia Chatillon, încă o astfel de explozie. Analiza schijelor metalice găsite în perimetrul exploziilor a dus la o constatare șocantă: nu

erau fragmente de bombe de aviație, ci de proiectil de artilerie! Parisul fusese bombardat cu tunul! Confuzia autorităților militare era totală, deoarece frontul se găsea la 120 km de Paris și, practic, până în acel moment, nu erau cunoscute tunuri cu asemenea bătaie.

TUNUL PARISULUI

*Arma pregătită pentru
testele din noiembrie 1917*

IOAN I. SCAFEȘ, CORNEL I. SCAFEȘ

Încă de la declanșarea Primului Război Mondial, Înaltul comandament al armatei imperiale germane a luat în calcul utilizarea artileriei grele pentru atacarea concentrărilor de trupe și dezorganizarea activității economice și militare inamice, în zone situate mult în spatele liniei frontului.

În acest scop, a fost ales în 1914 tunul de marină de 38 cm SKL/45-C/1913, poreclit „Lange Max” (Max cel lung), piesa cu bătaia cea mai mare din dotarea armatei germane. Tunul trăgea până la 20.250 m distanță, iar testele demonstraseră că traiectoria lui putea fi mult sporită, fie printr-o muniție mai ușoară, fie prin mărirea unghiului de tragere. Într-o primă fază, utilizând pe post de afeturi plat-

forme betonate ce permiteau o elevație (înălțare) a țevii de 29° (cu 13° mai mult decât cea inițială), bătaia tunului a crescut cu aproximativ șapte km. Perfecționarea ulterioară a afetului în scopul obținerii unui unghi de tragere și mai mare a făcut ca, folosind același tip de proiectil în greutate de 750 kg, tunul să realizeze traiectorii de 47,5 km.

În același timp cu încercările asupra piesei de marină, specialiștii firmei „Krupp” au realizat la Poligonul din Meppen o serie de încercări cu un tun sistem Krupp, cal. 35,5 cm, experimental. Folosind un afet special ce permitea o elevație a țevii de 55° și obuze de 344 kg, ei au obținut o bătaie de 62 km.

sător și, consultând pe d. Ministru [al Instrucției, Educației, Cultelor și Artelor, Radu Rosetti – n.n.], am dispus suspendarea reprezentațiilor piesei *Fetița ta*. Am luat însă măsura aceasta fără nicio publicitate, tocmai spre a nu atrage atenția opiniei publice. În același scop, dar și dorind a da posibilitate teatrului să schimbe eventual afișul, am acordat un termen de cinci zile pentru executarea deciziei.

Este adevărat că autorul nu este evreu și că piesa aceasta, ca și altele ale autorului, se joacă și în Germania. Piesa însăși e amuzantă și place spectatorilor. În vremuri obișnuite, reprezentarea ei n-ar putea ridica nicio obiecție valabilă. Dar, în situația noastră actuală, nicio piesă ungurească, oricât de anodină, nu poate fi dezirabilă.

Motive de umanitate ar putea, totuși, pleda în favoarea

teatrului, mai ales având în vedere multe pierderi ce le-a avut din cauza evenimentelor și a greutăților deosebite ce continuă a stânjeni funcționarea tuturor teatrelor. Noi însă, din moment ce în jurul piesei s-a făcut zgomot care ar fi putut stârni scandal, nu mai avem dreptul de-a ne lua răspunderea toleranței.

Dator a purta de grijă și a ocroti posibilitățile de trai ale tuturor artiștilor dramatici, subsemnatul își permite a solicita indulgența D-voastră pentru trupa d-lor M. Fotino și Gr. Vasiliu Birlic, cel puțin pe un răstimp care să le îngăduie pregătirea grabnică a altui spectacol, mai puțin vulnerabil.

Director general, Liviu
Rebreanu

Câteva zile mai târziu, la 13 august 1941, Rebreanu a fost înștiințat că Mihai An-

tonescu a aprobat continuarea spectacolelor Teatrului „Comedia”, cu piesa *Fetița ta*. Dar directorul general al Teatrelor a trecut peste acea decizie și a hotărât încetarea definitivă a spectacolelor, începând cu data de 5 septembrie 1941. Așadar, Mihai Antonescu a fost nevoit să cedeze...

Conducerea excesiv autoritară a lui Liviu Rebreanu a reprezentat și unul dintre motivele demisiei intervenite în vara anului 1944, alături de cauze datorate stării de sănătate. Într-un document din 13 iunie 1944 se mai adăuga o altă cauză: „Faptul că, în ultima vreme, directorul său de cabinet, Radu Vasilescu, care în același timp îi era și ginere, crease prin reaua sa comportare o tensiune între actorii primei noastre scene [Teatrul Național din București – n.n.] și conducerea națională”. ■

EPOPEE FINLANDEZĂ (Monoverb reflexiv: 5-8)

A V K

Radu STOIANOV

Soluție integramă **GHICULEȘTI**, din nr. 6/2010

D – E – O – U – L – DIPLOMATIE – MI – A –
UIMI – GI – SCARLAT – TRA – E – EC –
GRIGORE – UM – IMAS – SALI – SEA – TA –
TAN – G – P – NALTI – GHEORGHE – S –
IME – L – TIT – SCUMPIT – AR –
ALEXANDRU

Soluție joc **DOMN MUNTEAN**, din nr. 6/2010

VLAD VINTILĂ DE LA SLATINA
(V – LA – D – V – IN – T / I – LA – D – E – LA
S – LAT – IN – A)

„lansat“ de piesa gigant cu o viteză inițială de 1.600 m/s, a urcat până la o altitudine de 40 km și după aproape trei minute s-a „prăbușit“ cu o viteză de 700 m/s, la 126 km depărtare, distanță neatinsă până în acel moment de vreun tun.

Arma terorii

Deși demonstrase cu ocazia testelor că putea intra în dotare, tunul prezenta totuși o serie de inconveniente majore. Acestea erau cauzate în primul rând de greutatea mare, 750 t în stare de luptă, ceea ce făcea ca transportul să fie posibil numai pe calea ferată, în părți componente. Ajuns în zona de tragere, se trecea la asamblarea afetului și a tunului propriu-zis, ceea ce implica o mare desfășurare de forțe, utilaje de ridicare, inclusiv un pod rulant, pentru montarea țevii. Încărcăturile de azvârlire, de 29 kg sau de 68,5 kg în funcție de lungimea traiectoriei dorite provocau uzura rapidă a țevii. Din acest motiv, după numai 65 de proiectile trase, țeava se decalibra în asemenea grad, încât trebuia demontată și trimisă la Essen, pentru recondiționare. Obuzele tunului, prin forțarea în ghinturi, provocau mărirea progresivă a diametrului țevii. De aceea, cele 65 de proiectile utilizate aveau calibre și greutatea diferite: primul era de cal. 208 mm și cântărea 90 kg, iar ultimul, cu diametrul de 212 mm, avea 130 kg. Pentru a se elimina confuziile generate de incidente, proiectilele purtau numerele de la 1 la 65 și erau trase în ordine strict crescătoare. Tunul dispunea de 60 de servanți foarte bine instruiți, iar pro-

Împăratul Wilhelm al II-lea și alți înalți demnitari germani asistând la probele de tir cu „Tunul Parisului“

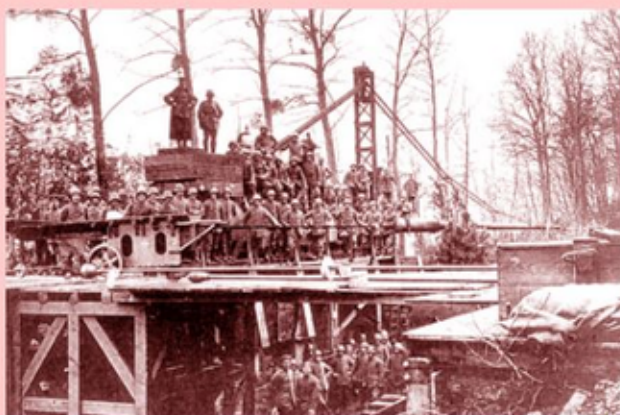
cedura de tragere era complicată și cerea efectuarea unei game largi de operațiuni. Reglajul tirului era, de asemenea, anevoios și se făcea prin intermediul agenților secreți germani din Paris,

ce raportau zonele lovite de proiectile.

Încă din faza de proiect „Pariserkanone“ a avut statutul de armă secretă. Din rațiuni militare, dar și psihologice, germanii au încercat să perpetueze misterul și după intrarea armeei în acțiune, prin camuflarea atentă a pozițiilor cu copaci și plase de camuflaj. În afară de aceasta, pentru disimularea amplasamentului său, momentul tirului era mascat cu salve trase de mai mult de 30 baterii de artilerie terestre, iar 40 de avioane de vânătoare „Fokker“ împiedicau orice apropiere a aparatelor de recunoaștere inamice.

Pentru a crea panică și haos în Paris, Înalțul comandament german și-a propus să bombardeze Parisul neîncetat, timp de un an. Conform informațiilor existente, deși firma „Krupp“ a construit pentru acest model de tun trei afeturi metalice, cu platforme rotative la 360° și șapte țevi de schimb, pe front, simultan, nu au fost folosite decât două piese. Bombardarea Parisului a început la 23 martie, în contextul „ofensivei Ludendorff“, declanșată cu două zile mai devreme. Focul a fost susținut

cu două tunuri instalate la Crépy-en-Valois (în pădurea Saint-Gobain), 16 km în spatele liniei frontului, aproximativ la 123 km NV de Paris. Pozițiile de la Crépy au fost inspectate în prima zi de bombardament de Wilhelm al II-lea, care a ținut să sublinieze astfel im-

Unul dintre tunurile care au bombardat Parisul la 23 martie 1918, pe amplasamentul din apropiere de Crépy-en-Laonnois, împreună cu cei 60 de servanți

În onoarea Kaiserului

Succesele înregistrate cu „Lange Max“ în campaniile din 1915 și 1916 au determinat comandamentul militar german să ceară, la începutul anului 1917, un tun și mai puternic. Cu el se urmărea bombardarea coastelor Angliei, a porturilor franceze în care debarcau trupe, echipament, armament și muniții indispensabile armatelor Antantei și, de ce nu, chiar și a Parisului. Bombardamentul de artilerie în adâncul frontului inamic era considerat un element important care, în contextul unei eventuale ofensive germane, ar fi creat haos, contribuind astfel la succesul operațiunii planificate.

Cererea instanțelor militare de la Berlin de a construi această piesă constituie geneza celui mai renumit, dar și celui mai misterios tun din istorie, cu indicativul „Lange 21 cm Kanonen in Schiessgerüst“ (Tun lung cal. 21 cm pe platformă de tir), dar cunoscut mai ales sub numele de „Pariserkanonen“ sau „Parissgeschütz“ (Tunul Parisului).

Tunul a fost realizat, începând cu anul 1917, de o echipă tehnică condusă de dr. Otto von Eberhard, sub îndrumarea proiectantului principal al firmei „Krupp“, dr. Fritz Rausenberger, creatorul faimosului obuzier „Dicke Bertha“. Testele efectuate cu „Lange Max“ și cu tunul experimental cal. 35,5 cm demonstraseră că soluția lungirii traiectoriei era viabilă, iar construcția tunului relativ ieftină, dacă se folosea un proiectil cu o greutate scăzută, căruia i se imprima o traiectorie înaltă, în zona stratosferei. Un alt element pentru mărirea distanței de lovire relevat de calculele profesorului Rausenberger indica faptul că acestui proiectil trebuia să i se imprime o viteză inițială de aproximativ 1.600 m/s, viteză ce putea fi obținută doar cu o țeavă a tunului de o lungime neobișnuită.

Problema afe-
tului noii piese a
fost rezolvată prin
preluarea modelu-
lui realizat de fir-
ma „Krupp“ în anul
1916, destinat
tunului „Lange
Max“. Acesta era
conceput modu-
lar și, demontat,

putea fi transportat ușor pe calea ferată în
zonele de acțiune.

Inițial, s-a optat pentru o muniție formată
dintr-un proiectil de tip nou, ce cântărea 90
kg, propusă de von Eberhard (folosită și în
prezent!). Cu toate acestea, după testele
încurajatoare efectuate în noiembrie 1917 la
poligonul marinei imperiale de la Altenwalde,
când s-au obținut traiectorii de peste 100 km,
constructorii au renunțat la acest model de
proiectil la insistențele profesorului Rausen-
berger. Acesta, o fire mai conservatoare, a cerut
folosirea unei muniții clasice, mai grele și de
un calibru mai mare. Calculele ulterioare au
demonstrat însă că obținerea traiectoriei dorite
nu se putea face decât prin scăderea greutății
proiectilului la aproximativ 100 kg, ceea ce,
conform legilor balisticii, impunea stabilirea
calibrului optim de circa 210 mm.

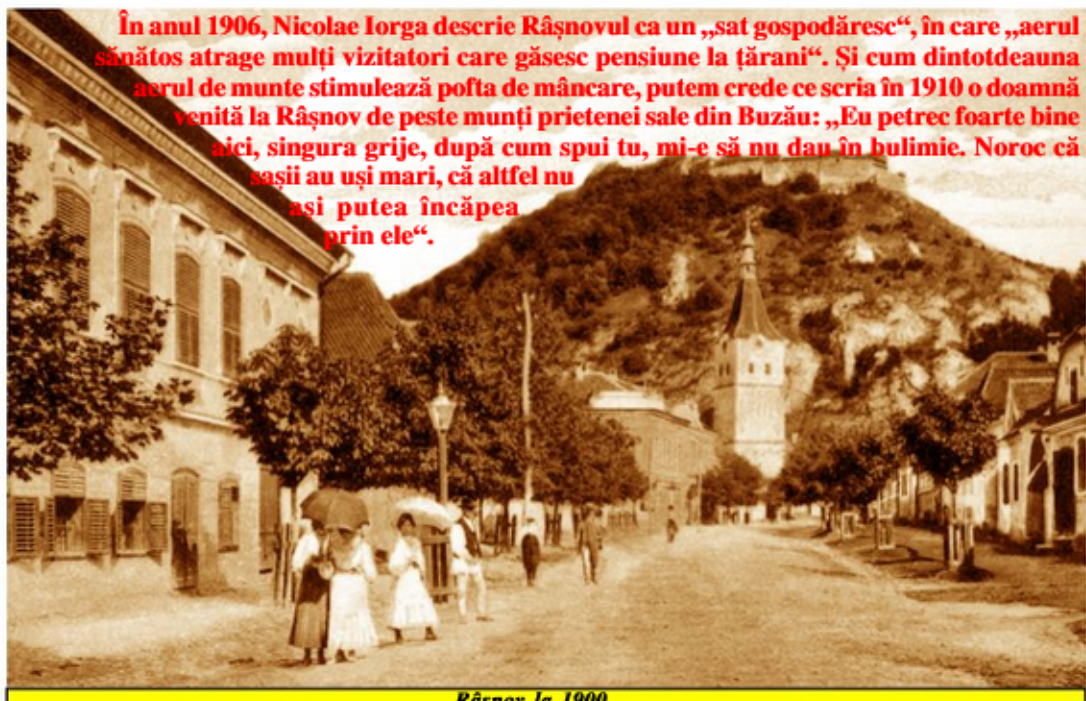
Părțile cele mai spectaculoase ale noului
tun erau manșonul și țeava, aceasta din urmă
realizată din două piese. Manșonul, lung de
17 m, avea rolul de consolidare a primei
porțiuni a țevii, care suporta cele mai mari
presiuni în urma aprinderii încărcăturii de
azvârlire. El era de fapt țeava unuia dintre cele
nouă tunuri navale cal. 35 cm, destinate inițial
înarmării crucișătorului de bătaie „Ersatz
Freya“ din clasa „Mackensen“, la finalizarea
căruia se renunțase după bătălia Iutlandei
(*Magazin istoric*, nr. 8/1991). În manșonul
alezat în interior, pentru a deveni lis, era
introdusă, prin fretare, țeava propriu-zisă cu
calibru de 210 mm. Țeava, ghintuită, avea o
lungime de 36 m și era formată din două
segmente, unul de 30 m și altul de 6 m. Pentru
a elimina tendința de curbare a țevii – din
cauza lungimii și a greutății de 142 t –,
constructorii au rigidizat-o prin două cupluri
de cabluri puternice.

La 30 ianuarie 1918, tunul numit și
„Wilhelmschütz“ (arma lui Wil-
helm), în onoarea
kaiserului Wil-
helm al II-lea –, a
fost supus testelor
finale, organizate
în poligonul de la
Altenwalde, pe
coasta Mării Nor-
dului. Cu acea
ocazie, proiectilul
greu de 104 kg,

Pod rulant folosit pentru asamblarea tunului

În anul 1906, Nicolae Iorga descrie Râșnovul ca un „sat gospodăresc”, în care „aerul sănătos atrage mulți vizitatori care găsesc pensiune la țărani”. Și cum dintotdeauna aerul de munte stimulează pofta de mâncare, putem crede ce scria în 1910 o doamnă venită la Râșnov de peste munți prietenei sale din Buzău: „Eu petrec foarte bine aici, singura grije, după cum spui tu, mi-e să nu dau în bulimie. Noroc că sașii au uși mari, că altfel nu ași putea încăpea prin ele”.

Râșnov la 1900

RÂȘNOV, CETATEA REVENITĂ LA VIAȚĂ

NICOLAE PEPENE, Director, Direcția de Cultură a Orașului Râșnov

Mutat de istorie după Primul Război Mondial de la marginea imperiului dualist în inima regatului român, Râșnovul continuă să mizeze în mod inspirat pe dezvoltarea turismului. Totuși trebuie să recunoaștem că ramura economică cea mai importantă rămânea agricultura. Deși în anuarul statistic al României Mari din 1924 comuna rurală Râșnov este prezentată ca „stațiune climaterică cu păduri de brad și fag, aflată la 676 m altitudine”, statutul de stațiune climaterică „care cuprinde întreaga comună politică Râșnov”, compusă din 5.252 locuitori, din care 3.371 români, 1.790

sași și 91 maghiari, l-a primit abia în martie 1929, printr-o decizie a Ministerului Sănătății și Ocrotirilor Sociale și în baza unui Proces-verbal al Comisiunii balneo-climatică.

Stațiunea Climaterică Râșnov începuse să atragă și turiști din străinătate. În 1936 în „Tabloul despre numărul străinilor sosiți în comună ca turiști sau sezonisti”, pe lângă turiștii români, apar și turiști din Austria, Germania, Franța, Italia, Polonia, Grecia și Elveția.

Povestea frumoasă a Râșnovului interbelic a fost oprită cu brutalitate de izbucnirea celui de Al Doilea Război Mondial și apoi de instaurarea

regimului comunist. În perioada democrației populare, Râșnovului i se refuză dreptul de a deveni o importantă stațiune turistică și, odată cu interzicerea pensiunilor turistice particulare, comuna liniștită de la poalele Bucegilor a fost transformată într-un oraș industrial, a cărui faimă era întreținută de „Fabrica de Scule Râșnov”. Pe harta turistică a României, Râșnovul era numai o oprire de câteva ore pentru turiștii interesați să viziteze „cetatea țărănească”.

După căderea comunismului, Râșnovul industrial decade. În anul 2000, Cetatea Râșnov, lăsată în paragină de un management cultural in-

portanța majoră acordată „Tunului Parisului” și acțiunii acestuia.

O bijuterie tehnică, cu efecte nule

Dintre cele 22 proiectile lansate asupra Parisului în prima zi, un număr de 12 au lovit o zonă cu diametrul de aproximativ 3 km, fapt ce denotă o concentrare remarcabilă a tirului, în condițiile în care loviturile erau rezultatul unor calcule complicate, cu multe variabile, obținute pe planșetă. Tirul tunurilor a continuat și a doua zi, cu aceeași frecvență. Au urmat câteva zile de activitate mai scăzută, apoi, la 30 martie 1918, artileriștii germani au reluat focul cu o intensitate sporită. Bombardarea Parisului cu tunurile cu rază lungă de acțiune a durat până în luna august 1918, cu unele pauze impuse de cele trei schimbări de poziții operate din motive tactice.

Astfel, în luna mai 1918, profitând de progresia frontului, germanii au reamplasat tunurile la Beaumont en Beine, în pădurea Corbie, la numai 109 km de Paris. La 11 iunie, tunurile au fost din nou demontate și transferate, cu încă 10 km mai aproape de Paris, în zona localității Chateau-Thierry, cucerită după bătălia de pe Aisne. Aici ele au devenit operaționale începând cu jumătatea lunii iulie. După numai două zile de acțiune, interval în care au fost trase doar 14 proiectile, tunurile au fost însă retrase pe amplasamentul avut anterior în pădurea Corbie, mai sigur, unde vor acționa până la 9 august 1918.

Înrăutățirea situației pe front în

Platforma afetului unuia dintre tunurile care au bombardat Parisul din apropiere de Chateau Thierry

biserici, școli, afectând în special arondismentele al X-lea și al XIX-lea. Conform unor statistici, între 23 martie-9 august 1918, în oraș au căzut 303 proiectile (183 în oraș și 120 la periferii). Cert este că în intervalul în care capitala Franței a fost sub tirul tunurilor germane cu rază lungă de acțiune s-au înregistrat 256 morți și 620 răniți. Germanii nu au obținut însă efectul moral scontat. Deși a existat un început de panică și un număr de locuitori au părăsit orașul, parizienii au depășit tensiunea provocată de bombardamente, revenind repede la ritmul de viață cotidian.

„Tunul Parisului” este probabil arma cea mai renumită dintre cele folosite în timpul Primului Război Mondial. Celebritatea i se datorează în primul rând misterului care planează asupra sa, perpetuat și după semnarea armistițiului la 11 noiembrie 1918. În afara unor fotografii, nu a fost păstrată nicio piesă sau fragment din acest model

de tun uimitor, nu prin valoare militară, ci prin performanțele sale neegalate până la începutul anilor '50. În al doilea rând, celebritatea sa se datorează și confuziei dintre „Tunul Parisului” cu altă armă vestită, obuzierul de asediu „Dicke Bertha”. ■

În timpul probelor de omologare a „Tunului Parisului” desfășurate la Poligonul Altenwalde

creștini și otomani din Evul Mediu (Societatea „Traditsia”, Bulgaria), ostași transilvăneni (Asociația „Străjerii Coroaanei”, Brașov), ostași ai armatei române din perioada 1873-1877 (Asociația „6 Dorobanți”, București, în colaborare cu Asociația Națională a Colectionarilor de Arme, Ploiești), ostași din Regimentul 3 voluntari ardeleni „Avram Iancu”, de la 1917-1918 (Asociația „Datina Străbună”, Oradea), ostași din corpul de voluntari cehoslovac din Rusia, de la 1915-1918 (Asociația „43. pesi pluk Brno”, Republica Cehă), militari în uniforme din perioada comunistă și uniforma actuală a armatei române (UM 01751 Râșnov).

În România, evenimentele de tip *living history* (istorie trăită) se pierd în avalanșa de „festivaluri medievale”, cu spectacole organizate fără asistența unor istorici, aranjate de imaginația și priceperea unor persoane care, în general, nu au informația științifică care să le permită o încadrare chiar și aproximativă în spațiul istoric românesc. La festivalul de la Râșnov, publicul vizitator a avut ocazia să vină în contact cu diferite epoci istorice, să atingă obiecte militare vechi sau replici ale acestora, să asiste la prezentări făcute cu competență de pasionații de istorie militară (*reenactori*) a ținutelor militare, la demonstrații de mânăuire sau tragere cu diferite categorii de arme de foc, prezentări ale traiului

cotidian pe timp de pace sau război al soldaților armatelor antice, medievale sau moderne.

Festivalul de film istoric s-a desfășurat în perioada 4-6 septembrie 2009, în grădina cetății și în noul cinematograf al orașului. Evenimentul a fost organizat de primăria Râșnov, în parteneriat cu TVR Cultural, Centrul Național al Cinematografiei și Arhiva națională de filme „Cinemateca Română”.

Pe lângă filme vechi, cuprinse în secțiunea *Spada*, majoritatea realizate la Râșnov în cadrul festivalului au fost prezentate filme și documentare inspirate din realitățile României comuniste, realizate după 1990 (secțiunile *Secera* și *Ciocanul*).

Prima ediție a festivalului de film istoric a beneficiat de prezența și mesajul special al unor personalități ale cinematografiei românești (Violeta Andrei, Oana Pellea, Sergiu Nicolaescu, Mircea Mureșan, Victor Rebengiuc, Mircea Diaconu, Mircea Andreescu). În cinematograf a fost amenajată o expoziție *making-of* pentru filmele istorice turnate

la Râșnov, o expoziție cu afișe de filme, în premieră fiind prezentate afișele cu care filmul *4 luni, 3 săptămâni și 2 zile* a făcut înconjurul lumii (colecția regizorului Cristian Mungiu), iar pe zidurile curții interioare ale cetății medievale au fost expuse imagini cu marele actor Amza Pellea (colecția personală Oana Pellea).

În anul 2010, cu o Agendă Culturală modificată de închiderea cetății după prăbușirea zidurilor ridicate ilegal de către fostul chiriaș, dar cu avantajul câștigării unei finanțări nerambursabile prin proiectul de promovare a potențialului turistic al orașului Râșnov, Direcția de Cultură a orașului Râșnov, autorul conceptului proiectului, lansează pentru luna august a acestui an, în condițiile reintroducerii cetății în circuitul turistic, o ofertă de turism cultural, care cuprinde în perioada 6-15 august prima ediție internațională a *Festivalului de Film Istoric*, iar între 26-29 august, *Festivalul internațional de reconstituire istorică „În Numele Trandafirului”*. La manifestarea din urmă au fost invi-

tați 300 de *reenactori* din România, Bulgaria, Cehia, Slovacia, Slovenia, Austria, Belgia, Germania, Franța și Anglia.

Astfel, Râșnovul, primul oraș turistic din România promovat cu finanțare europeană, vă invită să-l vizitați în această vară folosind cel mai nobil argument: dragostea pentru istorie. ■

În timpul turnării filmului *Nemuritori*

xistent, a căzut pradă agresivității și lăcomiei unui „investitor” privat, un cetățean străin care, urmărind numai realizarea unei afaceri profitabile, o exploatează eficient, ignorând legea. Monumentul istoric a fost parțial distrus, noul stăpân având de partea sa indulgența turistului obișnuit să vadă până acum ziduri părăsite. Într-o cetate transformată în cârciumă, excavatorul a luat locul arheologilor, barmanul locul muzeografului și muncitorii necalificați plătiți cu ziua locul firmelor specializate în restaurarea monumentelor istorice. În câțiva ani, istoria României a pierdut la Râșnov, în mod iremediabil, secole de istorie.

În anul 2004, noua conducere a primăriei Râșnov a trecut la recuperarea cetății și, pentru prima oară după o jumătate de secol, se vorbește despre reamenajarea orașului ca „stațiune climaterică”.

La 4 iulie 2008, comunitatea râșnoveană se întoarce în cetate și după șase ani de procese, la 27 mai 2010, decizia definitivă a Înaltei Curți de Justiție și Casație reziliază contractul de asociere în participațiune dintre primăria Râșnov și firma privată, semnat în anul 2000 pentru 49 de ani. Încă din vara anului 2008, cetatea medievală a devenit, așa cum era normal, polul promovării turismului râșnovean. La 1 mai 2009, în cetate a fost deschis un centru de informare pentru patrimoniul (al treilea centru de profil din România,

**Adrian-Silvan Ionescu
și un tânăr pasionat de istorie**

după cele deschise la Sibiu și Sighișoara în 2007), rezultatul colaborării dintre primărie și Asociația „Mioritics”, în parteneriat cu Biroul Regional UNESCO, în cadrul programului european „Cultural Heritage – a Bridge towards a Shared Future” (Moștenirea culturală – o punte către un viitor împărtășit împreună). Apoi, Direcția de Cultură a orașului Râșnov, înființată în decembrie 2008, la prima participare a Râșnovului la un târg de turism internațional (15-18 octombrie 2009, București) a lansat cele două componente ale brandului turistic local: *Tranda-*

firul și Cetatea care trăiește.

Trandafirul, tema preluată din blazonul istoric al comunității râșnoveane și din denumirea germană a localității (*Rosenau* înseamnă Valea Trandafirilor), trebuie să devină pentru Râșnovul turistic un element de identificare, reprezentativ, spectaculos, artistic și unic în oferta turistică națională. În condițiile în care funcțiunile cetății Râșnov au primit în anul 2008 destinații elaborate dintr-o perspectivă strict culturală (expoziții, festivaluri, tabere de creație), Primăria Râșnov dorește să dea viață monumentului național printr-o Agendă Culturală, care să întrunească atât expertiza specialiștilor din domeniul istoriei și culturii, cât și... dreptul turistului la distracție.

Astfel, în anul 2009, la Râșnov s-au desfășurat două evenimente culturale organizate în premieră pentru România: un festival de reconstituire istorică și un festival de film istoric.

Festivalul internațional istoric „În Numele Trandafirului” s-a desfășurat în perioada 28-30 august, printr-un parteneriat încheiat între Primăria Râșnov și Asociația „6 Dorobanți”. La manifestarea desfășurată în centrul istoric al orașului și în grădina cetății, sub comanda domnului Adrian Silvan Ionescu, au participat daci și romani (Asociația „Terra Dacica Aeterna”, Cluj), ostași

Imagini cu reenactori

ultimul rând, fostul său student și doctorand Mihail Florescu (Blumenfeld), devenit ministrul Industriei Chimice și membru corespondent al Academiei Române, ca și minunatul nostru profesor de matematici speciale, Oscar Kreindler, absolvent al Facultății de Chimie Industrială din Calea Moșilor nr. 132.

Profesorul Negoită Dănăilă a fost ales senator de Tecuci și a fost raportorul în Senat, în sesiunea 1931-1932, privind legile învățământului, președinte fiind profesorul Nicolae Iorga. În Senat s-au dus lupte aprige pentru desființarea institutelor de învățământ superior, afiliate Universității București și care pregăteau ingineri chimiști, ingineri electrotehniști și ingineri agronomi. Directorii acestor institute au fost testați de două-trei ori de diverse comisii pentru cunoștințele matematice necesare pregătirii inginerilor. Cei din Politehnică se numeau ingineri industriali, iar absolvenții institutelor afiliate Universității erau ingineri universitari.

Raportorul Negoită Dănăilă a argumentat necesitatea acestor institute afiliate universităților, fiind răsplătit de Asociația Inginerilor Universitari cu o statueta „Victoire”, ca omagiu pentru susținerea, în iunie 1932, a învățământului tehnic universitar.

Inginerii chimiști (universitari) erau mai bine pregătiți și li se ofereau imediat posturi, în special la firmele străine care lucrau pe teritoriul României, ceea ce a condus la greva studenților politehniști, care cereau desființarea institutelor universitare.

În 1934 s-a elaborat o lege privind instruirea inginerilor numai în Politehnică, lege care a intrat în vigoare în 1938. Astfel, Institutul de Chimie Industrială din Calea Moșilor nr. 132 s-a comasat cu Facultatea de Industriale din Politehnică Carol al II-lea din București, devenind Facultatea de Chimie Industrială, al cărui prim decan, între 1938-1945, a fost profesorul Negoită Dănăilă, care era și șeful Catedrei de Tehnologia Substanțelor Anorganice.

O casă dispărută

Corpul principal al Institutului a fost demolat la străpungerea Bulevardului Carol spre Calea Moșilor. La

etajul acestei clădiri erau biroul profesorului Dănăilă, salonul, sufrageria și dormitoarele părinților și al fetei, inclusiv dependențele.

La profesorul Dănăilă veneau colegi din Universitate, profesorul Ciorănescu și profesorul Țițeica (din Politehnică), profesorul Nicolae Iorga și scriitorul Mihail Sadoveanu, cu care bunicul mergea la vânătoare. Fotografii făcute la început de soția profesorului, Cornelia N. Dănăilă, doar pentru a-și immortaliza fetița, alături de colaboratorii profesorului, au devenit mărturii privind istoria acestui lăcaș al științei.

Când s-a votat legea privind desființarea institutelor universitare, profesorul Negoită Dănăilă a cumpărat de la prof. Cassasovici (de la Politehnică – se ocupa cu industria textilă) o vilă lângă stadionul ANEF, în care s-a mutat cu familia în 1940. Casa a necesitat reparații și transformări executate de arh. Petre Antonescu. Etajul mansardat inițial s-a transformat

în etaj cu mansardă, podul având acum și o cameră locuibilă. Fundațiile au fost întărite cu un brâu de beton. Când s-a săpat în pivniță, pentru adâncirea ei (în vederea montării boilerului) s-au descoperit oseminte din timpul luptelor pompișilor în 13 septembrie 1848 pe Dealul Spirei. Vilei

Corpul principal al Institutului de Chimie din Calea Moșilor, nr. 132 (clădire demolată)

Prof. dr. ing. Negoită Dănăilă

Istoria Bucureștilor este ilustrată și prin casele vechi, care se demolează astăzi cu prea multă îngăduință, deși zidurile lor au adăpostit figuri ilustre ale științei românești.

O documentare plină de sensibilitate și dragoste pentru vechiul București o face doamna Victoria Dragu Dimitriu în cărțile sale din ciclul Povești ale Doamnelor (Domnilor) din București. Aici am găsit, cu bucurie, că la adresa Calea Moșilor nr. 132, colț cu strada Paleologu, a fost Casa Manuc, în care a funcționat pentru o vreme Școala Centrală (cea mai veche școală de fete din București). Apoi, tot în acest local, prin dezvoltarea Laboratorului de Chimie Industrială, aparținând de Catedra de Tehnologie Chimică a Facultății de Științe din Universitatea București, s-a înființat primul Institut de Chimie Industrială din România.

Acest Institut de studii și cercetări, înființat de prof. dr. ing. Negoită Dănăilă (1878-1953) (bunicul meu), avea și activitate didactică. Absolvenții săi au fost primii ingineri chimiști (universitari) din România. Tot în acest institut, au fost eliberate primele titluri de doctor în chimie din România, în anul 1920, pentru absolvenții care făcuseră studiile în cadrul Facultății de Științe.

SĂ NE AMINTIM DE INSTITUTUL DE CHIMIE INDUSTRIALĂ

Ing. LIANA MUREȘANU

Institutul a funcționat din anul 1919, fiind gândit și organizat de prof. dr. ing. Negoită Dănăilă care, având studii de chimie la Universitatea din Iași, apoi studii de chimie industrială și doctoratul la Berlin – Charlottenburg, specializare în coloranți la Paris (unde este ales și membru al Societății de Chimie din Franța în anul 1909), a revenit în țară și a organizat Catedra de Chimie Tehnologică de la Universitatea București.

Pentru că România avea mari datorii după război, profesorul Negoită Dănăilă va

atrage fonduri pentru dotarea institutului cu aparatură și literatură de specialitate, prin donații de la societăți particulare cu profil chimic.

Conflict între universitari și politehniști

Primii absolvenți ingineri chimiști – își începuseră studiile în cadrul Facultății de Științe din Universitate – care vor rămâne în Institut, fiind cadre didactice și cercetători, aparțin anului 1922.

Printre studenții profesorului Negoită Dănăilă s-au

numărat și industriași cunoscuți, precum Gagel, Mocioniță, Mott sau viitorii profesori universitari și creatori de școală: Tudor D. Ionescu (tehnologii cu schimbători de ioni), Louis Stanislavlevici (epurarea apelor), Isac Blum și Dumitru Ionescu (combustibili), Piatkowski și Sergiu Raseev (petrol), Ion Atanasiu (cermetrie-electrochimie), Constantin Crețulescu (lubrefianți), Corneliu Ruscescu și Anton Constantinescu (chimie anorganică), Ștefan N. Iorga (fiul savantului), ca profesor de geometrie descriptivă, și, nu în

român) și ca proprietar, era considerat „dușman al poporului” și chiriașul său securist îl reclamă că ar asculta Radio Londra. Așa că la 15 august 1952 a fost ridicat, noaptea, de la domiciliu, ținut la anchetă în Rahova (la Parchetele Militare), bătut cu sacul de nisip, deși era bolnav. Nu aveau mandat de arestare și nici mandat de percheziție, dar i-au întors camera pe dos și i-au confiscat, considerată corp delict, o fotografie făcută la Senat cu profesorul Nicolae Iorga și cu Mihail Sadoveanu.

Fiica profesorului, mama mea, a aflat de soarta lui cu ajutorul dr. C.I. Parhon, care fusese președintele studenților români la Berlin, când bunicul meu urma a doua facultate, la Charlottenburg.

Dr. Parhon nu a putut interveni, fiindcă profesorul Dănăilă era arestat de Securitate. Nu a fost trimis la Canal (ca fost senator), ci l-au adus acasă, tot cu mașina neagră, în ziua de 29 octombrie 1952, ca să moară. Abia mergea, avea retenție de urină, era slab și nu putea vorbi. Era înfrigorat, fiind îmbrăcat cu un costum de haine subțiri, de vară, pălăria îi era plină de pânze de păianjen, iar cămașa era zdrențuită pe spate în urma bătăilor. A fost internat imediat la Spitalul Panduri, sub îngrijirea atentă a prof.dr. Theodor Burgele, care a încercat să-l salveze, dar a decedat în după-amiaza zilei de 5 februarie 1953.

Pentru a-i procura medicamente străine, mama vânduse

Vila Cassasovici, modificată de profesorul Dănilă, din str. Maior C. Ene, vedere din spate

lucruri din casă, iar pentru înmormântare a vândut șifonierul, ca să facă rost de bani, deoarece profesorului nu i se plățiseră de la ICECHIM zilele de concediu medical, fiind disponibilizat imediat ce a fost ridicat de Securitate, deși practic nu avea nicio vină și nu fusese judecat sau condamnat. De frica Securității, mama a înstrăinat toate decorațiile primite (de pe front sau în urma misiunii economice și științifice în Franța, din anii 1917-1918), i-a ars toate documentele în limba germană și brevetele decorațiilor, lucrări în limbi străine și fișe bibliografice. Chiriașii care stăteau cu noi au furat cărțile valoroase de specialitate, desfăcând placajele din spațele bibliotecilor neevacuate, aflate în camerele re-

chiziționate. Astfel s-au pierdut documente importante privind istoria învățământului superior de chimie industrială din România.

Istoria Chimiei Industriale din România a fost dată uitării, ca și ctitorul industriei chimice moderne. A fost uitat și de cei care s-au folosit de cercetările sale în ascensiunea lor profesională.

Profesorul Negoită Dănilă a fost fiu de țaran. Deși a fost socialist în tinerețe și prieten cu poetul Ștefan Petică (vecini din același sat Bucești, de lângă Tecuci), a fost nevoit să renunțe la politică, pentru a-și continua cariera universitară. Comuniștii l-au persecutat, i-au luat pensia și agoniseala de o viață, toate realizările sale științifice au fost uitate și nu a mai trăit decât în amintirea și recunoștința foștilor săi studenți și concetățeni din satul Bucești, pentru care a existat și a creat o școală și o profesie.

După anul 2003, s-a înființat Muzeul Universității Politehnice București, unde există o sală Negoită Dănilă, în care se regăsesc multe obiecte care au aparținut savantului, cât și foarte multe fotografii-document.

De asemenea, din ianuarie 2010 și la Muzeul Universității din București există o vitrină cu obiecte personale ale profesorului N. Dănilă, care a activat în cadrul Universității București între anii 1910-1938. ■

i s-a montat un acoperiș cu țigle. S-a făcut un garaj lateral, care comunica, prin subsol, cu pivnița și dependințele, deasupra garajului fiind două cămăruțe pentru șofer. Casa avea o intrare pentru dependențele de la subsol, intrarea principală – care era din curtea îngustă de lângă vilă – și o intrare prin scara monumentală care ducea, prin exterior, la seră, din care se putea intra în sufragerie, dormitorul părinților și biroul de la parterul înalt. Sub scara serei se afla o altă ușă de acces, din curte într-o cameră adiacentă bucătăriei de la subsol.

În biroul profesorului exista un fel de firidă luminată de un vitraliu. Colțul casei, care era acoperit cu glicină mov, umbra balcoanelor din lemn, în stil românesc, amplasate pe fațada și la dormitorul mic, pe lateral dreapta. Biroul de la etaj se continua cu terasa ce acoperea sera, având o praveștiște superbă asupra Bucureștiului și a stadionului ANEF (Republicii, mai târziu).

După 1944, casa s-a umplut cu chiriași, care locuiau în camerele din care nu se putuse ridica mobila de către proprietar. Grădina, atât cea din fața casei, cât și cea din spate (imensă și plină de liliac, bujori, stânjenei, trandafiri, arbori decorativi exotici) având niște ploi imenși spre stadion, care se ve-

deau din strada dr. Staicovici (ca și casa, care era în vârful colinei) s-a păraginit, chiriașii au pus porți de lemn pe stâlpii scării, care cobora în grădină și au transformat paradisul verde în curte de păsări!

Ultimul proprietar (prof. Dănăilă a decedat în 1953 și casa s-a vândut atunci la un preț foarte mic, fiind plină de chiriași) a fost Kratyl, care adusesse în curtea de acces, destul de îngustă, vagoane de turneu de circ!

Vila era în vecinătatea străzii numită Scăricica, deoarece, fiind în pantă foarte mare, erau trepte pe ambele părți, pe lângă gardurile caselor. Strada Scăricica făcea legătura între străzile Maior Ene și Puțul cu Apă Rece, unde erau biserica Izvorul Tămăduirii și beciurile fabricii de șampanie Mott, devenită Zarea. Acolo a funcționat, în timpul războiului, și un adăpost antiaerian.

Toată zona a fost demolată și face acum parte din spațiul verde al Parlamentului. Au scăpat casele de bombardamentele din 1944, dar nu

au rezistat buldozerelor regiunii comunist!

Destinul unui savant

Mergeam cu bunicul meu, prof. Dănăilă, la Politehnică, în Polizu, și intram prin corpul A (unde a fost rectoratul), unde este o splendidă scară de marmură albă.

Profesorul Dănăilă s-a pensionat în 1945, dar era deja angrenat în organizarea Institutului Național de Cercetări Tehnologice, care a fost înființat, prin decret regal, în 1944, având sediul în strada Constantin Mille nr. 7 (apoi Cosmonauților). Institutul, al cărui director general a fost bunicul, nu a avut o viață lungă. A fost scindat în IDT (Institutul de Documentare Tehnică) și ICECHIM cu IPROCHIM ca institut de proiectări. Profesorul Negoită Dănăilă era consilier în ICECHIM și a fost numit șef al Serviciului Tehnic, cu ajutorul fostului său student Mihail Florescu, devenit ministrul Industriei Chimice.

Fostul profesor trebuia să lucreze, deși avea peste 72 de ani, deoarece după 1945 i se sistase pensia pentru revizuire, apoi nu a avut pensie, pentru că îi lipseau la vechimea în muncă doar trei luni!

Bunicul, ca fost student în Germania (deși a fost bursier al statului

Salonul din Calea Moșilor, nr. 132

Ungaria (răspunzând așa-numitului „comunism de gulaș”) și Cehoslovacia, respectiv, revoluția sângeroasă din România.

S-a arătat că generația celor care aveau în 1989 circa 10-15 ani tinde să sufere de sindromul ștergerii memoriei traumatizante: ei își amintesc greu cum se trăia în comunism, tind fie să demonizeze complet, fie să idealizeze un trecut „sigur”, în care fiecare avea o pâine și o locuință, date de stat, deși era strict controlat de autorități. De aceea, unul dintre rolurile majore ale intelectualității umaniste ar trebui să fie recuperarea memoriei, fapt ce ar reduce și riscul apariției sau proliferării unor mișcări politice extremiste.

Mulți dintre vorbitori au insistat pe problemele psiho-culturale generate de identitățile naționale suprapuse peste identitatea general-europeană și peste cea central-europeană. Astfel, deși polonezii, maghiarii, cehii și românii vor să își asume noua identitate europeană și adesea și o identitate central-europeană, ei se tem să nu își piardă specificul cultural național și se debarasează relativ greu de stereotipurile culturale care duc la respingerea alterității: romii, evreii, minoritățile musulmane etc. De pildă, în Polonia și Ungaria, antisemitismul a cunoscut chiar o anumită intensificare, în ciuda politicilor guvernamentale de cultivare a toleranței și pluralismului etno-religios. Mulți tineri central-europeni par să fi uitat ororile Holocaustului și se raportează simplist la binomul Islam-Creștinism, o nouă grilă de lectură a istoriei europene, una foarte periculoasă, deoarece poate stârni antagonisme colective explozive. La polul opus, regiuni precum Transilvania și Banat, precum și părți însemnate din Ungaria și Cehia au fost indicate ca locuri unde acceptarea acestor diferențe este mult mai mare, putând în viitor servi ca modele de integrare supra-etnică și de pluralism cultural, dacă actualele tendințe vor continua.

Reprezentanții Ungariei, în frunte cu domnul Geza Jezensky, au menționat că Ungaria vrea să aibă relații excelente cu toate statele vecine, nu militează defel pentru schimbarea granițelor, deși nu este foarte mulțumită de acestea. Politicienii și opinia publică au înțeles că revizionismul teritorial e o strategie perdanță și nocivă și au ales să aplece drepăturile acestor minorități atât pe cale bilaterală, cât și prin instituțiile europene: UE, Consiliul European și O.S.C.E.

De asemenea, s-a afirmat că integrarea europeană reprezintă încă un nivel de cu-

Sediul Institutului Cultural dintre participanții la anul trecut (în sens invers Geza Jezensky, Bohumil (mulți ani director al Ungare la București))

noaștere superficială în statele nou devenite membre ale UE. Cetățenii acestora știu ce beneficii

a adus integrarea în termeni economici, știu adesea și costurile aferente, în schimb nu cunosc funcționarea și rolul instituțiilor comunitare și sunt foarte puțin informați în privința prevederilor conținute în Tratatul de la Lisabona, care tocmai a intrat în vigoare.

Budapesta, 3-4 decembrie 2009

EUROPA CENTRALĂ DUPĂ 20 DE ANI

Dr. ȘERBAN F. CIOCULESCU,
Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară

Institutul Cultural Central-European din Ungaria a organizat o conferință internațională dedicată evoluțiilor politice, economice, culturale și de securitate din Europa Centrală. Lucrările acesteia s-au desfășurat în sediul institutului din inima orașului Budapesta. Au participat peste 20 de experți din țările regiunii și 30 de profesori și cercetători din Ungaria. Dintre personalitățile prezente la eveniment îi menționăm, fără pretenția exhaustivității, pe domnul Geza Jezensky, profesor la Universitatea „Corvinus” și fost ministru de Externe al Ungariei, domnul Rudolf Chmel, fost ministru al Culturii și ambasador al Cehoslovaciei în Ungaria, domnul Emil Brix, director general al Departamentului pentru Politici Culturale

din cadrul Ministerului Afacerilor Externe al Austriei, domnul Martin Butora, din Slovacia, scriitor, fondator al Institutului de Afaceri

Publice și fost ambasador al Slovaciei în S.U.A., domnul Bohumil Dolezal, critic literar și om politic ceh, și domnul Renato Tubaro, istoric, fost director al Institutului Cultural Central-European din Gorizia (Italia). Din România, în afara semnatarului acestor rânduri, au mai participat delegați ai grupului de revoluționari din Timișoara „ALTAR 1989”, conduși de domnul Virgil Hosu.

În 1989, fostele țări comuniste din estul Europei au renunțat la apartenența la Blocul sovietic, prin forme diferite. Ungaria a tăiat gardul de sârmă care o izola de Austria (în imagine: ministrul de Externe ungar Gyula Horn și omologul austriac Alois Mock); în Cehoslovacia a avut loc o „revoluție de catifea”; doar în România au murit câteva mii de oameni nevinovați

Încă de la începutul lucrărilor s-a pus întrebarea legitimă privind contururile geografice ale Europei Centrale, spre a se limita confuziile și raportările adesea eronate la spații geografice precum Balcanii, Europa de Est, Eurasia etc. Majoritatea participanților a indicat faptul că, din punct de vedere geo-

grafic, Europa Centrală este spațiul cuprins între Germania la vest și România și Ucraina occidentală la est, la nord incluzând statele baltice și Polonia, respectiv Italia la sud.

S-au făcut și evaluări comparative ale declanșării revoluțiilor anticomuniste din 1989, extremele fiind revoluțiile „blânde” din

Telex Telex Telex Telex Telex

RĂZBOIUL IMAGINILOR

Se spune adesea că informația nu-și poate permite luxul să fie obiectivă. Mai

ales în vreme de război. Ba chiar că ea este prima lui victimă. Zece luni separă ziua de 3 septembrie 1939, data intrării în Al Doilea Război Mondial a britanicilor și francezilor, de 22 iunie 1940, data semnării capitulării Franței în fața Germaniei. În acest interval actualitățile cinematografice ale celor trei națiuni au prezentat evenimentele, fiecare în maniera sa.

În anul 2010 francezii marchează 120 de ani de la nașterea lui Charles de Gaulle și 40 de la moartea sa, dar și 70 de la Apelul din 18 iunie 1940, transmis de el de la Londra către compatrioți, prin care îi îndemna să continue războiul sub conducerea sa. Un documentar de televiziune recent, intitulat *39-40. La guerre des images* (39-40. Războiul imaginilor), se înscrie și el în această campanie a cifrelor omagiale rotunde.

Filmul începe cu ofensiva Wehrmachtului în Polonia, făcând trimitere la dezmembrarea Cehoslovaciei. Actualitățile UFA (compania emblematică a cinematografului german, devenită, evident, mașină de propagandă), utilizate în filmul francez, escamotează ravagiile, iar avioanele în formație de luptă degajă o serenitate olimpică. Sunt imaginile unui război rapid și justificat – expansiunea către Est este vitală pentru poporul german –, care provoacă entuziasmul populației civile, ea însăși obiectul manipulării doctorului Goebbels, ministrul Propagandei.

Ce văd francezii în sălile de cinema? Țara lor este și ea în război. „Francezi,

franceze, mergem la război pentru că el ne este impus“, declară președintele Consiliului de Miniștri, Edouard Daladier. Actualitățile prezintă operațiile de evacuare a copiilor din Paris, cum se distribuie măștile de gaze civililor, pe Fernandel ca pifan, provocând râsul general...

La Londra Churchill este numit prim lord al Amiralității, căci este nevoie de o mână de fier. British Movietone arată tineri înrolați în Royal Air Force, care fac exerciții fizice pe malul mării sau defilează cântând *It's a long way to Tipperary*.

Din a doua săptămână a lui septembrie, UFA stigmatizează inamicul evreu, vinovat de „incitare la ură și la moartea germanilor“. În acest timp, Luftwaffe distruge Varșovia în proporție de 80%, carnagiu ignorat de civilii Germaniei. Ei îl văd în schimb pe Führer gustând la popotă din mâncarea soldaților, înconjurat de un condescendent cerc de ofițeri.

În Franța, eroismul Poloniei îi inspiră pe creatorii de modă în confecționarea unor foarte nostime pălării. Linia Maginot inspiră încredere. Actualitățile acordă minute bune, într-un ton lirico-paseist, culesului viilor.

Dacă francezii ar fi avut acces la jurnalele UFA, unde puteau fi văzute tancuri traversând o pădure în timpul unei manevre... Dar francezilor, în general, li se ascunde ce este mai puțin vesel. Nu peste mult timp, panzerelor vor forța

drumul către Paris, marșalul Pétain se va înclina în fața cererilor germane, Churchill, rămas simbolul rezistenței, va pune BBC la dispoziția unui francez aproape necunoscut, pentru a lansa un apel.

Cei ce urmăresc jurnalele de știri azi – cei ce urmăresc știrile la televizor – cred în „realitatea“ pe care acestea o creează, de multe ori alta decât cea adevărată.

În același timp, a existat și opinia conform căreia cetățenii central-europeni au adesea un sentiment de marginalizare față de Europa Occidentală, cu toate că apartenența comună la UE ar sugera uniformitatea de tratament politico-juridic. Mulți vorbitori au deplâns nivelul relativ scăzut de solidaritate la nivelul UE între cetățenii vestici și cei estici, evidențiindu-se existența unor stereotipuri reciproce de excludere.

Cu toate acestea, a existat un consens larg în afirmația că anii 1990-2008 au reprezentat cea mai bună perioadă în istoria recentă a Europei Centrale, caracterizată prin: democratizare și consolidare democratică,

**Central-European și câțiva
dezbateri din decembrie
acelor de ceasornic, de sus):
Dolezal, Beke Mihaly
Centrului Cultural al Republicii
și Șerban F. Cioculescu**

trecerea la economii de piață performante, la stat de drept, apartenența la marea familie a statelor democratice și dezvoltate, simbolizată

de UE și NATO.

Puținii vorbitori care au criticat această teză a viitorului optimist au arătat că democrația a condus la fenomene oligarhice și la corupție, că legile, bune pe hârtie, nu se aplică mereu așa cum ar trebui, iar economia de piață prea puțin controlată de stat a generat disparități socio-economice prea mari între bogați și săraci. S-a arătat că există un anumit dispreț față de clasa politică în ansamblu, cotele de încredere în parlamente și guverne fiind relativ scăzute, iar mulți cetățeni se plâng că nu au puterea de a influența guvernele decât în

momentul votului. Profesionalizarea meseriei politice este și ea percepută preponderent negativ în Cehia, Polonia, Ungaria și România. De asemenea, există un conflict de generație între cei care au acum 50-70 ani și au rămas marcați de felul de a gândi „colectivist”, specific comunismului, și tinerii de 20-30 ani, care doresc schimbări mai profunde și au un spirit mai antreprenorial. Acest conflict se vede clar și la nivelul partidelor politice din țările Europei Centrale, scindate între reformiști și conservatori. În plus, chiar revoluțiile din 1989 sunt adesea văzute diferit de membrii celor două generații, ca și de partidele politice de dreapta și de stânga. De aceea, este rolul istoricilor să „unifice” adevărul și să ofere narațiuni obiective, demitizate, ale evenimentelor de acum 20 de ani.

Mulți vorbitori au insistat pe rolul diplomației culturale în răspândirea valorilor culturale naționale în Europa Centrală. S-a deplâns faptul că Politica Europeană a Vecinătății, lansată încă din 2003-2004 de Uniunea Europeană, nu are și o latură culturală pe lângă cea politică, economică și de securitate. Multiculturalismul este finalmente o sursă de bogăție spirituală pentru continentul

nostru, fiind și un instrument excelent spre a combate valul de populism care mai străbate încă Europa. Iar drepturile minorităților trebuie apărute de state, dar și de UE și alte organizații internaționale, precum Consiliul Europei, nu din obligație, ci pentru a satisface spiritul multiculturalist al multor europeni.

În plan geostrategic și geoeconomic, s-a arătat că Dunărea este principala axă de comunicare și transport care unește Europa. De aceea, Uniunea Europeană ar trebui să dezvolte Strategia Dunăreană aflată în pregătire încă din iunie 2009, spre a se valorifica toate oportunitățile existente și a se reduce nivelul vulnerabilităților pentru țările tranzitate de fluviu și nu numai. Dunărea pare a fi cu adevărat fluviul emblematic pentru Europa unită și simbolul „europenizării” totale a Europei Centrale. ■

ÎMPĂRAȚI ROMANI

81-96 d.H.	↓	RĂSĂRIT	↓	ÎNCĂPERE MARE	↓	DOUĂ LA SUTĂ!	↓	A SUDĂ	↓
306-337 d.H.		54-68 d.H.		275-276		96-98 d.H.		PE DE ALTĂ PARTE	
	↓		↓		↓		↓		↓
TARE CA FIERUL (pl.)	→						ÎN RANIȚĂ!	→	
SPORTUL CU ARMA							MENT		
↓			?-283 d.H.	→			↓		41-54 d.H.
			?-285 d.H.						
A ROADE	→		↓		MARFĂ GRĂMADĂ	→			↓
ÎN ASIA!					AFLATE ÎN PLANI				
↓		CARTE CU HĂRȚI	→		↓			PROBĂ DE VERIFICARE	
		PLINĂ DE APĂ							
DIN TABELUL LUI MENDELEEV	→	↓		VECHEA ECHIPĂ A ARADULUI	→	BĂTUTĂ ÎN RĂZBOI	→	↓	
↓					270-275 d.H.				
↓				↓	FĂRĂ NICI UN DUMNEZEU	→			
	FIU AL ZEITEI GEEA	→					SOLD GOLI	→	
	27 î.H.-14 d.H.						A CINSTI		
↓		LUAT LA CENTRU!	→		A SE ÎNVĂRȚI	→	↓		
↓		VIZITĂ SCURTĂ			ÎN OGOR!				
AFIRMAȚIE		↓		PASTĂ DE FRUCTE	→			STICLĂ	
MOȘ MARTIN	→			A URMĂRI UN TEXT					
POLIȚAI TURC				↓				↓	ALES DOMN
↓			PRIETEN DE BANCĂ	→					↓
A ULUI	→				VÂRF ÎN MUNTII RODNEI	→			
ACESTA DIN CASTĂ!									
↓			98-117 d. H.	→					
ITALIAN (VAR.)	→						MIHAIL SADOVEANU	→	

Gheorghe BRAȘOVEANU

ÎNLĂTURAREA LUI BRUTUS COSTE

Am început în numărul trecut să prezentăm reacții din epocă legate de îndepărtarea lui Brutus Coste din funcția de secretar general al Adunării Națiunilor Europene Captive (ACEN). Continuăm cu noi mărturii. Asemenea tuturor documentelor publicate până acum la această rubrică, și pe acestea le-am primit grație doamnelor ELENA DANIELSON și LAURA COSOVANU.

În ediția din 11 octombrie 1965 a publicației Daily Courier-News, din Elgin, Illinois, Dumitru Danielopol publica un editorial, cu titlul Vrajmășia perturbă grupul națiunilor captive.

Washington. Conflictul dintre exilații anti-comuniști și Comitetul Free Europe (Europa Liberă) amenință să paralizeze Adunarea Națiunilor Europene Captive.

Comitetele naționale bulgar, cehoslovac și român au avertizat organizația tutelară Free Europe că nu vor lua loc în cadrul comitetelor ACEN până când nu are loc o dezbatere completă asupra politicii ACEN și a scopurilor sale.

Gestul urmează anunțului că două organizații americane și-au retras sprijinul pentru Comitetul Free Europe. Este vorba despre American Friends of the Captive Nations [Prietenii americani ai națiunilor captive], sub președinția lui Christopher Emmet, și Conference of Americans of Central and Eastern European Descent [Conferința americanilor de origine din Europa Centrală și de Est], condusă de Monseniorul John Balkunas, un preot catolic.

Liderii exilului s-au plâns de doi ani de „presiunile” făcute de Comitetul Free Europe pentru adoptarea unei linii mai conciliatoare față de comunism. Exilații erau îndemnați să sprijine politica Administrației Johnson de „construire de punți” cu regimurile din Europa de Est. Disputa a devenit publică la 21 septembrie, odată cu îndepărtarea secretarului general al ACEN, Brutus Coste. Sprijinitorii lui Brutus Coste au afirmat că el a fost declarat *persona non grata* de către Comitetul Free Europe pentru că a respins tema coexistenței.

Disputa dintre el și John Richardson Jr., președintele lui Free Europe, a început în octombrie 1963, spune Coste, din cauza unui protest puternic pe care îl pregătea contra acordului pentru livrarea de grâu către Moscova. Într-o declarație, Coste a precizat: „Asta a accelerat decizia mea de a refuza să servesc ca o unealtă a distrugerii organizațiilor naționale pe care se bazează ACEN”.

Aceste comitete naționale urma să „se transforme din organizații cu bază, funcționare

și sens politice într-un fel de birouri de informare și cercetare”, a spus Coste.

Atunci când s-a alăturat lui Free Europe, în urmă cu cinci ani, se plânge Coste, Richardson era „sută la sută de partea exilaților”. Începând cu ultima parte a lui 1963, el și-a schimbat treptat punctul de vedere, sub influența «experților» americani pentru Europa de Est ai RFE [Radio Europa Liberă], afirmă oficialul îndepărtat din ACEN. În ultimele luni, el a devenit partizanul înfocat al teoriei că Europa de Est este angajată în mod ireversibil pe drumul către independență și eliberare.

Controversa este puternică în cadrul exilaților și a cercurilor etnice. În ea se regăsesc și complexitățile politicii externe americane. Mulți lideri ai exilului, în mod firesc dornici să fie eradicat comunismul în țările lor, se tem că Statele Unite sunt gata să-i răsfete și ajute pe șefii comuniști. „Ori de câte ori o țară comunistă are necazuri – spune domnul Constantin Vișoianu, președintele Comitetului Național Român și fost ministru al Afacerilor Străine –, cine se repede să îi ofere ajutor? Statele Unite.” Exilații argumentează că în loc să întărească opoziția în interiorul țărilor comuniste, ceea ce ar putea aduce reforme importante, S.U.A. doar ajută aceste regimuri să rămână la putere. „Dacă guvernul Statelor Unite ar abandona faza filosofică a politicii externe și ar adopta una politică, ar obține rezultate mult mai bune și mai rapide”, spune Vișoianu.

Există și alte voci, puternice, care susțin abandonarea „fazei filantropice” a politicii externe americane. Eugene Lyons, redactor șef al *Readers Digest* și expert pentru problemele ruse, scrie în ultimul număr al publicației sale: „Punând la dispoziția [șefilor de la Kremlin] grăul nostru, noi acționăm pentru înfrângerea țărănilor în lupta lor istorică contra feudalismului de stat”. ■

Contents (Romanian History) **M. Vulcănescu** Intellectuals, usually seen by the Romanians as sycophants, are, as a matter of fact, envied by the rest of the population ● **M. Retegan** April 1975. Two emissaries of Ceausescu are received by the British Prime Minister and the Foreign Office Secretary. O visit the documents from the Communist party Archives don't even mention, while in the Romanian Foreign Office Archives there are few mentions ● **Șt. Ciocinaru** The establishing of the Romanian-American diplomatic relations in June 1880 was preceeded by many contacts between the diplomats of the two countries ● **C. Burcea** A member of the Parliament, of Turkish descent, asks his colleagues to give up one day pay for the „Traian“ college from Adamclisi ● **I. Țăranu** The National History Museum organized an exhibition entitled „Womenised History“ ● **C. Ilie** The Communist regime transformed Nicolae Balcescu in a forerunner of the socialist ideas on property, while he was a defender of the property ● **D. Ciobotea, A. Florescu** The National Bank of Romania – 130 years. The ancestors of Eugeniu Carada, the founder of the National Bank ● **M. Sala** Chronicle of words designating units of surface ● **R. Tatu** Georgius of Medias predecessor of Demetrius Cantemir ● **M. Retegan** For the first time, the complete history of SOE operations in Romania, written by Alfred Gardyne de Chastelain, the former leader of the Autonomous. The Landing (VI) ● **G. Filitti** Romania 100 years ago. Strikes at 104° Fahrenheit ● **P. Țurlea** Liviu Rebreanu, General Director of Theaters, prohibits a play, because its author was a Hungarian ● **N. Pepene** In august you can go to Rasnov, to the Historical Film festival and The International festival of reenacting ● **L. Mureșanu** Evoking professor Negoita Danaila, who created the first Institut of Industrial Chemistry ● Romanian Documents at Hoover Institution (CIV). Brutus Coste is removed as secretary general of the Assembly of Captive European Nations

Содержание (Румынская история) **М. Вулканеску** Румыны вообще считают интеллигенцию паразитным классом, но все остальные социальные категории её завидуют ● **М. Ретеган** В апреле 1975 г. премьер и министр иностранных дел Великобритании принимают двух посланников Н. Чаушеску. Архивные документы РКП не упоминают этого визита, а документы румынского МИДа только мимоходом отмечают ● **Шт. Чокинару** Многочисленные контакты американских дипломатов с румынскими государственными властями предшествовали установлению румынско-американских дипотношений в июне 1880 г. ● **К. Бурча** В Парламенте межвоенной Румынии депутат турецкого происхождения предлагает своим коллегам отказаться от их зарплаты на один день, для того, чтобы гимназия „Траян“ из Адамкиси, образец национальной школы в Добрудже, смогло построить общежитие ● **И. Цэрану** „История в женском роде“, выставка в Национальном Музее Истории ● **К. Илие** Коммунистический режим использовал Николае Бэлцеску как предшественника социалистических идей о собственности. В самом деле он был защитником частной собственности ● **Д. Чоботя, А. Флореску** Национальному Банку Румынии 130 лет. Предки Еуджена Карады, основателя НБР ● **М. Сала** Хроника слов, обозначающих единиц мер площади ● **Р. Тату** Джорджиус из Медиаша, предшественник Димитрия Кантемира ● **М. Ретеган** Впервые полная история спецопераций британских служб в Румынии, написанная Алфредом Гэрдайном де Частелейном, бывшим начальником Миссии Аутономуса. Начало операции (VI) ● **Дж. Филитти** Румыния 100 лет тому назад. Лето в самом разгаре, 40° тепла, Румыния живёт под забастовками ● **Р. Цурля** Ливиу Ребряну, генеральный директор театров, запрещает в 1941 г. драматическое произведение, потому, что его автор был венгром ● **Н. Пенене** Фестиваль исторического фильма и Международный фестиваль исторических реконструкций, организуемые в Рышнове, в августе с.г. ● **Л. Мурешану** Профессор Негоицэ Дэниэлэ, первый создатель Института индустриальной химии в Румынии ● Румынские документы в Институте Гувера (CIV). Отзвуки увольнения из должности Брутуса Косте, генерального секретаря Ассамблеи европейских пленённых наций

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali de la orașe și de la sate sau la redacție (pentru cititorii din București).

Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacție, pe adresa Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3, sector 1 PO Box 15-702, cod 010155, București, România; e-mail: mistoric@gmail.com sau mistoric1967@yahoo.com; cont bancar B.C.R., sucursala Sala Palatului, RO80RNCB0080005630130002 (USD) sau RO15RNCB0080005630130008 (EURO). Plata se poate face prin virament sau cec bancar. Prețul unui abonament pe un an este de 75 EURO sau 90 USD. Vă rugăm să indicați adresa poștală unde doriți să primiți revista și data de la care să înceapă abonamentul.

Tiparul executat la Compania Națională a Imprimeriilor „Coresi“ S.A. – București
ISSN 0541-881X

DIALOG CU CITITORII

CUM AM AFLAT DESPRE KATÎN

Tragedia care a îndoliat poporul polonez în această primăvară a readus în actualitate o altă tragedie, tot din pădurile Smolenskului, executarea a mii de ofițeri polonezi la Katîn – **citim în scri-soarea domnul MACH DE-ZIDERIU, din Cluj-Napoca.**

Despre acele execuții eu am aflat în vara anului 1944. După retragerea de la Marea de Azov, bateriile de artilerie ale Divizionului au fost instalate în sectorul satului Talmaz, la sud de Tighina. Bateria noastră era pe o vale largă între coline, iar observatorul în podul unei case de pe o colină mai înaltă, paralelă cu Nistrul. De aici se vedea o întinsă porțiune a terenului peste fluviu, iar spre stânga până spre Tiraspol.

Într-o zi, prin iulie, odată cu corespondența, curierul bateriei a adus și o broșură, pe care am văzut-o doar fugitiv. Avea formatul pe orizontală, iar pe prima copertă se vedeau schițate trunchiuri de copaci ca formând o pădure de culoare cenușie, iar peste ei, de-a lungul, scris cuvântul Katîn cu litere mari, cu mâna, nu tipărit. Peste câteva zile, văzând că pe nimeni nu interesează revista, am cerut-o s-o citesc.

Aici erau descrise împrejurările în care sovieticii au adus cu camioanele ofițerii polonezi în pădurea Katîn, împușcați în ceafă și aruncați în gropi comune. În revistă erau mai multe reproduceri

după fotografiile făcute la fața locului. Era fotografia unui localnic care știe despre camioanele sosite în pădurea din Katîn, se vedeau gropi comune săpate parțial, în care se vedeau capetele victimelor în straturi suprapuse; cadavrele câtorva ofițeri asupra cărora au fost găsite documente cu identitatea lor și ziare cu data apariției. Un preot polonez șezând prăbușit, sufletește de cele văzute, plângând cu capul între mâini; medici făcând autopsierea câtorva cadavre.

Atât despre această broșură. Odată cu căderea în prizonierat s-a pierdut. După ce mi-am făcut „stagiul” în centrul de strângere al prizonierilor de lângă Tiraspol aproape o lună, afară în câmp, și câteva luni în lagărul Brianka 83, situat undeva în regiunea carboniferă a regiunii Donețului, am ajuns în ianuarie 1945 în Lagărul sanatoriu 167 de lângă Minsk. Aici, prin luna mai, au început să mă chinuie crizele de malarie. Constatată și în urma analizelor, am fost internat în spital pentru tratament cu chinină.

Auzind că spitalul are bibliotecă, am rugat un sanitar să-mi aducă ceva de citit. Mi-a adus la întâmplare o carte în limba germană despre retragerea lui Napoleon din Rusia (1812), o broșură în maghiară despre greutățile economice din Ungaria și o broșură cu titlul *Adevărul despre Katîn*, în care se combăteau cele afirmate de naziști în legătură cu asasinarea în masă a ofi-

țerilor polonezi de către sovietici. În realitate, aceștia ar fi fost împușcați în diferite lagăre de către germani, dezgropați, transportați cu camioane în pădurea Katîn și înhumați acolo. Iar acum stârnesc mare valvă, atribuind execuțiile sovieticilor. Acesta era subiectul principal al broșurii. Nu conținea decât o singură fotografie, a unui cetățean care știa despre transporturile cu cadavre. Se preciza că toate lucrările cu dezgropatul, din nou îngropatul celor împușcați au fost executate de către foști prizonieri sovietici.

ÎN CĂUTAREA UNOR NUMERE

Domnul DAN RADUȘER-BAN, din București, ne scrie: Sunt colonel și am făcut serviciul în cadrul Forțelor Aeriene Române, arma rachete antiaeriene.

Citesc revista *Magazin istoric* de la primul număr aprilie 1967 – și, după umila mea părere, este cea mai valoroasă revistă care apare în peisajul românesc. Vă mulțumesc pentru eforturile dumneavoastră de a ne da, nouă, cititorilor de istorie, cele mai semnificative fapte, petrecute de-a lungul timpului.

Datorită mutării de-a lungul anilor în cariera mea militară, din colecția revistei îmi lipsesc numerele: 2/1976, 10/1979, 12/1982.

Vă rog să publicați doleanța mea, poate cineva dorește să mă ajute să-mi completez colecția revistei.

Revista Magazin istoric figurează în catalogul electronic al Poștei Române la poziția 19.356.

Îi rugăm pe autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită fotografiile care însoțesc articolele pe adresele de e-mail: mistoric1967@yahoo.com și mistoric@gmail.com; de asemenea, să redacteze articolele cu diacritice românești.

magazin istoric

